

Lördagen den 19 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad äfvensom protokollsutdrag för nästlidne gårdag.

§ 2.

Enligt Kammarens beslut företogs nu val af en ledamot i Kammarens Femte Tillfälliga Utskott efter Friherre Gripenstedt, som erhållit befrielse från sin ledamotsplats i samma Utskott; och utsågs härtill Herr *J. Rutberg* med 71 röster.

§ 3.

Fortsattes behandlingen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 26, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Sjette Hufvudtitel.

Förekom i ordningen:

Punkten 13.

Herr Hæggström: Herr Talman! mine Herrar! Uti den ifrågasvarande motionen har blifvit yrkadt, "att Riksdagen måtte för skiftenas bedrifvande i Westerbottens och Norrbottens län å Riksgälds-kontoret såsom lån anvisa en summa af 50,000 R:dr, för att tillhandahållas de olika länens landsting mot dess ansvarighet för återbetalningen; samt att lånet måtte få återbetalas genom erläggande af fyra procent ränta och två procent amortering". Deruppå svarar Utskottet i år detsamma som tvänne föregående år, och åberopar såsom argument härför, att, ehuru verkställighet af laga skifte onekligen för jordegaren medför dryga omkostnader och uppoffringar, gagnet och fördelarne af jordens skiftande numera äro så allmänt kända och insedda, att laga skiftesförrättningarne äfven inom Norrland, utan den medverkan från Statens sida, som motionären afsett, antagligen skola komma att fortsättas med *all den skyndsamhet, som af omständigheterna påkallas*". Detta resonnement förefaller mig alldeles lika, som om man skulle säga till en person: "du behöfver intaga din middag, om du skall kunna befinna dig väl och bibehålla nödiga krafter till fortsät-

tande af ditt arbete, och detta är en så allmänt känd och inseed sanning, att du antagligen skall göra det med all den *skyndsamhet* som af *omständigheterna* påkallas. Ett mycket godt råd! endast man på samma gång såge till, att den person, som man råder, icke saknar medel till att fylla detta nödvändiga behof. Men detta har Utskottet uti förevarande fall alldeles glömt att tillse. Jag vågar påstå, att man uti de ifrågavarande länen påskyndat skiftesförrättningarne allt hvad man förmått, men vi måste alla komma i håg, att dessa län nu varit utsatta för 6 à 7 svåra missväxtår. Detta har Stats-Utskottet alldeles förgätit. Vi hörde häromdagen af en representat från Småland omnämnas, hurusom detta landskap säkerligen behöfde 5 à 6 goda år för att kunna till fullo reparera den stora skada, som *ett enda* års (1868) missväxt medförde; och då förhållandet är sådant derstädes, så ligger det ju i sakens natur, att Norrland behöfver en vida längre tid för att återhemta krafter. Att skiftesförrättningarne inom Westerbotten detta oaktadt icke inställts under dessa svåra år utan tvärtom med stora uppoffringar fortsatts, är jag i tillfälle att upplysa, och jag anhåller att få meddela Kammaren följande fullt tillförlitliga uppgifter, omfattande åren från och med 1861 till och med 1866. Under dessa 6 år hafva inom nämnda landskap fullbordats 60 laga skiften, omfattande nära 87 mantal med en areal i åker, äng och odlingsbar mark af 189,194 kvadratref; de utflyttade delegarnes antal har uppgått till 146, och samtliga kostnaderna för sjelfva förrättningarne hafva beräknats till 264,977 R:dr. De ytterligare omkostnader, som dessa skifteslag snart nog komma att vidkännas, i samma mån den skiftade odlingsbara marken hinner uppodlas, hafva enligt uppgift från förste landmästaren i Westerbotten J. W. Pilo blifvit beräknade till 952,088 R:dr. Man ser således, att de uppoffringar detta läns innebyggare måst vidkännas för skiftesförrättningar ingalunda kunna betraktas såsom någon småsak; men hvad motionären i förevarande fall begär kan icke anses annorlunda än som en småsak, synnerligen som han icke begärt ett *anslag* utan endast ett *lån*. Ordföranden i Stats-Utskottet yttrade för någon tid sedan, att, ehuru väl våra tillgångar äro små, han dock icke kunde tro dem vara så obetydliga, att vi nödvändigt skulle behöfva påöka skattebördan för att afhjelpa en statsbrist på 500,000 R:dr. Jag må väl med desto större skäl kunna fråga, om våra tillgångar äro så ringa, att de icke medgifva att vi lemna Norrländingarne den hjälp de nu begärt — ett ringa lån af 50,000 R:dr, hvarå de vilja erlægga 4 procent ränta och göra årliga afbetalningar med 2 procent? Om man beräknar vanlig ränta eller 6 procent — högre betalar icke Staten för sina jernvägslån — så blir Statens uppoffring för det ifrågasatta lånet till laga skiftenas bedrivande inom Norr- och Westerbotten 2 procent, eller å det begärda lånet 50,000 R:dr ett årligt bidrag af 1.000 R:dr. Jag må vid sådana förhållanden skäligen kunna fråga, om det är rättvist, billigt och Representationen värdigt att besvara motionen så som Utskottet gjort? Men man invänder, såsom skäl för afslag till motionärens begäran, att det är riskabelt att anvisa något lån, innan landstingen blifvit hörda i saken och garanterat återbetalningen. Jag måste beklaga, att dessa myndigheter icke hittills fått tillfälle dertill, men jag hoppas, det motionären drager försorg om, att detta sker vid instundande landsting denna höst, och de skola helt visst icke

vågra att ikläda sig en sådan ansvarighet. Jag är derföre öfvertygad, att när samma motion sedermera återkommer, den skall bättre emottagas och få en helt annan utgång. Då Landstingen ej ännu äro i frågan hörda, har jag svårt framställa något positivt yrkande men har ej kunnat underlåta att gifva mina åsigt tillkänna i en så för dessa läns utveckling och förkofran ytterst angelägen fråga.

Vidare anfördes ej. Punkten bifölls.

Punkten 14.

Bifölls.

Punkten 15.

Herr Nordenskiöld: Jag anhåller att några ögonblick få fästa Kammarens uppmärksamhet vid denna punkt af Betänkandet.

De geologiska undersökningarne hafva nu fortgått i tolf år, och de hafva derunder åtnjutit rikliga statsbidrag. Det kan derföre vara skäl att tillse, huruvida de resultat de lemnat motsvara de omkostnader Staten för dem måst vidkännas. Detta är tydligen icke för det närvarande förhållandet. Jordbrukaren, bergsmannen och industriidkaren klaga, att de af de geologiska undersökningarne icke haft det gagn, som de skäligen kunnat förvänta, och vetenskapsmannen söker inom den geologiska byråns arbeten nära nog förgäfves efter något enda nytt, viktigt uppslag inom den gren af menskligt vetande hvarom här är fråga, och hvars studium i fordna tider, utan några betydligare statsanslag, med den framgång idkats inom vårt land, att detsamma i detta hänseende intager främsta rummet bland civiliserade länder.

Då jag sålunda talar om den vetenskapliga sidan af de geologiska undersökningarne, så må Herrarne icke deraf draga den slutsatsen, att jag ej inser, det hufvudsyftet med byråns arbeten måste vara att medföra praktiskt gagneliga resultat, men dessa kunna endast ernås derigenom, att arbetet lifvas af en anda, som står på höjdpunkten af vår tids vetenskap. Vi känna alla, att den man, som nyligen affidit och som ända från början stod i spetsen för dessa undersökningar, rikligen dokumenterat sig såsom en vetenskapsman i besittning af alla de egenskaper, som härför kunna erfordras. Det mindre goda resultatet kan således icke hafva orsakats af brist på vetenskaplig insigt hos arbetets ledare, utan orsaken är en helt annan, som jag ber att helt kort få anfiva. Dessa undersökningar hafva, såsom jag redan anmärkt, närmast ett praktiskt mål, och man har derföre hos oss ställt den geologiska byrån under det af en mängd andra administrativa göromål öfverhopade Civildepartementet, och det är efter mitt förmenande just denna omständighet, som vållat det mindre lyckliga förhållande jag nyss påpekat.

En geologisk undersökning kan ej lemna några verkliga resultat, utan att en sann vetenskaplig anda lifvar densamma, och denna kan ej utveckla sig inom en institution, hvilken i detta hänseende står så isolerad som den geologiska byrån för det närvarande. Följden har ock blifvit den,

att geologiska byråns verksamhet har utgjort mera ett stelt inregistreringsarbete än en verkligt vetenskaplig undersökning, och resultatet har blifvit derefter. För att denna byrå skall kunna uppfylla sitt ändamål är det, enligt mitt förmenande, nödvändigt, att den förenas med någon af landets berömda vetenskapliga institutioner. Jag skulle för min del icke hafva något emot, om den blefve förlagd till ettdera af våra universitet, der den studerande ungdomen skulle kunna lemna densamma ett kraftigt understöd, men då ett sådant förslag möter oöfvervinnerliga praktiska svårigheter, måste byrån fortfarande finnas i Stockholm, och jag önskar därför att densamma blefve förenad med den enda vetenskapliga institution i Stockholm, som här vid lag kan ifrågakomma, nemligen Vetenskapsakademien eller rättare naturhistoriska riksmuseum. För att kunna rätt uppfylla sitt ändamål behöfver byrån ega tillgång till akademiens bibliotek till riksmusei mineralogiska och palæontologiska och äfven zoologiska samlingar, och inom hufvudstaden kan den endast här inandas den vetenskapliga atmosfär, som för densammas kraftiga lif är outhärligen nödvändigt. Den geologiska byrån har således många föreningspunkter med Vetenskapsakademien och borde därför rätteligen förenas med denna såsom en särskild afdelning under det under Akademiens inseende ställda och med Akademien förenade naturhistoriska riksmuseet. Jag vill därför anhålla, att denna femtonde punkten måtte få följande lydelse:

a) att Riksdagen till fortsättande af de geologiska undersökningarne måtte för år 1871 anvisa ett extra anslag af 55,000 R:dr;

b) att Riksdagen må, vid anmälan af detta beslut, i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, om ej den geologiska byrån lämpligast borde såsom en särskild afdelning af naturhistoriska riksmuseum ställas under Kongl. Vetenskapsakademiens inseende och ledning.

Härvid bör jag påpeka, att detta tillägg ingalunda står i strid med hvad Utskottet i dess Utlåtande angående regleringen af utgifterna under Fjerde Hufvudtiteln hemställt angående topografiska korpsen, ty i det amendement, som Kammaren då antog, beslöts att aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om undersökning i afseende å möjligheten af en närmare samverkan emellan de topografiska, ekonomiska och geologiska kartarbetena. En sådan samverkan emellan dessa äfvensom sjökartekontoret borde otvifvelaktigt ega rum; den skulle lända dem samfäldt till nytta, men den geologiska byrån får likväl icke *ställas under* den topografiska korpsen, ty en sådan åtgärd skulle otvifvelaktigt medföra byråns undergång. Erfarenheten har nemligen fullständigt ådagalagt, att den vetenskapliga forskningen icke kan trifvas under den militära formalismen. En ändamålsenlig samverkan emellan dessa begge institutioner kan därför, enligt mitt förmenande, icke bestå i annat än att de delgifva hvarandra sina kartor och afdrag af plåtar m. m., samt att cheferne med beredvillighet gå hvarandra till handa. Någon annan samverkan hör icke komma i fråga och har icke heller blifvit förutsatt. Jag tror därför, att det tillägg till denna punkt, hvilket jag förordat, icke står i strid med hvad Kammaren förut beslutat. Men då Första Kammaren redan fattat sitt beslut angående denna punkt, så finner jag det icke vara skäl att påyrka bifall till
mitt

mitt förslag, utan vill endast hemställa, huruvida icke denna Kammare, genom att återremittera punkten, borde såmedelst understödja detsamma.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets förslag bifölls.

Punkten 16.

Bifölls.

Punkten 17.

Friherre Fock: Jag har ingalunda begärt ordet för att motsätta mig Utskottets hemställan om anslag för ifrågavarande ändamål, men då Utskottet formulerat sitt förslag på ett sätt, som, enligt min åsigt, icke är rätt lämpligt, är det min önskan att söka åstadkomma någon modifikation i detsamma.

Styrelsen för teknologiska institutet har i skrifvelse till Kongl. Maj:t anfört, att, enär sistlidna års Riksdag, med anledning deraf att undervisning i väg- och vattenbyggnadskonst meddelas vid institutet, indragit anslaget för sådan undervisning vid artilleriläroverket å Marieberg, samt denna undervisning i följd deraf numera vid sistnämnda läroverk upphört, och Teknologiska Institutet alltså hädanefter kommer att blifva landets högsta läroanstalt för civilingenjörer, den undervisning i väg- och vattenbyggnadskonst, som hittills vid institutet meddelats, ingalunda kan anses motsvara nutidens fordringar å ett läroverk, som har till uppgift att för det allmännas tjänst bilda dylika ingenjörer, och har styrelsen af denna anledning föreslagit, att lärokursen för dessa ingenjörer måtte från och med höstterminen 1871 få utsträckas från 3 till 4 år. Kongl. Maj:t, som gillat detta förslag, har derföre äskat en tillökning i förutvarande anslag med 4,050 R:dr. Af denna summa har Utskottet visserligen tillstyrkt, att Riksdagen måtte bevilja 2,500 R:dr, men Utskottet har derjemte i den såkallade "klämman" uti betänkandet inryckt denna mellanmening: — — — "att Riksdagen för närvarande icke funnit skäl bifalla den föreslagna utsträckningen af lärokursen för civilingenjörselever från tre till fyra år". Utskottet har härigenom föreslagit Riksdagen att inlåta sig på bestämmande af rent reglementariska föreskrifter, hvilka förut tillhört ensamt institutets styrelse och Kongl. Maj:t. Om Utskottets förslag antages i dess nuvarande form, så är det möjligt, ja till och med troligt, att man med detta anslag icke skall kunna uppnå det ändamål man eftersträfvat, nemligen att åstadkomma en bättre och tidsenlig undervisning, ty under nuvarande treåriga lärokurs är elevernas tid så upptagen, att man alls icke kan utvidga undervisningen utan snarare behöfde inskränka densamma. Och jag kan för min del icke inse, att det skulle medföra någon olägenhet, om desse unge män, som efter fulländade studier skola ingå i det allmännas tjänst och, så att säga, på Statens moraliska ansvar utföra viktiga arbeten, sedan de genomgått trenne årskurser och sedan de derefter under sommarferierna sysselsatt sig med praktiska arbeten, finge återkomma till institutet för att än vidare utveckla

sina kunskaper. Tvärtom skulle en sådan anordning helt visst lända till fromma för denna angelägna sak, och därför bör väl icke Riksdagen lägga hinder i vägen för densamma. Man vill ju, att undervisningen skall få en mera praktisk riktning, och detta skall genom denna anordning äfven blifva möjligt, men kan icke ske under nuvarande förhållanden, då eleverna helt och hållet sakna tillfälle att erhålla praktisk erfarenhet.

På grund af de skäl, som jag nu vågat anföra, vill jag hemställa, om icke Kammaren bör förena sig i det beslut som Första Kammaren redan fattat i denna punkt, och hvilket beslut är af följande lydelse: "att Riksdagen — utan att ingå i något bedömande huruvida lärokursen för civilingenjörer bör utsträckas från 3 till 4 år — skulle dels till löneförbättring för lärarne vid institutet uti väg- och vattenbyggnadskonst och dels för undervisning uti topografi och geodesi bevilja ett ökad t anslag af 2,500 R:dr, att å ordinarie stat uppföras under lika vilkor som institutets öfriga årsanslag."

Bifalles detta förslag, så vinner man ytterligare en fördel. I såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag begäres "till aflöning åt en ny lärare i topografi och geodesi 750 R:dr", men i detta, af mig framlagda begäres anslag "för undervisning uti" dessa ämnen. Genom att formulera beslutet på sist angifna sättet beredes den fördelen, att, då, såsom man vet, icke *ensamt en* lärare kan meddela undervisning i dessa ämnen, enär sådant skall ske ute på fältet, utan måste tillkalla biträden, så kunna dessa 750 R:dr äfven få användas till aflöning åt dessa biträden, hvartill nämnda summa, enligt min åsigt, äfven bör kunna förslå.

Jag har velat påpeka denna omständighet såsom ett ytterligare skäl för bifall till mitt förslag.

Herr Hedengren: Då denna fråga först förekom till behandling i Stats-Utskottet, blef man verkligen något surprinerad, ty man hade trott, på grund af yttranden i Andra Kammaren, att teknologiska institutet numera vore ett så fullständigt utbildadt läroverk, att utan särskildt anslag civilingenjörer derstädes kunde lika fullständigt utbildas som förut vid Marieberg med särskildt anslag. Emellertid upplyste sakkunnige fackmän inom Stats-Utskottet, att den undervisning i väg- och vattenbyggnadskonst, som hittills vid institutet meddelats, ingalunda kan anses motsvara nutidens fordringar å ett läroverk, som har till uppgift att för det allmännas tjänst bilda civilingenjörer. Med anledning häraf, och då institutet hädanefter kommer att blifva landets högsta läroanstalt för civilingenjörer, ansåg Utskottet sig böra tillstyrka, att ifrågavarande anslag beviljades till aflöning åt lärare i väg- och vattenbyggnadskonst äfvensom i topografi och geodesi. Men då desse inom facket erfarne män icke ansågo det vara nödigt att förlänga lärokursen öfver den tid af tre år, som hittills varit tillräcklig, enär det, enligt deras åsigt, vore bättre, om eleverna redan före sitt inträde vid institutet hade förvärfvat någon praktisk erfarenhet, i hvilket fall deras studier skulle underlättas och icke erfordra så lång tid och dryga kostnader så väl för Staten som eleverna sjelfva, så ansåg Utskottet sig icke böra tillstyrka, att lärokursen förlängdes. Jag vill äfven erinra, att de begge summor, som Utskottet ansett

tillräckliga för ifrågavarande lärares aflönande, blifvit föreslagna af fullt kompetent person.

Då Utskottets förslag sålunda, efter hvad mig synes, stöder sig på goda skäl, påyrkar jag bifall till dess förevarande hemställan.

Friherre Fock: Ja, det är visserligen sannt att en man af facket formulerat Utskottets förslag sådant det nu lyder, men jag vill upplysa, att enligt hvad jag tror mig känna samme man äfven formulerat det förslag, som jag nyss uppläste och som Första Kammaren godkänt.

Att civilingenjörer kunde under den treåriga lärokursen vid Marieberg inhemta den bildning och det kunskapsmått, som erfordrades, kan icke bestridas, men man måste komma ihåg, att vetenskapen inom detta så väl som andra områden går framåt, och man ställer derföre allt högre och högre fordringar på desse ingenjörer. Vid bedömandet af denna fråga torde ej heller böra förbises utlandets exempel, som visar att kurserna i många polytekniska skolor, med samma kunskapsfordringar för inträde som vid teknologiska institutet, upptaga $4\frac{1}{2}$ till 5 år. Här kan icke vara fråga om de något förökade kostnader, som dessa ingenjörselever finge vidkännas genom några månaders längre kurs, synnerligen som de få dessa kostnader i fullt mått ersatta, då de derefter kunna ingå i Statens tekniska korpser, i hvilka de icke kunna vinna inträde, om de ej hafva förvärfvat detta högre kunskapsmått. Icke heller kan det vara riktigt, om man föreställer sig att en treårig lärokurs vid institutet skall kunna motsvara den förra Mariebergskursen, ty för inträde i detta läroverk hade man vida högre kunskapsfordringar.

Herr Statsrådet Adlercreutz: Jag ber att få vitsorda riktigheten af den uppgift den siste ärade talaren meddelat derom, att samme fackman, som lärer föranledt och formulerat Utskottets förevarande förslag, ock har, sedan han blifvit uppmärksammas på oegentligheterna i detsamma, formulerat det förslag, som Friherre Fock nyss uppläst och som Första Kammaren för sin del redan godkänt. Hvad sjelfva frågan angår, torde väl äfven vara uppenbart att, då Kongl. Maj:t, efter det institutets styrelse afgifvit förslag, utfärdat nu gällande stadga för institutet, deri äfven planen för undervisningen ingår, det otvifvelaktigt tillkommer Kongl. Maj:t att besluta de ändringar i samma stadganden, som kunna blifva af behovet påkallade, men hvartill genom förslaget godkännande möjligheten skulle blifva Kongl. Maj:t betagen.

I afseende åter å sednare delen af förslaget vill jag erinra, att då vid sistlidne riksdag beslutades, att institutets anslag till hela beloppet skulle å ordinarie stat definitivt uppföras, det vilkor dervid fästades, att lönnernas vid institutet utgående från ordinarie stat icke må utgöra hinder för Kongl. Maj:t att, efter sig företeende omständigheter förordna om så väl löneförmåner som undervisningsskyldighet emellan föreståndaren och lärarne samt emellan de sednare inbördes.

Herr Hierta: Inom Utskottet, der jag deltagit i behandlingen af förevarande punkt, biträdde jag visserligen den mening, som Utskottet uttalat i detta förslag, men sedan jag nu hört de skäl Friherre Fock

anfört för det af honom framlagda förslaget, hvilket Första Kammaren för sin del redan antagit, finner jag mig föranlåten att ansluta mig till detsamma.

Hvad beträffar frågan om utsträckning af lärokursen för civilingeniörselever till fyra år, så vill jag särskildt tillägga, att orsaken hvarför Utskottet ansåg sig icke böra tillstyrka en sådan utsträckning var, att inom Utskottet en fackman uttalade den åsigten, att det vore vida bättre, om desse ynglingar före inträdet vid institutet kunde förskaffa sig någon praktisk erfarenhet, hvarigenom de blefve mera mogna för de theoretiska studierna. Äfven jag omfattade då denna åsigt, men när jag numera öfversett hela planen för undervisningen vid institutet och dervid funnit, att kursen för första året omfattar alla de läroämnen, som gemensamt utgöra ett underlag för de mera speciela studier, åt hvilka eleverna sedermera i särskilda afdelningar och underafdelningar egna sig under de följande årskurserna, så har jag blifvit öfvertygad, att det vore för dem nyttigast, om de, sedan de inhemtat mera speciela insigter, kunde komma i tillfälle att praktiskt tillämpa desamma. Tyvärr skola dock många svårigheter här för uppstå i vårt på fabriker och andra industriela anläggningar så fattiga land.

På grund af hvad här blifvit anfördt vill jag hemställa, om icke Kammaren bör instämma i det beslut, som Första Kammaren fattat i denna fråga.

Grefve Posse: Efter de upplysningar i ämnet, som här meddelats, har jag ingen anledning att längre fasthålla vid Utskottets förslag, utan vill instämma i det yrkande Friherre Fock framställt.

Herr Hedengren: Med anledning af de upplysningar, som Herr Civilministern samt Friherre Fock numera meddelat, har icke heller jag någon anledning att längre vidhålla Utskottets Utlåtande i denna punkt, utan yrkar bifall till det af Friherre Fock framställda förslaget.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med det yrkande, som blifvit framställt af Friherre Fock m. fl. ledamöter, fattade för sin del Kammaren det beslut, att Riksdagen — utan att ingå i något bedömande, huruvida lärokursen för civilingeniörer bör utsträckas från tre till fyra år — skulle dels till löneförbättring för läraren vid institutet uti väg- och vattenbyggnadskonst och dels för undervisning uti topografi och geodesi bevilja ett ökadt anslag af 2,500 R:dr, att å ordinarie stat uppföras under lika vilkor som institutets öfriga årsanslag.

Punkterna 18—21.

Biföllos.

Punkten 22.

Grefve Sparre: Det var mig visserligen icke oväntadt, att Stats-Utskottet, med afseende å den sparsamhet som der gjort sig gällande,

skulle hysa någon tvekan att tillstyrka bifall till mitt förevarande förslag. Men jag tror fortfarande att detsamma är af synnerlig vikt och därför förtjent af Riksdagens noggranna pröfning.

Jag har vid ett föregående tillfälle åberopat en författares yttrande, att: "industrien är vår tids genius." Jag tror, att vi allt för länge förbisett detta; att vi allt för länge följt "laissez-aller"-politiken i dess yttersta konsekvenser. Jag behöfver icke nu upprepa hvad jag förut sagt, att Sverige icke kan hafva någon framtid, om det icke blir ett industriökande land. Vårt nordliga klimat försvårar jordbruket. Deremot finnes för industrien inga af naturen lagda hinder; de outtömliga naturkrafterna i våra strömmar, råämnena i våra berg och skogar; den långa, mörka vintern, som i hög grad förhindrar annat arbete — allt manar oss till industrial företagsamhet. Vi hafva — som sagdt — alltför länge förbisett detta, men vi hafva ock blifvit straffade för vår liknöjdhet. Om vi jemföra vår nuvarande ställning med den vi förut innehåft, skola vi finna att vi äro stadde i ett starkt tillbakagående. Om vi ögna uti befolkningsstatistiken, måste vi häpna för det resultat den visar. Vi se att folkmängden, under den långa fredstid vi haft, år från år förökats ända till år 1860, men att derefter *tillväxten* år för år aftagit till 1868, då icke allenast tillväxten upphört, men en minskning af 22,000 inträffat. Då hela befolkningens antal obetydligt öfverstiger fyra millioner, är denna minskning ofantlig. Om det så skall fortfara någon tid, huru kan det se ut om tio år? Och jag fruktar att, då emigrationen är i en beständig tillväxt, vi skola få se ännu mera bedröfliga resultat. Nödåret 1869 lärer helt visst uppvisa ett sådant. Jag har äfven förut nämnt, i hvilken betryckt ställning våra fabriker och näringar befinna sig. Värdet af tillverkningarne har under de två sednaste åren sjunkit med mer än 6 millioner; äfven handverkarnes antal, som 1864 utgjorde 27,000, har betydligt minskats och uppgick 1868 till endast 22,000. Således en minskning af 5,000 på fem år! Tillverkningsvärdet af landsorternas industrialster visar ett lika bedröfligt resultat. Väfnadstillverkningen har t. ex. i Gefleborgs län nedgått från 3,199,000 fot år 1864 till 2,672,000 fot 1868; i Wester-Norrlands län från 1,300,000 fot förstnämnda år till 51,250 fot 1868, och i Hallands län från 333,000 fot till 130,000 fot. Man kan svårligen få se mera sorgliga bevis på industriens tillbakagående, och hvad har blifvit följderna af allt detta? Jo, den förskräckligaste nöd inom många landsdelar. Jag har varit i tillfälle att sjelf se denna nöd, jag har gått från koja till koja och sett hvilka umbäranden, hvilken brist den icke jordbrukande befolkningen å landet måst utstå, då den ej heller idkar någon industri. Det var visserligen under ett nodår jag såg detta, men jag förnam, att ställningen är föga bättre under jemförelsevis goda år, ty arbetsförtjensten är knapp äfven då. Man kan under sådana förhållanden icke förundra sig, att fattigvården blir betungande. Vi skrifu nya lagar och vilja befria kommunerna från fattigvården; men i så fall skall den nödställda ovilkorligen svälta ihjäl. Efter hvad jag kan finna, hafva vi intet annat medel, hvarmed vi kunna förekomma olyckan, än att uppmuntra industrien. Och det är just detta jag åsyftat. Utskottet säger: "den af motionären föreslagna anordningen, äfven om den vid utförandet

skulle visa sig praktisk gagnelig, synes Utskottet böra utgöra föremål för de enskilda industriidkarnes egen omtanke, då ju dessa bäst äro i tillfälle bedöma, hvar eller till hvem de förmånligast kunna afyttra sina varor.“ Ja, om man i andra länder hyste samma principer, så kunde sådana åsigtter, som Utskottet uttalat, möjligen försvaras; men så är icke förhållandet. Jag har under en resa, som jag nyligen företagit, sjelf sett hvilka ofantliga ansträngningar man gör sig i utlandet för att befrämja industrien; jag påminner mig ett yttrande härom af en Tysk, med hvilken jag sammanträffade; “vi måste anstränga oss till det yttersta, vi måste spänna alla senor, för att icke utlandet skall öfverflygla oss.“

Det finnes, mine Herrar, inom Tyskland ett namn, som på industriens område har en viss klang, Steinbeis. Denne man är föreståndare för Central-Halle för die Industrie i Württemberg, till hvilken Staten anslår 100,000 Gulden, eller 150,000 R:dr årligen, och hvilken icke har till ändamål annat än att befordra industrien och underlätta industrialstrens spridning till främmande länder. Denne man, som således har en ställning, hvilken visar att hans omdömen böra beaktas, yttrar i en skrift om industriens ståndpunkt i Belgien, hvilket land han berest, följande: “Om vid en öfverblick af Belgiens industri det mäktiga inflytandet af en kraftig ande, ett väl ordnadt rättsväsende, stora kapital, lättade transporter, en väl beräknad tull- och handelslagstiftning falla oss i ögonen, så finna vi likväl äfven, vid en närmare undersökning af de till förmån för näringarne vidtagna mått och steg, de medel angifna, genom hvilka en omsorgsfull regering, så väl inom särskilda grenar af industrien som i det stora hela, underhjälpel densamma, aflägsnar eller undanrödjer hindren för dess utveckling och lindra de olyckor, som tidtals följa henne i spåren.“ Denna ofantliga utveckling af industrien inom detta land kan endast förklaras af den rastlösa ifver, hvarmed statsmakterna derstädes arbetat för densamma. Hvarje medborgare derstädes lifvas af samma ifver. Och om man frågar en Belgier, åt hvilket yrke han egnat sig, så svarar han med en viss stolthet, att han är industriidkare. Der utgör detta en hederstitel, som alla eftersträfva, då här deremot alla föräldrar söka att tränga in sina söner å embetsmannabanan, som dock i allmänhet icke öppnar några lysande utsigtter.

Vi hafva nyss visat vår frikostighet mot undervisningsanstalter för slöjder; böra vi icke också göra något för det redan mognade släktets utveckling? Och hvartill gagnar undervisning, om tillfälle icke äfven beredes för praktisk verksamhet? Något måste derföre göras, men det bör göras snart, ty vi skola eljest få se det ordspråket besannas, som säger: medan gräset gror, så dör kon. De stora undervisningsanstalter, som finnas här i hufvudstaden, gagna ju endast dem, som äro här bosatte, och dem, hvilkas föräldrar äro i den lyckliga ekonomiska ställning, att de hafva råd att underhålla dem härstädes, men hvad har man i allmänhet å landet för nytta af dessa anstalter? Dessutom, nöden står för dörren; vi måste se äfven den existerande fullvuxna befolkningen till godo. I detta afseende finnes icke annat att göra än att befordra afsättningen. Jag vet det af hvad jag sjelf varit i tillfälle att iakttaga. I mitt län, der det finnes en stor företagsamhet, hämmas denna genom bristande af-

sättning. Jag erinrar mig nu ett exempel derpå, hvilket jag vill omtala. Jag träffade der en person, som sysselsatte sig med att skära promenad-käppar; han var rätt skicklig deruti och gjorde dem både vackra och bastanta, men han hade icke tillfälle till afsättning, utan måste sälja dem till en köpman i Borås för 4 skilling stycket. Detta gjorde, att min käppskärare beslöt att sjelf söka till att erhålla en bättre förtjenst. Han tillverkade derföre icke mindre än tolf dussin käppar och reste till en marknad i Falköping. Han bjöd der ut dem till höger och venster men lyckades icke att sälja en enda. Efter det alla försök misslyckats, måste han till slut afyttra hela partiet för tillsammans tre Riksdaler, och denna summa betäckte jemnt och nått kostnaden för resan. Sådana exempel äro ej sällsynta. De afskräcka från verksamhet. Den fullkomliga bristen på afsättning gör, att de industriela anlagen förqväfvas och att ingen företagsamhet kan uppstå. Den enda hjälpen är således *bättre afsättning*.

Den härstädes nyligen församlade, så kallade landbruksriksdagen insåg äfven detta och beslöt, att en ständig utställningslokal skulle anordnas här i Stockholm. Detta är efter min uppfattning ett steg till målet. Det andra utgöres af nu förevarande förslag.

Då, såsom vi veta, tvänne bolag bildats för att underhålla direkt ångbåtsförbindelse emellan vårt land och Havre, så synes det, med en sådan rörelse på Frankrike, vara att hoppas, det vi der skola finna en afsättningsort för våra alster. Jag hade i fjor sjelf tillfälle i Paris att se, det en hel mängd varor och artiklar, lika med dem som här i landet tillverkas och säljas för billigt pris, der voro enormt dyra.

Utskottet säger, att den åtgärd, jag föreslagit för att underlätta afsättningen af våra alster, bör utgöra föremål för de enskilde industriidkarnes egen omtanke. Tror väl någon af Er, mine Herrar, att min käppgubbe dernere i Westergötland eger eller kan ega en så beskaffad omtanke? Eller tror någon, att en idkare af den mindre industrien kan begagna dessa utvägar att sprida sina varor, som andra länders producer center använda? Nej, helt visst icke. Endast en eller annan af de större industriidkarne kan det. Det är ingalunda min mening, att Staten bör för någon längre tid vidkännas utgifter för den af mig föreslagna utsäljningslokalen, men då det, såsom nu, är fråga om att öppna en ny bana för afsättningen af våra industrialser, måste Staten bryta vägen. Kommer företaget blott i gång, så är jag förvissad, att det skall sjelft bära sina omkostnader, enär näringsidkarne måste betala en viss provision för varornas utställning och försäljning. En väsendtlig fördel, som genom denna ständiga utställning skulle beredas, vore ock den, att vi komme i nära beröring med Frankrike, detta smakens hemland, der våra arbetare och industriidkare skulle förvärfva sinne för denna prydlighet och effektrikhet, som erfordras, om de skola kunna i utlandet vinna afsättning för sina varor.

Vi hafva anslagit betydliga summor för de föga varaktiga internationela expositionerna; vi lemnade t. ex. 100,000 R:dr för den sista expositionen i Paris. Jag vågar påstå, att vi deraf icke hade motsvarig nytta. Det erkännes temligen allmänt, att dessa hastigt öfvergående utställningar icke medföra det gagn, som med dem åsyftas; de utgöra sna-

rare endast en paradering och befordra föga afsättningen. Men detta vinnes genom de permanenta utställningarne, och jag är förvissad att, om den till nästa år beslutade ständiga expositionen i Stockholm kunde komma i beröring med den, som jag hoppas skall komma till stånd i Paris, så skall derigenom beredas en utväg till afsättning för våra produkter, som skall verka till gagn så väl för det allmänna som för den enskilde. Det är, såsom jag redan sagt, endast genom ökad afsättning, som vår industri kan höjas ur sin nuvarande tryckta ställning, och förr än detta skett, kunna vi icke vara betryggade mot den djupa fattigdom, som nu hotar oss. Det är bättre att söka förekomma nöden, medan tider är, än att sedermera, då det kanske är för sent, söka att afhjelpa densamma. Och jag vågar derföre hemställa, om icke Kammaren bör lyssna till min motion och således till befordrande af en utsäljningslokal i Paris för Svenska industrialster anvisa ett förslagsanslag af 30,000 R:dr, att under loppet af tre år, med högst 10,000 R:dr årligen, af Kongl. Maj:t för ändamålet använda.

Man skall invända -- derom är jag viss -- att våra tillgångar icke medgifva en sådan utgift. Men jag måste då fråga, huru kunna våra ressurser förslå till de vida större anslag, som vi stundeligen anvisa, till än ett än ett annat ändamål, som icke kan på långt när medföra det gagn, som detta anslag skulle göra? På Attonde Hufvudtiteln, som vi snart skola behandla, tillstyrker Utskottet anslag till stora byggnader inom hufvudstaden för konst- och boksamlingar m. m., men jag tror, att det under närvarande förhållanden och med afseende å den mörka taffla, jag nyss upprullat, är oundgängligt att i första rummet sörja för folkets materiela utkomst. Ja, det är hög tid dertill, och jag känner intet kraftigare medel till att uppnå detta mål, än att uppmuntra till arbete och idoghet genom att möjliggöra afsättningen af landets industrialster.

Herr Hierta: Jag tror icke, att det finnes någon inom denna Kammare, som icke delar den siste ärade talarens bekymmer öfver de mörka utsigter, som för en stor del af Sveriges befolkning visat sig under de sista åren. Det är verkligen utmärkt snällt af Grefve Sparre att nu vilja afhjelpa dessa svårigheter genom en försäljningslokal i Paris; men jag fruktar dock, att en sådan anstalt icke skulle gagna såsom bote-medel mot det onda, som, enligt hvad allmänt är erkänt, härflyter å ena sidan från de svåra åren och å andra sidan från en föregående allmän och enskild misshushållning i följd af tillfälligt öfverflöd på rörligt kapital, som sedan flytt ur landet. Angående den första delen af Grefve Sparres anförande, synes mig klart, att om det rörliga kapitalet förminskas, blir landet derpå så lidande, att, äfven om befolkningen är ringa i förhållande till landets storlek och naturliga tillgångar, kan samma befolkning blifva för stor, tills det rörliga kapitalet åter hunnit växa till, så att arbetskrafterna derigenom ånyo finna full sysselsättning.

Hvad nu Herr Grefve Sparres förslag beträffar, vågar jag för min del betvifla, att det innehåller den hjälp, motionären så vackert tror sig deri se. Jag tror, att den, som varit något med i praktiken, måste erkänna, att det i allmänhet är ytterst svårt för oss Svenskar, som ligga aflägsset från centralpunkterna för världsmarknaden att täfva i pris med

nationer, som ligga närmare de hufvudsakliga afsättningsorterna. Ser man särskildt på Paris, så vet hvar och en, som besökt denna stad, att om än sådana produkter, som utgå i mindre förädlad form, der torde kunna påräkna afsättning, så finnes deremot ganska liten förhoppning att der afyttra så kallade detaljvaror, som äro föremål för butikhandeln. Om detta icke vore förhållandet, så hade expositionen i Paris troligen medfört ett annat resultat. Der syntes nemligen endast ett par Svenska industri-artiklar tilldraga sig någon större uppmärksamhet och finna afnämare, nemligen bundtmakarevaror och porslin. Jag vet icke hvad orsaken kunde vara till den uppmärksamhet skinnvarorna vunno, men tvänne Svenska fabrikanter afsatte deraf icke obetydligt. Vårt porslin betraktades väl mera som en kuriositet, men ett slag deraf lärer hafva fallit särdeles i tycke för smaken i dess tillverkning. Huruvida skinnvaror skulle kunna afsättas i större mängd i Frankrike, känner jag icke bestämdt, men tror att det i sådant fall torde gå för sig äfven utan behof af någon särskild, af staten understödd expositionslokal. Hvad porslin beträffar, så har jag hört sägas att, ehuru icke obetydligt af denna vara försålt i Frankrike, våra fabrikanter dock icke lära finna sin räkning vid att fortsätta exporten i större skala, dock vill jag icke bestämdt yttra mig härutinnan. Se vi på de egentliga så kallade Pariser-artiklarna, så är det en känd sak, att de kunna tillverkas billigare i Paris än hos oss, och bästa beviset härpå finna vi, om vi gå uppför Drottninggatan eller Regeringsgatan här i staden. Hvarje hus synes der försedt med en eller flera butiker, som hufvudsakligen äro fyllda med dessa varor af alla slag. Kunde nu våra industriidkare genom en utställningslokal i Paris täffa med Parisarne i försäljning af sådana artiklar, så borde de väl i främsta rummet kunna uthålla en sådan täflan hemma i sitt eget land, men vi se huru svårt detta är. Om det tillåtes mig, vill jag omnämna förhållandet med en artikel, om fabrikationen, hvaraf jag under många år varit med, nemligen stearinljus. Detta fabrikat har lyckats vinna mycket erkännande och beröm i utlandet; det har erhållit diplomer och medaljer vid expositionerna i London och Paris, men att afsätta ett skålpund i Paris har nästan varit omöjligt. Orsaken till att Franska fabrikanterna kunna afyttra denna och andra varor billigare ligger deri, att de hafva räämnet närmare och kunna erhålla detsamma från en ständigt för handen varande marknad, och således bespara större delen af den ränta, som här faller derpå. Med den utveckling, industrien nu tagit och den täflan som eger rum, får fabrikanten vara belåten med den aldraminsta behållning; förhållandet är icke nu som för 30 år sedan, då många kunde påräkna 25 procent vinst, nu få de vara mycket nöjda med 10, till och med 6 procent eller mindre, och äfven denna behållning beror till en del derpå, att fabrikanten kan noga tillse att så fort som möjligt kunna indrivva sina fordringar, så att han icke gör några ränteförluster. Våra fabrikanter, nemligen de som behöfva henta räämen utifrån, äro nödsakade att under loppet af sommaren och hösten taga in dessa räämen för att hafva i förlag tills det blir öppet vatten igen, och detta gör äfven, att rörelsen belastas med en ränta, som fabrikanten måste söka taga igen vid försäljningen. Detta är väl förnämsta anledningen,

hvarför fabrikanterna sökt fasthålla skyddet i tullen, för att icke undersållas af utländingen, som har sina råämnen till hands hela året om.

Betraktar jag vidare listan på våra industriela alster, finner jag t. ex. guldsmedsarbeten, men sådana köpas ofta färdiga af våra guldsmeder från Paris, så att vi deraf kunna finna, att de på sistnämnda stället tillverkas billigare än hos oss. Hvad lädervaror angår, så fås skodon för billigare pris i Paris än i Stockholm. Detsamma är äfven i viss grad förhållandet med färdiggjorda kläder -- men detta beror naturligtvis på hvar man låter förfärdiga sådana. Jag skulle kunna upprepa åtskilliga andra artiklar, som alla säljas billigare i Paris än i vårt land, men det torde vara öfverflödigt att i detta hänseende vara vidlyftigare, ty det bör väl vara temligen klart, att det icke kan löna sig att utföra industrialster till Frankrike, så länge vi icke hafva rätt att tullfritt införa dem derstädes. Jag vill icke fördöma, utan tvärtom prisa Herr Grefve Sparre för hans bemödanden inom hushållningssällskapen för industriens höjande, men jag tror för min del, att det ännu är för tidigt att göra befrämjandet af bolag i sådan syftning till en statsangelägenhet. Kunna bolag konstituera sig, uppställa ett tillfredsställande program i mindre allmänna termer än Herr Grefven gjort, så torde Representationen icke vara ovillig att understödja ett sådant företag, lika litet som den förut nekat att med nödig medel befrämja expositionerna i utlandet. För närvarande torde dock frågan vara för tidigt väckt, så att vi nu få nöja oss med att stadna i förbindelse hos Herr Grefve Sparre för hans lifliga intresse och nitiska bemödanden för vår industris utveckling.

För min del yrkar jag bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Jöns Pehrsson: Man har i dag varit i tillfälle att observera en märkelig företeelse inom Kammaren. Under de föregående dagarne har man icke alls hört talas om, att det skulle stå så illa till i landet, men i dag har man icke nog breda och mörka skuggor till hands att kasta öfver allmänna tillståndet. Jag skulle just önskat, att Herr Finansministern i dag varit närvarande. Med den föregående ärade talaren vill jag instämma, att något måste göras för att upphjelpa det tynande industriela lifvet i vårt land, men jag tror, att den bästa väg att åstadkomma en förbättring i detta hänseende vore att söka förmå folket att endast köpa inhemska produkter och att icke i så hög grad, som nu sker, uppmuntra importen af utländska lyxartiklar. För min del skulle jag vara benägen för att bestämma en premie för den medborgare, som för sina behof nöjde sig endast med inhemska tillverkningar, ja, jag skulle vilja vara med om att föreslå en premie åt dem, som började med att inställa dessa lysande baler och kaläser, till hvilka medlen hemtas ur folkets fickor, men i så fall skulle man börja på högre ort, ja på aldra högsta ort, ty icke kan det fattiga folket börja med en reform i detta hänseende! Hvad nu förevarande fråga beträffar, så, huru mycket jag än skulle vilja befrämja industriens höjande, tror jag dock icke, att en exposition i Frankrike af våra industrialster skulle vara särdeles praktisk, ty utlänningarne äro icke så benägna som de "dumme Svenskarne" att köpa mer än de nödvändigt behöfva.

Jag tror att man så mycket som möjligt bör söka att befrämja den mindre industrien, uppmuntra husslöjden och bereda dess produkter afsättning inom landet, men jag tror, att intet hjälper oss, förrän en ny anda, en sparsamhetens anda ingjutes hos folket, och början måste ske hos de så kallade högre klasserna.

För min del yrkar jag bifall till Stats-Utskottets Betänkande.

Herr Granlund: Betraktar man de anseliga anslag, som uuder de föregående dagarne af Kammaren blifvit beviljade, är det med ett visst vemod man finner, att det lilla anslag till resestipendier åt fabriks- och handtverksarbetare, som jag med min i detta ämne väckta motion åsyftade, endast till en tredjedel eller 2,000 R:dr blifvit beviljadt. Jag ansåg det dock icke vara lönt att yrka bifall till min motion i dess helhet. Hvad nu Grefve Sparres förevarande motion beträffar, så är jag icke i tillfälle att bedöma, huruvida rätta platsen för den ifrågakämda utsäljningslokalen är i Paris. Jag tillåter mig dock betvifva detta, emedan de alster, som der förnämligast finna afsättning, väl äro lyxartiklar och i fabrikationen af sådana står utlandet före oss, men i tillverkningen af solida och verkligt goda artiklar intager vårt land ett erkänt framstående rum, och denna tillverkning förtjenar all möjlig uppmuntran.

Stats-Utskottet har i förevarande Betänkande sagt, att "Statens åtgärder i afseende å befordrandet af näringar och handel torde få antagas i allmänhet böra åsyfta å ena sidan att genom läroanstalters upprättande m. m. d. bereda dem, som egna sig åt de industriella yrkena, tillfälle att inhemta en efter tidens fordringar lämpad undervisning, och å den andra att genom handelstraktater, kommunikationsleders upprättande och förbättrande samt andra till samfärdsels underlättande ledande åtgärder befordra varuutbytet". Häruti ligger visserligen mycken sanning, och vi kunna icke klaga öfver brist på goda tekniska läroverk, men det är icke nog med att lära sig tillverkningen, man måste äfven lära sig möjligheten att kunna afsätta sina tillverkningar. Hvad åter beträffar Utskottets yttrande, att Staten bör söka genom handelstraktater underlätta varuutbytet, så hafva vi ett exempel på Statens åtgärder i detta afseende uti den Franska handelstraktaten, och huru har *den* gagnat landet? Derom vittna hundradetals nedlagda verkstäder, derom vittna de på landsvägarne kringirrande fabriks- och handtverksarbetare, som sakna arbete, derom vittna ock de förr så storartade klädesfabrikerna i Norrköping, som städse varit kända för sina utmärkta och goda tillverkningar. Åtskillige fabrikanter hafva nu här förenat sig i bolag för att med samlad kapitalstyrka och yttersta ansträngning deltaga i konkurrensen. Man har, heter det, uppställt en ädel täflan med den utländska industrien, man har velat lära, heter det, Svenska fabrikanten att göra lika vackert, men ock i många fall lika underhålligt arbete som ofta lemnas oss från utlandet. Men den gamla Svenska ärligheten har icke kunnat gå denna väg, och följderna har blifvit att många industribolags behållning blifvit mindre än noll.

Efter min öfvertygelse bör Representationen göra något för att uppmuntra industrien, som hittills rönt så föga understöd, och för hvars räkning, man sällan hört någon röst höja sig inom Riksdagen. Att bereda afsättningsorter i utlandet är en riktig väg att befordra industrien, men

jag kan icke instämma med Grefve Sparre, att Frankrike skulle vara rätta orten; jag tror att vi i Ryssland kunde bereda oss fördelaktigare afsättning. Vi hafva inom vårt land en husslöjd, som, äfven hvad arbetsskicklighet beträffar uppnått, en icke ringa grad af utveckling, men tillverkarne veta icke hvar de skola finna afnämare för sina varor, och detta verkar förlamande. Ett och annat vackert exemplar tillverkas visserligen för våra landtbruksutställningar, men dermed är det ofta också slut, ty någon afsättning i större skala vinnes icke inom vårt land, och i stället att kunna exportera alster af vår husslöjd och binäringar exportera vi dessa friska armar, som icke fosterlandet kan gifva arbete. Då jag, i likhet med Grefve Sparre, är lifligt intresserad för industriens utveckling i vårt land, men icke kan fullt gilla det sätt han för detta ändamåls vinnande föreslagit, tillåter jag mig att, i sammanhang med den af Grefve Sparre väckta motion, hemställa, att Riksdagen måtte bevilja ett anslag af 5,000 R:dr, att ställas till Kongl. Maj:ts disposition i och för förberedande åtgärders vidtagande, på sätt Kongl. Maj:t lämpligast synes för befordrandet af Svenska industri- och slöjdalsters afsättning i utlandet.

Herr Ola Jönsson: För första gången på detta rum har jag i dag hört medgifvas, att arbetarens ställning i vårt land är ofördelaktig. Herr Grefve Sparre har upprullat en mörk tafta, men det bedröfligaste i denna tafta är, att den är sann. Fattigdomen griper kring sig i arbetande klassen på ett fasaväckande sätt, oaktadt man icke kan beskylla denna klass af folket för öfverflöd och misshushållning, ty när lefde väl någonsin den Svenske arbetaren öfver sina tillgångar? Det är sannt att de rörliga kapitalen dragas från näringarne, men hvart taga de vägen? Jo, de användas för att befordra en landet ruinerande lyx. Otvifvelaktigt är att något måste göras för att afhjelpa den nuvarande beklagliga ställningen och för att uppmuntra industrien i vårt land, men det är svårt att på stående fot uppgifva ett säkert medel. Jag vågar icke afgöra, huruvida bifall till Grefve Sparres motion skulle leda till målet, hvilket jag likväl betviflar. Och utan att således vilja instämma i Grefvens yrkande, har jag hufvudsakligen velat instämma i det öfriga af hans anförande.

Grefve Sparre: Det må förlätas mig — då jag beslutat att åt detta ämne företrädesvis egna min återstående lefnad — om jag vågar att ännu några minuter taga Herrarnes uppmärksamhet i anspråk därför.

Jag vågar ingalunda påstå, såsom den siste ärade talaren synes hafva uppfattat, att den åtgärd, jag nu föreslagit, är tillräcklig för att afhjelpa vår industris behof. Nej! dertill fordras otvifvelaktigt en hel följd af med hvarandra sammanhängande handlingar i detta syfte. Men man måste väl en gång göra en början. Det går icke an, att vi alltjämt fortfara att sitta med händerna i kors och liknöjdt åse, huru folkmängdminskningen oupphörligen tilltager, huru emigrationen och armodet tillväxa i en oroväckande grad. Man kan icke, säger jag, sitta med lugn och åse dessa sorgliga följder af näringslösheten, ty i motsats till den värde Stockholmsrepresentanten tror jag, att det nuvarande betrycket hos de fattiga klas-

serna härleder sig ej ifrån misshushållning, utan af brist på arbete. Eller tror han, att den s. k. arbetande klassen i allmänhet misshushållar. Nej! den är tyvärr! hos oss knappast ens i tillfälle att *kunna* misshushålla.

Samme talare tycktes tro, att befolkningen i Sverige vore för stor, att vårt land inom dess 6,000 kvadratmil icke skulle kunna rymma fyra millioner innevånare. Jo! säkerligen. Till och med fyra gånger fyra millioner, endast de hade tillräckligt arbete att lefva af. Det tyckes nästan löjligt att komma fram med det påståendet, att vår folknummer är för stor, då det väl synes ligga för öppen dag, att den tvärtom är alldeles för liten. Men — liten eller stor — så måste den beredas tillfälle till arbete och möjlighet att kunna lefva af sitt arbete, och det är just hvad vi under århundraden försummat. Mine Herrar! Vi hafva på enskild väg arbetat ifrigt och Svenska Staten har äfven arbetat för konstners och vetenskapers befordrande. Vi hafva nedlagt och nedlagga oupphörligen stora summor på våra läroverk. Men besinnom dock, att det är endast de mera bemedlade klassernas barn, som egentligen deraf draga nytta, för att komma i tillfälle att sedan trängas med hvarandra på embetsmannabanan. För den talrika fattigare befolkningen deremot, hvad hafva vi gjort? Föga eller intet. Och om man vill försöka att bereda dem en möjlighet att lifnära sig, genom att skaffa afsättning åt dess arbeten, så hafva vi icke råd att dertill gifva några tusen Riksdaler. Gån omkring i stugorna på landsbygden bland den icke jordbrukande befolkningen, besöken dessa backstugusittare, som icke hafva annat att lefva af än den lilla skörd, de kunna hemta af sin potatis-täppa! Jag vill fråga Herr Hierta, om han tror, att *de* misshushålla? Jag har sett dem koka soppa på potatis, kål och vatten, ty de hade icke något annat. Men, mine Herrar, jag tror icke, att de misshushållade med kålen.

Samma värde talare ordade om, att vi icke skulle uthärda konkurrensen med utlandet, men han glömde, att han dervid talade från den större industriens ståndpunkt, jag från den mindre industrien. *Den* har sina råämnen här hemma, och så god tillgång derpå i jern, träd, läder m. m., att den ingalunda beköfver hemta dem utifrån. Deruti består för öfrigt skilnaden emellan den mindre industriens idkare och t. ex. den stora stearinfabrikanten, att den förre fortsätter att arbeta, äfven om han icke förtjenar tio procent. Min käppgubbe förtjenade icke sex procent, icke ens två procent, men han arbetade ändå, och nöjde sig med hvad han fick; och han kunde det, emedan denna industri icke är dyr, emedan han måste deraf lifnära sig. Denna industri är det just, som vi i främsta rummet måste understödja.

Herr Hierta har vidare sagt, att vi hit till Sverige importera skodon. Och hvarföre? Jo! dertill att de utomlands tillverkas i större skala än hos oss. Men bered för våra små skomakare en möjlighet att också kunna bedriva sin tillverkning i större skala. Tror han icke, att de då äfven skola kunna lemna lika goda varor som utlandets skofabrikanter och för billigare pris?

Man blir i sanning något vemodigt stämd af att höra vid hvarje förslag till upphjelpande af vår industri, till förbättrande af de lägre klassernas ställning, att man då icke har medel. Är det fråga om ett stort anslag, t. ex. om 26 millioner för att bygga jernvägar, då saknas icke

tillgångar. Men gäller det endast några få Riksdaler, för att försöka amma upp en industriel anda, då är det omöjligt, då har man icke råd.

Herr Hierta har sagt vidare, att vår industri icke dragit någon nämnvärd nytta af den sednaste världsexpositionen i Paris. Det kan väl vara riktigt nog. Men hvarföre? I Paris ådrogo sig många af de utställda fabrikanterna i Svenska afdelningen en rätt stor uppmärksamhet, men prisen derpå hade man stundom glömt att utsätta. Man frågade då den Svenska kommissarien om prisen; och han skref till fabrikanterna och förfrågade sig derom, men från de flesta fick han icke ens ett svar, än mindre ådagalades någon ifver att afsätta tillverkningarne. Ett sådant förfarande härledde sig af ovana, af en hos oss naturlig tröghet, som har svårt för att förmå sig till att följa utländingens exempel i konsten att puffa. Derför är det nödigt, efter min tanke, att åvägabrinda en inrättning för att framhålla våra industrialster, för att hjälpa fabrikanterna att puffa för dem. Ofvaunämnda uppgifter beträffande Pariser-expositionen har jag från vår dåvarande kommissaries egen mun. Och han tillade, att sedan en beställning hos honom gjorts på en del Svenska fabrikater, han skrivit till utställaren och uppmanat honom att ofördröjligen skicka dit så mycket som äskades, men att denne härpå svarat, det han icke kunde på två år göra en så stor tillverkning. Mine Herrar! Denne fabrikant kunde således icke på två år medhinna den tillverkning, som en enda köpman för tillfället och såsom prof önskade. Reflexionerna häraf göra sig sjelfva. Industrien måste bedrifvas i en större skala än hittills. Detta hafva vi icke förstått, men för att upplysa folket härom och tillika vägleda köpmännen, är det efter min tanke nödigt att anordna expositioner af våra fabrikater så inom landet som i utlandet. På samma gång som en vara exponeras här i Stockholm, bör derföre det bästa, som finnes deraf, uttagas och sändas på prof till vår exposition i utlandet. På sådant sätt komma dessutom våra industri-idkare i den närmare beröring med utlandet, som allena är i stånd att hos oss framkalla en smakfullare näringsindustri. Jag gör mig visserligen icke några illusioner om de lyckliga följderna af en Svensk utställning i Paris, ehuru jag vet, att en stor mängd af våra varor, isynnerhet trävaror, med fördel kunna säljas der; att prisen på dessa varor der äro betydligt högre än hos oss. Men jag tror det viktigaste är, att vi komma i en närmare beröring med kontinenten för att derigenom få vår smak uppodlad och sedan med våra tillverkningar hufvudsakligen vända oss åt den östra marknaden.

Den meranämnde värde talaren har sagt, att om ett bolag kunde bildas för en dylik varu-utställning, så borde det erhålla understöd af Representationen. Mine Herrar! Det är just för att få denna sak i gång, som jag vågat begära det ifrågavarande anslaget. Den värde representanten har sig utan tvifvel bekant hvilka svårigheter man möter vid brytandet af nya banor. Dertill erfordras uppmuntran, understöd. Men utan denna uppmuntran från Statens sida kunna vi icke nå målet, icke lyfta vår industri utur den domning, hvori den befinner sig.

Jag har hört en talare säga, att Paris icke skulle vara den lämpligaste platsen för en sådan utställning. Nåväl! Då meningarne härom kunna vara delade, vill jag ändra mitt förslag derhän, "att Riksdagen ville, till befordrande af afsättningen i utlandet utaf Svenska industri-alster, anvisa

ett förslagsanslag af 30,000 R:dr, att under loppet af 3 år med högst 10,000 R:dr årligen af Kongl. Maj:t för ändamålet användas. Jag anhaller om proposition derpå.

Herr Hierta: Sedan Herr Granlund nu afgifvit ett alternativt förslag att bevilja 7,000 R:dr för försök till befordrande af Svenska slöjdalsters afsättning i utlandet, hvilket jag tror vore en ganska lämplig åtgärd, hvarigenom Staten icke heller komme att tillskyndas en alltför stor kostnad, så förenar jag mig i detta Herr Granlunds yrkande. Jag kan dock icke sluta nu utan ber att få säga några ord med anledning af en anmärkning utaf Herr Ola Jönsson, hvilken anmärkning påtagligen innebar ett missförstånd af mitt förra yttrande, så till vida att jag skulle hafva menat, att det varit ett föregående öfverflöd hos *den arbetande klassen*, som föranledde dess nuvarande nödställda belägenhet. Det var dock ingalunda min mening, utan jag ville säga, om jag icke verkligen sade det, att detta öfverflöd, denna misshushållning förefanns hos *de förmögnare* både i städerna och på landet, hvilka under en tillfällig större penningtillströmning lockades att inlåta sig på vidlyftiga entrepriser, i tro att rågtunnan aldrig skulle nedgå i pris under 26 R:dr, såsom man fick höra på Riddarhuset vid 1856 års riksdag. Detta föranledde skuldsättning, hvarjemte det betydligt uppdref arbetsprisen. I sammanhang härmed må anmärkas det stora misstaget af jordbrukarne på landet, att just under den ymniga penningetillgången inom landet dessutom upptaga utländska lån i ändamål att söka ytterligare drifva ned räntan. Följden deraf blef, att penningarne snart vandrade ut igen i följd af ökade spekulationer i fastighetsköp jemte ökad lefnadskostnad. Då de svåra åren sedan kommo, var det ganska naturligt, att arbetarne skulle blifva utan sysselsättning och derigenom komma i nöd — utan deras eget fel. Ty det finnes ingen klass, som är så känslig för en omvexling i konjunkturerna som den arbetande klassen. Dess öfverklagade nödställda belägenhet är således icke att tillskrifva dess eget förvållande, utan har sin grund i den riktning hos de förmögnare, som gjorde *dem* så benägna för blomstermålningar, och i *deras* sangviniska temperament, som uppgjorde de ljusaste planer, hvilka dock sedan i så liten mån realiserats. Herr Grefve Sparre försummade naturligtvis icke tillfället att taga vara på Herr Ola Jönssons yttrande och använda det emot mig, för att derigenom söka stämpla mig såsom en fiende till vår industris utveckling. Mine Herrar! jag har sjelf varit industriridkare så länge, att jag derigenom torde vara berättigad att med temligen mycket förakt kasta en sådan beskyllning tillbaka. Jag undrar dock ingalunda på, att den ädle Grefven blef litet ond på mig, då jag tog mig friheten att, med erkännande af Herr Grefvens välmening, insinuera, att hans förslag vore opraktiskt, ty det finnes kanske intet man så ogera vill vidgå, som det att man kommit fram med ett opraktiskt förslag. Men jag fruktar dock högeligen, att Herr Grefvens förslag, i den form hvori det nu blifvit framställt, icke kan få någon mildare benämning; och derföre undrar jag, såsom sagdt är, ingalunda på, att Herr Grefven tog något illa upp mitt förra yttrande, som dock innebar all skyldig aktning för Herr Grefvens goda mening.

Herr Grefven sade, att orsaken hvarför skodon i Paris kunde säljas för bättre pris än hos oss vore den, att de der tillverkades i stor skala. Det kan väl vara sannt. Men jag tror, att om vi skola betala tull för de skodon, vi vilja försälja i Paris, så kunna vi icke sälja dem billigare, vare sig vi tillverka dem i liten eller stor skala. Och för öfrigt -- om man äfven säljer i stor skala men icke får något öfver derpå, så torde man befinna sig i samma predikament som köpmannen, hvilken förklarade, att han sålde sina varor för billigare pris än de kostat honom sjelf i inköp, och då han tillfrågades, huru han kunde gå i land dermed, svarade: "det är mängden, som gör det." Det är icke tänkbart, att sådana artiklar, hvilkas råämnen skola fraktas långa vägar, och för hvilka icke betalas mera än hvad som motsvarar lefnadsbehovet för dagen, kunna föras in från andra länder. Då lädret är dyrare här än i Frankrike, lärer det väl vara en fruktlös tanke, att vi skola kunna sälja skodon i Paris till billigare pris än Fransmännen sjelfve. Jag vill dock icke bestrida, att möjligen vissa artiklar, t. ex. sådana som förfärdigas af Herr Grefvens käppgubbe, äro af beskaffenhet att kunna med någon fördel afsättas i utlandet. Dock finnas äfven för tillverkning af dylika artiklar i utlandet stora fabriker, som försälja dem till ytterst billiga priser. Så har man t. ex. i Hamburg den största käppfabrik, hvilken torde blifva en svår medtäflare för den omtalade käppgubben.

Om sålunda Herr Grefvens förslag i sin ursprungliga form torde vara mindre lämpligt, så anser jag dock icke för alldeles osannolikt, att ett försök i den vägen i Petersburg skulle kunna slå bättre ut. Jag förenar mig därför i Herr Granlunds yrkande.

Herr Nils Larson: Jag fruktar mycket för, att en fullständig utredning af den frågan, om motionärens förslag kan anses medföra någon verklig praktisk nytta, skulle fordra mera tid, än Kammaren åt den saken nu kan egna; och därför vill jag icke inlåta mig i tvist med motionären om den saken, så mycket heldre som hvad jag ämnar föreslå honom icke för tillfället påkallar någon sådan utredning. Jag vill endast nämna, att jag hyser starkt tvifvel, om motionärens förslag kan medföra något väsendtligt gagn. Det förhåller sig med den menskliga naturen i allmänhet på det sättet, att då man riktar sin uppmärksamhet uteslutande åt ett visst håll, man svårligen kan frigöra sig från öfverdrifter. I synnerhet låter en benägenhet därför lätt förklara sig hos en så liffig natur som motionärens. Jag är dock rädd för, att han i sin ifver för den lilla industriens eller husslöjdens befrämjande är färdig att, likasom hunden i fabeln, släppa köttstycket för att gripa efter skuggan. Så vidt jag af hans vidlyftiga föredrag kunnat fatta, tyckes han hafva alldeles glömt bort de två stora näringsgrenar, som egentligen äro naturliga för vårt land, jordbruket och bergsbruket. Deremot har motionären velat leda hela Sveriges befolkning åt husslöjden och den lilla industrien eller, åtminstone är så mycket säkert, att i hans syfte legat att leda så stor del af befolkningen åt detta håll som möjligt. Jag tror dock, att det vore det olyckligaste som kunde träffa vårt land, om han lyckades i detta bemödande. Jag tror icke, att det slag af industri, hvarför motionären så uteslutande intresserar sig, lemnar

lemnar en säkrare utkomst åt den del af befolkningen, som dermed sysselsätter sig, än hvad jordbruket och bergsbruket göra åt sina idkare. Vi hafva härpå sett många exempel; och jag föreställer mig, att motionären sjelf är i tillfälle att bäst bedöma det, emedan i det län, hvars höfding han är, ett slag af denna industri hunnit sin mesta utveckling, nemligen väfnadsindustrien. Det behöfves icke mera för att de som deråt egna sig skola falla i nöd och elände, än en liten fluktuation i bomullspriserna. Kommer dertill en svag skörd, så blir eländet naturligtvis än större. Visst är för jordbrukaren en missväxt en svår olycka, dock ej så svår som dessa ofta återkommande handelskriser för den befolkning, som sysselsätter sig med den lilla industrien, hvilken befolkning äfven under gynnsamma förhållanden endast med svårighet kan förskaffa sig en anständig bergning. Om det är sannt, hvad som berättades för mig, då jag en gång reste genom Elfsborgs län, så hafva dessa människor, som sysselsätta sig med förfärdigande af väfnader, en dagspenning så låg, att det är förunderligt, huru de dermed kunna försörja hustru och barn.

Men jag vill lemna detta, helst, såsom jag från början sade, jag icke har för afsigt att inlåta mig i vidare tvist med motionären i denna fråga. Anledningen, hvarföre jag begärde ordet, var egentligen den, att, efter min tanke, motionären icke vändt sig åt rätt håll. Det torde icke vara honom obekant, att till Kongl. Maj:ts disposition blifvit ställd en ganska betydlig fond, den s. k. Handels- och Sjöfartsfonden, som just är afsedd för lithörande ändamål. Om Kongl. Maj:t finner förslaget värdt någon uppmärksamhet, torde han icke undandraga industrien den hjälp, som han medelst denna fond är i tillfälle att lemna den. Och derföre vill jag endast hänvisa motionären att vända sig till Kongl. Maj:t med begäran om understöd från Handels- och Sjöfartsfonden.

Af hvad jag nu sagt följer, att jag kommer att rösta för bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Gustafson: För min del vill jag begagna hvarje tillfälle, som erbjudes, attupphjelpa vår industri, hvilken under de sedsnare åren beklagligtvis visat benägenhet att allt mer och mer aftyna; men jag tror ej, att motionärens förslag erbjuder ett sådant tillfälle. En och annan större industri-idkare skulle kanske till denna utställningslokal i Paris öfersända en del af sina alster och der kunna vinna afsättning för dem men hvarken Herr grefvens "käppgubbe" eller hans "mindre skomakare" skulle, derom kunna vi vara öfvertygade, begagna sig af samma lokal. Med andra ord: Herr grefvens förslag länder ingalunda till fördel för den stora mängden af industri-idkare.

Till följd häraf, och enär Herr grefven i dag förklarar sig vilja egna hela sin återstående lefnad åt denna sak, samt vi således, med den kännedom, vi alla ega om Herr grefvens energi, kunna vara förvissade, att saken icke skall falla, äfven om den ej af Staten erhåller understöd, hemställer jag, att Kammaren måtte lemna sitt bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Jag vill blott säga ett par ord. Man har här å ena sidan anmärkt, att jag arbetat blott för den lilla industrien; å den

andra har man, såsom den siste talaren gjorde, påstått att mitt förslag egentligen afsåge den stora industrien. Sanningen är, att jag ansåg den stora industrien icke behöfva någon hjälp, ty på den passar, i allmänhet taget, Utskottets yttrande, att det bör bero på dess idkare sjelfva att se den tillgodo, då de bäst äro i tillfälle att bedöma hvar eller till hvem de förmånligast kunna afyttra sina varor; men jag tror att en sådan anordning, som den jag föreslagit, skulle kunna gifva en större möjlighet, äfven åt dem, att med fördel afsätta sina produkter, än nu är fallet, på samma gång som tillfälle derigenom bereddes de mindre industri-idkarne att göra sina varor bekanta i utlandet, hvilket jag ansett för hufvudsaken. Jag har derföre egentligen afsett den lilla industrien, ehuru jag icke kan dölja för mig att, på sätt den siste talaren yttrade, äfven den stora skulle draga nytta af en sådan anordning, som den jag föreslagit. Särskildt tackar jag för den anvisning jag fått, att vända mig till Kongl. Maj:t och anhålla om bidrag från Handels- och Sjöfartsfonden; men Herrarne påminna sig kanhända, att denna blef temligen kringskuren sista riksdagen, så att jag befarar, att dess tillgångar nu icke äro särdeles stora. Jag har redan i den modifikation jag gjort af mitt förslag erkänt, att Paris kanhända icke är den bästa platsen för utsäljningslokalen, men jag föreslog denna stad derföre, att jag ansåg den vara en centralpunkt för rörelsen, ifrån hvilken varor spridas öfver hela världen och hvarifrån således en stor del af våra exportartiklar kunna komma äfven till andra verdensdelar. För det andra trodde jag, att den beröring med smakens hemland våra industri-idkare derigenom skulle få, skulle för dem vara gagnelig i mer än ett afseende. Jag har emellertid, då jag sist hade ordet, på de grunder jag då anförde modifierat mitt förslag derhän, att den föreslagna summan skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition att användas till industriens befrämjande genom inrättande af en utställningslokal på det ställe i utlandet, der Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt; och yrkar jag fortfarande bifall till detsamma i den form jag då tog mig friheten gifva deråt.

Herr Asker: Herr Talman! mine Herrar! Den framställning, som föranledt Utskottets Utlåtande, står i ett visst frändskapsförhållande till ett af den ärade motionären utfärdadt manifest, hvilket finnes intaget i Landtbruksakademiens tidskrift, samt jemväl sedermera blifvit särskildt tryckt och utdeladt. Jag hade ämnat att något närmare granska innehållet af detta i sitt slag märkvärdiga dokument, som, snart sagdt, i hvarje punkt erbjuder rikhaltiga anledningar till anmärkning. Lyckligtvis har jag för tillfället icke tillhands de officiela uppgifter och särskilda anteckningar, som måste åberopas för att ådagalägga, huru den ärade motionären uppfattat förhållandena i strid med verkligheten. Jag säger lyckligtvis, ty om jag härom nu inginge i ett kritiskt bedömande, kunde det möjligen föranleda talöfningar en eller annan timma längre än nödigt vore. Till stöd för hvad jag yttrat om skriftens otillförlitlighet i vissa fall må det emellertid vara mig tillåtet anföra det enda exempel, att motionären uppgifvit summan af lästetalet för rikets handelsflotta, under de år som blifvit åberopade, med oriktiga siffertal, hvarigenom den ärade

motionären kommit till en annan slutsats än den, som öfverensstämmer med verkliga förhållandet,

Hvad särskildt angår det förslag, hvarom nu är fråga, så har motionären visserligen under öfverläggningen modifierat detsamma derhän, att han yrkat statsanslagets beviljande för åstadkommande af ständiga expositions- och försäljningslokaler i utlandet i stället för Paris, som af den ärade motionären först utsågs till afsättningsort för våra svenska tillverkningar. Men om vi anse det vara för Sverige tillständigt, att med statsmedel anordna dylika lokaler i främmande länder, så måste väl också för dem vara gällande samma reciprocitetsrätt beträffande Sverige. Med hvilka ögon skulle vi betrakta sådana, genom statsmedel understödda utställnings- och försäljningslokaler i den svenska hufvud-taden, der franska, engelska, tyska eller ryska varors afsättning från de särskilda staternas sida rönt en stadigvarande uppmuntran? Jag hemställer om ett sådant förfarande kunde anses behörigt, eller om det ens vore någon stat värdigt, att på detta sätt understödja den enskilda industrien. Utan att ingå i någon vidlyftigare utredning af denna fråga tillåter jag mig desto heldre påyrka bifall till Stats-Utskottets afstyrkande Utlåtande, som jag anser hvarken det ena eller andra af de under öfverläggningen framställda förslag, lämpliga eller ledande till dermed åsyftadt ändamål.

Herr Wijk: I det föredrag, hvarmed den ärade representanten från Wenersborg inledde denna debatt, framställde han vår ställning i industrielt och ekonomiskt hänseende såsom mycket beklaglig, och återopade såsom bevis på detta förhållande, bland annat, äfven den starka folkminskning, som under de sednare åren egt rum. För att styrka sina uppgifter i sednare afseendet citerade han statistiska centralbyråns sednaste berättelse. Siffrorna ur denna berättelse angäfvos också riktigt, men deremot omnämndes icke de förhållanden byrån uppgifvit såsom orsaker till folkminskningen. Byrån säger der först och främst att den minskade nativiteten åren 1826—1840 gör, att man måste vara beredd på en minskning i folkökningen 1861—1875. Herr grefven har vidare uppgifvit att folkminskningen i riket under 1868 uppgått till 22,601; men af samma berättelse inhemtas, att det genom de sednaste folkräkningarne i Stockholm och Göteborg visat sig att de uppgifter, som hittills legat till grund för folkberäkningen i dessa städer, varit felaktiga på icke mindre än 20,904 personer. Den effektiva folkminskningen under detta år uppgår således på långt när icke till det belopp herr grefven antagit, utan endast till 1,697 personer. Hvad utflyttningen beträffar, så har denna sin grund uti de sednare årens dåliga skördar. Missväxt inverkar såväl på industrien som på jordbruket och föranleder naturligen till utvandring, för att icke tala om de djupare liggande orsakerna, som sedan emigrationens början visat sig drifva folkvandringens ström från östern mot vestern. Herr Grefven har sagt att Sverige borde genom sina naturliga förhållanden blifva ett företrädesvis industriidkande land i alla riktningar, men industrien i hela sin vidd kan icke med framgång utöfvas af samma land. Arbetets fördelning gör sig äfven härutinnan i stort gällande och vissa länder äro i besittning af sådana vilkor för vissa industriela branscher och dertill hörande artiklar alltid kunna frambringas billigare än i andra. Den stora

industrien i Sverige saknar icke kanaler till afsättning äfven utom landet och den mindre kan utveckla sig till en högre ståndpunkt, än den nu har; men detta bör icke ske genom konstlade medel. Jag vill taga ett exempel från herr grefvens käppgubbe, som sålde sina käppar med två procents vinst. Jag är öfvertygad om att det menskliga arbetet kan användas vida bättre i hvilken riktning som helst, än till att göra käppar med två procents vinst, motsvarande, efter det uppgifna värdet, cirka fyra öre per arbetsdag. Att den föreslagna försäljningslokalen kan vara fördelaktig, så till vida som våra artiklar derigenom skulle blifva bekanta i utlandet, vill jag icke bestrida, men gillar dock Utskottets motiv, då det säger att den af motionären föreslagna anordningen "synes Utskottet böra utgöra föremål för de enskilda industriidkarnes egen omtanka, då ju dessa bäst äro i tillfälle bedöma hvar eller till hvem de förmåligast kunna afyttra sina varor" och att Statens åtgärder för befordrande af industrien endast böra sträcka sig till beredande af tillfällen till undervisning i industriella yrken samt varuutbytetets befordrande genom till samfärdselns lättande ledande åtgärder. Rent ut sagdt, egenyttnan är industriens bästa drif-fjeder. Vinna vi marknad för våra artiklar, vare sig i Paris eller annorstädes, hafva vi artiklar att afyttra som äro begärliga hos utländingen, så skola vi nog finna personer, som vilja åtaga sig försäljningen, utan att Staten behöfver betala dem därför. Skola försäljningslokaler upprättas, så bör detta således efter min uppfattning ske endast och allenast genom den enskilda företagsamheten. Herr grefven talade om puffens stora betydelse. Jag erkänner fullkomligt riktigheten af herr grefvens uppfattning i detta afseende, men jag tror äfven i detta fall att puffsystemet bör lemnas uteslutande åt den enskilde. Blefve en försäljningslokal upprättad, på det sätt herr grefven föreslagit, så skulle den också få skenet utaf att vara en statsinstitution, men puffen vore väl därför icke mindre nödvändig, och misslyckades då anläggningen i det ena eller andra afseendet, skulle det ofördelaktiga intrycket deraf återfalla på Staten, ej på utställarne, och för en sådan risk vill jag ej blottställa hvarken Regering eller Representation.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gustaf Johnson: Det är bekant att industriföreningar på många ställen i vårt land bildat sig. Att de, för att vinna afsättning af sina alster i så stor skala som möjligt, äfven måste söka sig väg till den utländska marknaden, är naturligt, likasom äfven att denna afsättning måste blifva desto större, desto begärligare fabrikaterna äro och desto billigare priset på dem är. Dylika föreningar hafva kommit till stånd i vårt graunland Danmark, och man anser der, såsom jag af danska arbeten inhemtad, att de skola medföra och redau till stor del hafva medfört stor nytta för utvecklingen af den danska industrien och derigenom äfven för landet sjelf. Jag förmodar att förhållandet skall blifva det-samma äfven hos oss, om, såsom fallet är med de danska industriföreningarne, våra föreningar få försäljningslokaler inrättade i andra länder, der afsättning af deras fabrikater kan vara att i betydligare mån på-räkna. Ett bevis på nyttan af sådana utställningar hafva vi ock inom vårt eget land. Dylika expositioner hafva i flera af våra städer blifvit

anordnade och man har der haft tillfälle att se ganska många utmärkta alster af vår industri, hvilka rönt stor efterfrågan och på detta sätt fått en framtid för sig. Nyttan af dessa utställningar är således, efter min mening, ej underkastad något tvifvel, vare sig att de hållas inom eller utom landet, och jag önskar för min del att allt flera och flera sådana måtte komma till stånd och att de måtte allt mer och mer utvecklas så väl i afseende på kvantiteten som kvaliteten. Men derutaf följer icke att jag vill att detta mål skall vinnas genom att alltför mycket betunga Staten, utau önskar jag tvärtom att industriidkarne sjelfva så mycket som möjligt må på egen bekostnad inrätta dylika expositioner. Jag skulle derföre helst önska att Stats-Utskottets förslag blefve godkänt; men skulle den af Herr Granlund föreslagna förändringen i Herr Grefve Sparres förslag vinna Kammarens bifall, så vill jag icke motsätta mig densamma.

Herr Grafström: Motionärens mörka tafla öfver landets ställning är i många hänseenden riktig, men något för mycket skugglagd. Ser man efter huru förhållandet är i andra länder, skall man dock finna att det för närvarande icke gifves ett enda land i vår verldsdel, som icke, om än i mindre grad, laborerar med samma svårigheter som vi, fastän återhemtaudet der i allmänhet sker hastigare än hos oss till följd af de större tillgångarne på kapital. Man har talat mycket om husslöjdens ringa blomstring hos oss i jmförelse med i utlandet. Jag vill fästa uppmärksamheten på förhållandet i detta afseende i Tyskland och Frankrike, de länder hvilka jag bäst känner. Der är det så, att husslöjden florerar i de delar af landet, hvilka med afseende på jordmån icke så väl egna sig till åkerbruk; men der är arbetsfördelningen mycket längre genomförd än hos oss, och just deruti ligger orsaken till att man kan åstadkomma billiga och goda varor. Både i Tyskland och Frankrike finnas i de trakter, hvilka ej lämpa sig för jordbruk, familjer, hvilka från den ena generationen till den andra sysselsatt sig med åstadkommandet af alster af en och samma natur och alltid med mycket stark arbetsfördelning. Här har också mycket talats om möjligheten och önskvärdheten — hvilket jag naturligtvis, såsom industriidkare, kan lika mycket som någon annan önska — af afsättning för den svenska industriens och de svenska fabrikernas alster. Jag tror icke att ett sådant resultat skulle kunna vinnas genom att bifalla motionärens förslag. När varorna blifva fullgoda, formsköna och billiga, skola de snart förskaffa sig en marknad; men det medel, som, från Statens sida betraktadt, bäst leder till detta mål, är inrättandet af läroanstalter för de industriela yrkena, tekniska skolor o. s. v. De länder motionären nyss omtalade äro i afseende på tekniska undervisningsanstalter särdeles lyckligt lottade. För min del tror jag att detta är det rätta och enda sättet, hvarpå Staten bör understödja industrien, och är, såsom jag nyss sagt öfvertygad om att, om våra industrialster blifva billiga och fullgoda, så skola de nog skaffa sig afsättning. Skall vår industri kunna täfva med utlandets, så läser det väl ändå vara först och främst i vårt eget land, och der är det som man bör bemöda sig om att uttränga den utländska. Såsom industriidkare är jag dock fullkomligt öfvertygad om att detta aldrig skulle lyckas förr än man mer än hittills på industrien tillämpat grundsatsen om arbetets fördelning.

På de skäl jag nu haft äran anföra kan jag icke instämma i motiönärens yrkande. Ehuru jag kanske icke riktigt uppfattat Herr Granlunds förslag, men en af Kammarrens ledamöter Herr Hierta, för hvars omdöme i denna fråga jag hyser stort förtroende, då han i många år varit en bland den svenska industriens mest framstående Representanter, förordad detsamma. får jag instämma i det förslag Herr Granlund afgifvit.

Under den nu slutade öfverläggningen hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels afslag derå och bifall till Grefve Sparres sist framställda förslag, dels äfven afslag å Utskottets hemställan och antagande af Herr Granlunds yrkande. Propositioner gäfvos på dessa yrkanden, och fann Herr Talmannen ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan. Omröstning blef emellertid begärd och, sedan Grefve Sparres sist afgifna förslag antagits till kontraposition, blef följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i Tjugoandra punkten af dess Utlåtande N:o 26,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarren, med afslag å Utskottets hemställan, till befordrande af afsättning i utlandet af svenska industrialster beslutat anvisa ett förslagsanslag af 30,000 R:dr, att under loppet af tre år, med högst 10,000 R:dr årligen, af Kongl. Maj:t för ändamålet användas.

Den i vanlig ordning företagna voteringen utföll med 131 ja mot 33 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Punkterna 23—30.

Allt hvad Utskottet hemställt under dessa punkter bifölles.

Punkten 31.

Lades till handlingarne.

De vid Utlåtandet fogade *tabellerna* godkändes, dock under erinran om iakttagande af Kammarrens från Utskottets förslag skiljaktiga beslut.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 27, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Sjunde Hufvudtitel.

Punkterna 1—4.

Bifölles.

Punkten 5.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: Ehuru icke någon reservant emot denna punkt af Stats-Utskottes förevarande Utlåtande finnes antecknad, vågar jag likväl hos Kammaren påkalla en liten förändring af densamma och anhåller att i sådant syfte få för några ögonblick taga Herrarnes uppmärksamhet i anspråk.

På sätt det torde vara för de fleste här närvarande bekant, beslöt Riksdagen förlidet år, i sammanhang med skogsstatens reglering, att på extra stat uppföra anslaget till skogsinstitutet. Anledningen dertill var den, att inom Riksdagen en tanke uppstått att det möjligen kunde befinnas lämpligt att antingen förlägga detta institut till något af våra landtbruksläroverk eller också sätta det i samband med teknologiska institutet, och anhöll Riksdagen, att Kongl. Maj:t ville föranstalta en utredning i detta ämne samt till nästsammanträdande Riksdag göra den framställning, hvartill förhållandena kunde finnas föranleda.

I anledning häraf har Kongl. Maj:t i frågan hört ej mindre skogsstyrelsen än och styrelserna för teknologiska institutet och landtbruksinstitutet vid Ultuna och Alnarp samt skogsinstitutets lärarekollegium. Af dessa myndigheter har till en början teknologiska institutets styrelse förklarat, att den icke under närvarande förhållanden ansåge den föreslagna föreningen lämplig. Deremot hafva tankarne i denna sak hos styrelsen för de båda landtbruksinstitutet varit hvarandra något olika. Så har af styrelsen för Alnarps institut den åsigt uttalats, att skogsinstitutet borde söndersprängas och en del af detsamma, med undervisningen i skogsskötsel lämpad efter det södra Sveriges behof i denna väg, förläggas till Alnarp samt den andra delen till Ultuna, hvarest undervisningen skulle omfatta den för mellersta och norra Sverige behöfliga skogsskötseln. Ultunastyrelsen åter har ansett, att skogsinstitutet i sin helhet skulle förflyttas till Ultuna landtbruksinstitut och uppgjort en plan, enligt hvilken en besparing på fyra till fem tusen R:dr i nu varande kostnader för skogsundervisningen skulle uppkomma. Sedan äfven skogsinstitutets lärarekollegium blifvit i ämnet hört, så har slutligen skogsstyrelsen afstyrkt samtliga förslag till förändring, och detta hufvudsakligen på grund att utaf erfarenheten från främmande länder det visat sig hvarken för landtbruks- eller skogsundervisningen gagneligt att sammanföra dessa båda undervisningsgrenar vid samma läroverk. Man eger i Tyskland³ tävne sådana ganska kända institut, nemligen i Tharand och Hohenheim. Det förstnämnda, som från början varit skogsinstitut, har sedermera tillika blifvit landtbruksinstitut. Detta läroverks verksamhet har emellertid så utslutande varit riktadt åt det skogsvetenskapliga, att landthushållningen betraktats såsom bisak, hvarföre man ock nu, ifall jag ej misstager mig, funnit för godt att från och med innevarande år upphöra med landtbruksundervisningen derstädes och låta läroverket för framtiden fungera såsom blott skogsinstitut. Vid Hohenheim åter har ett motsatt förhållande egt rum: der har landtbruket varit hufvudsak och skogsvetenskapen bisak; och jag befarar verkligen, att det skulle gå på samma sätt, om vi nu förflyttade skogsinstitutet till något af våra landtbruksinstitut. Dessa äro nemligen nu en gång läroverk för landtbruket

och hafva för sådant ändamål erhållit en viss bestämd riktning, liksom ock, om man dit förlade skogsundervisningen, denna helt naturligt skulle komma att intaga en mer eller mindre underordnad ställning, hvarigenom sjelfva saken i betydlig mån skulle blifva lidande.

Genom förra Riksdagens välvilliga och frikostiga ordnande af skogsstaten hafva redan, som jag hoppas, bättre förhållanden i detta hänseende börjat inträda, men, för att härvidlag skall kunna åstadkommas allt det goda man har skäl att vänta, fordras i första rummet en kraftfull och skicklig styrelse samt i det andra skickliga och dugliga förvaltare af våra skogar. Vill man emellertid ega visshet om att erhålla dessa sednare så goda och lämpliga som möjligt, är det, enligt mitt förmenande, nödvändigt, att skogsundervisningen icke sammanblandas med någon annan undervisningsgren, utan att skogsinstitutet får fristående utveckla sin verksamhet. Det synes mig således alldeles uppenbart, att sjelfva undervisningen omöjlig kan vinna derpå, att ett redan befintligt läroverk nedrivs och flyttas till ett annat, och den besparing som derigenom skulle uppstå — en sak som naturligtvis också bör tagas i betraktande — blefve i sanning icke särdeles betydande. Enligt Ultunadirektionens förslag skulle den komma att uppgå till 4,800 R:dr, men jag tror för min del att denna så stora förmenta besparing till stor del uppkommit derigenom, att direktionen beräknat lärarnes arvoden och löner till belopp, för hvilka man svårigen kan vänta att få undervisningen nöjaktigt bestridd. För öfrigt har genom den förändrade anordning af skogsinstitutet, som nu är föreslagen, skogsstyrelsen visat, att undervisningen vid institutet kan åstadkommas för 13,100 R:dr om året, och vid sådant förhållande skulle skillnaden emellan skogsstyrelsens och Ultunadirektionens kostnadsförslag belöpa sig till blott ett par tusen R:dr. Jag hemställer då, om det kan vara skäl att sönderbryta en anstalt man redan har och som man tycker bör förbättras, för att såsom ett experiment förflytta den till en annan, synnerligast då erfarenheten från andra länder icke talar till fördel för en dylik förändring.

Dessutom tror jag verkligen, att den tidpunkt nu är inne, då vi kunna hoppas att, om vi egna en allvarlig omtanke och vård om våra skogar, utaf dem erhålla rikliga inkomster. Jag vill icke ställa förhoppningar på framtiden, men jag är öfvertygad att den tid icke är långt aflägsen, då intägterna från Statens skogar skola ej blott betäcka utgifterna för desamma utan dertill lemna öfverskott; och som det torde intressera Kammaren, vill jag med några ord omnämna, hvad som sedan sistlidne riksdag i detta hänseende åstadkommits. I Norrland — der Staten eger sin största skogsrikedom — har man, för att erhålla större inkomst af skogarne, försökt att, i stället för den årliga försäljningen af afverkningen, öfverlemna åt enskilda afverkningsrätt af fullmogen skog på 10 till 20 år, och har detta första försök så lyckligt utfallit, att inom Getleborgs län sistlidne år försåldes till afverkning ej mindre än 63,000 träd, hvilka betaltes med 3 till 4 R:dr per rot, så att denna försäljning inbragte två å tre hundra tusen R:dr; och komma äfven under innevarande år auktioner att anställas å något öfver en million dylika träd.

Häraf torde Herrarne finna, att man kan hoppas att af denna utaf Staten hittills väl mycket åsidossatta egendom kunna påräkna ganska goda in-

komster. Men första vilkoret härför är dock, att personer finnas att tillgå, som med allvar, kraft och skicklighet förmå vårda denna egendom, och min öfvertygelse är att detta mål bäst skall vinnas derigenom, att skogsinstitutet får kvarblifva der det är och i lugn och frihet utveckla sin verksamhet. Härvid är dock ännu en sak af nöden. När jag säger detta, ber jag att särskildt få fästa uppmärksamheten på, att den förändring jag nu tänker föreslå i Stats-Utskottets hemställan icke afser någon förhöjning uti det af Utskottet tillstyrkta anslagsbelopp, ty detta är alldeles detsamma som Kongl. Maj:t begärt, eller 13,100 R:dr; men Utskottet har uppfört detsamma på extraordinarie stat, och jag skulle vilja hemställa om icke Kammaren, i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition, ville ställa det på ordinarie stat. Läser man Utskottets motivering, finner man att Utskottet, genom den utredning af frågan Kongl. Maj:t lemnat, "funnit tillfyllest ådagalagdt. att förläggandet af skogsundervisningen från skogsinstitutet till teknologiska institutet eller till ettdera af landtbrukinstituten eller till begge dessa undervisningsanstalter icke erbjuder några fördelar, som skulle kunna anses motsvara dermed förenade väsendtliga olägenheter"; och jag frågar: då så nu är, hvartill tjänar det att uppskjuta det slutliga ordnandet af denna angelägenhet? Det är tydligt att, så länge icke den trygghet finnes för handen, som ligger uti anslagets ställande på ordinarie stat, man icke kan förvänta att för läroanstalten vinna fullt skickliga och lämpliga personer. Jag bör äfven erinra om att anslagets uppförande såsom ordinarie ingalunda förhindrar en framtida omreglering af denna angelägenhet, ty, i enlighet med Representationens förlidne riksdag uttalade mening, har Kongl. Maj:t förordnat, att vid tjensters tillsättande innehafvarne skola underkasta sig de förändringar i afseende å lön, tienstgöring m. m., som framdeles kunna varda bestämda.

Jag har velat underställa Kammaren detta och skulle vara tacksam, om Kammaren dervid ville fästa det afseende som det, efter hvad jag tror, förtjenar.

Herr Åstrand: Då sista årets Riksdag i de väsendtligaste delar afgjorde allt hvad som angår vår skogslagstiftning, blef vid dess beslut undantag gjordt för skogsinstitutet, eller den förnämsta läroanstalt för bildande af forstmän vårt land eger. Egentliga skälet dertill tror jag var, att man föreställde sig, att undervisningen skulle på lämpligare sätt kunna meddelas desse unga män, som egna sig åt forstväsendet, om undervisningen förlades till ett ställe i landet, der afståndet från närmaste kronskog icke var så stort som, med institutets nuvarande läge, är förhållandet. Derigenom skulle nemligen den ständiga vaxelverkan emellan teori och praxis, som är ett nödvändigt vilkor för bildande af skickliga och dugliga forstmän, bättre kunna åstadkommas. Af denna anledning afslog också Riksdagen Kongl. Maj:ts Proposition derom, att anslaget till skogsinstitutet skulle uppföras på ordinarie stat; och uppförde det på extra stat samt anhöll, att Kongl. Maj:t ville, efter vederbörandes hörande, taga i öfvervägande, huruvida icke undervisningen i skogsväsendet lämpligen kunde till teknologiska institutet eller till ettdera af landtbruksinstituten vid Ultuna och Alnarp eller till begge dessa undervisningsanstalter

förläggas, samt till näst sammanträdande Riksdag göra den framställning, hvartill förhållandena kunde finnas föranleda.

Af den utredning, som på grund af denna Riksdagens framställning Kongl. Maj:ts Regering vidtagit, framgår, att teknologiska institutets styrelse ansett, att skogsinstitutets förening med detsamma icke skulle kunna åvägabringas, utan att större uppoffringar tillskyndades teknologiska institutet, under det att kostnaderna för skogsundervisningen icke blefve mindre än de nu äro, hvadan således frågan i denna del kan anses hafva förfallit. Hvad Alnarps landbruksinstitut vidkommer, hafva från dess styrelse, för ett öfverflyttande af skogsundervisningen dit, sådana vilkor blifvit framkastade, att man icke gerna kan ifrågasätta, att förflytta skogsinstitutet i dess helhet eller till någon del till detta landbruksinstitut. Återstår således landbruksinstitutet vid Ultuna. Detta åter har genom sin styrelse förklarat, att intet hinder för skogsinstitutets förläggande dit förefunnes, att byggnaderna der vore så rymliga, att icke någon nybyggnad erfordrades hvarken för inrymmande af den ordinarie lärare, som behöfde ytterligare tillsättas, ej heller för de nya elevernas herbergerande. Men tillika har styrelsen framställt åtskilliga vilkor för en dylik förening, såsom, bland annat, att landbruksinstitutets direktion fortfarande skulle hafva öfverinseende öfver det nya läroverket i dess helhet, blott med det tillägg att chefen för skogsstyrelsen eller någon annan af Kongl. Maj:t nämnd, i forstväsendet företrädesvis hemmastadd person skulle ega en plats i direktionen. Med afseende på dessa vilkor anser jag, för min del, att det icke vore för skogsinstitutet eller undervisningen i forstväsendet gagneligt, att en förening egde rum; men jag föreställer mig att dessa olägenheter skulle kunna undanrödjas om man ordnade saken så, att icke den fara -- som på några ställen i utlandet, der skogs- och landbruksundervisningen sammanslagits vid ett läroverk, visat sig, deruti att till följd af en sådan förening den ena undervisningsgrenen kommit att blifva lidande -- här skulle kunna ifrågakomma. Skogsinstitutet skulle, enligt min åsigt, stå sjelfständigt bredvid landbruksinstitutet utan något annat direkt samband dem emellan, än att föreståndaren för landbruksinstitutet hade den gemensamma ekonomien under sin vård; lärarne vid skogsinstitutet skulle tillsättas af Kongl. Maj:t, liksom ock fördelningen af deras verksamhet såsom lärare i skogs- och landbruksskötsel skulle af Kongl. Maj:t genom en särskild utförligare stadga bestämmas, så att icke några konflikter emellan de båda instituten vore att befara. Deremot skulle åtskilliga fördelar kunna vinnas, såsom minskade lärarekrafter och minskade utgifter, derigenom att de gemensamma läroämnena icke påkallade mer än en lärare, äfven om kurserna för de båda grupperna af lärjungar vore något olika. Mot denna åsigt har visserligen skogsstyrelsen, hvars yttrande i frågan äfven blifvit infordradt, andragit att, då undervisningen i t. ex. de naturhistoriska läroämnena skulle komma att vid Ultuna handhafvas af en för skogs- och landbruksgrenarne gemensam lärare, och då riktningen af de botaniska och zoologiska kunskaper, som skulle bibringas de tvänne elevgrupperna, påtagligen måste vara helt olika och för landbrukaren hufvudsakligast afse sädesslag, gräsarter och odlade foder- och trädgårdsväxter samt domesticerade och för jordbruket skadliga djur, då skogshushållaren åter endast behöfde känna de trädartade växterna och

deras fiender samt de vilda djuren, så torde visserligen vetenskapsmän kunna anträffas, som egde insigter i båda dessa riktningar, men det vore dock antagligt, och vid ett hufvudsakligen för landtbruket afsedt läroverk äfven i sin ordning, att läraren valdes företrädesvis med hänsyn till hans kunskaper i den för ett dylikt läroverk viktigaste riktningen, och i så fall skulle sannolikt, om äfven å lärarens sida ofrivilligt, den andra grenen, eller skogsundervisningen blifva lidande. För min del befarar jag dock icke att, om man verkligen lyckas erhålla en duglig, skicklig och i dessa ämnen fullt hemmastadd person, denne icke skulle vara kompetent att undervisa i båda dessa vetenskapsgrenar, utan att den ena eller andra af dem derpå komme att lida. Jag anser fortfarande, att en förening af skogsinstitutet med Ultuna landbruksinstitut icke blott vore möjlig och medförande besparing, utan äfven skulle lända till gagn för de blifvande skogstjenstemännen sjelfva. Då nemligen, som bekant, alla platser inom skogsstaten nu äro besatta med företrädesvis unga personer och till följd deraf nuvarande elever ega föga eller intet hopp om snar befordran i Statens tjänst, skulle de på detta sätt erhålla större utsigt till utkomst, om de samtidigt kunde inhemta så mycken kunskap i landbruksskötsel, att de kunde vinna anställning hos privata personer. Jag tager nemligen för gifvet, att till förvaltare af ett jordbruk, hvarmed större skog vore förenad, man heldre skulle välja en person, som egde kunskap i både landbruks- och skogsskötsel, än en som vore landthushållare, men icke kände till skogens rätta värd och begagnande. Jag vill dock i detta fall icke hålla på skogsinstitutets förening med Ultuna landbruksinstitut, men den grundsatsen håller jag strängt på, att skogsundervisningen bör förläggas till en trakt, der större skogar finnas att tillgå, och jag skulle i sådant afseende vilja föreslå Halle- och Hunneberg i första rummet och dernäst Omberg.

Hvad jag emellertid framförallt icke kan godkänna, är det behof af lärarekrafter vid institutet och i sammanhang dermed stående fördelning af läroämnena dem emellan, som af Kongl. Maj:t föreslagits. Skogsinstitutet måste väl i första rummet anses såsom en tillämpningsskola, och då är det väl bäst att den vetenskap det skall representera blir hufvudsak, hvilket jag icke kan finna skulle blifva en följd, i fall den fördelning af lärarekrafter, som den Kongl. Propositionen föreslår, antoges. Der är nemligen upptaget anslag till en direktör och förste lärare, som tillika skulle ensam undervisa i skogshushållning, en planteringsvaktare, två lärare i naturhistoria och matematik och en lärare i författningskunskap. Man finner således att det är tvänne lärare i elementarstudierna, zoologien och matematiken, då det likväl icke finnes mera än enda lärare i skogskunskap, hvilket väl eljest borde vara det mest omhuldade läroämnet, såsom det utan all jembörelse viktigaste. Då skogsinstitutet anlades, blef undervisningen fotad på ungefär samma grunder, som Kongl. Maj:t i sin vid denna riksdag aflåtna Proposition föreslår för framtiden blifva gällande. Men man fann under tidens lopp, att undervisningen derigenom blef både ensidig och otillräcklig, hvarföre man antog två till tre lärare i de forstliga ämnena. Sedermera indrogs en af dessa lärare, och direktören ålades en ökad undervisningskyldighet, då han förut icke undervisade mer än

4 timmar i veckan och för öfrigt endast haft att tillse, att de andra lärarne ordentligt fullgjorde sina skyldigheter och föreläste i den ordning och på det sätt som blifvit bestämdt. Jag får dock bekänna att, enligt min åsigt, med mindre än tvänne lärare icke den forstliga undervisningen kan skötas så, att eleverna deraf erhålla allt det gagn de behöfva och institutet kan komma att stå på samma utvecklingsgrad som skogsinstitutet i andra länder. Skall endast en lärare upprätthålla skogsundervisningen, så kommer hans tid, äfven om han för öfrigt eger det varmaste nit och intresse för sitt ämne, att så strängt tagas i anspråk, att undervisningen nedsjunker till en slentrian. Det är visserligen föreslaget, att ett par skickligare elever skulle användas som repetitörer, men jag tror att denna anordning, om den äfven blefve i någon mån billigare än tillsättandet af en ytterligare lärareplats, icke skulle på långt när medföra samma gagn, ty de unga herrarne skulle i ålder och böjelser stå eleverna allt för nära, för att hos dem kunna förvärfva den aktning, som är ett nödvändigt vilkor för undervisningens jemna och ordentliga bedrivande. Deremot tror jag att läraren i matematik utan afsaknad skall kunna afskedas. Nu är det visserligen såsom vilkor för inträde vid institutet stadgadt, att eleven, bland annat, skall hafva aflagt sådan examen med godkända i matematik, naturalhistoria och svensk språklära, som berättigar honom till inträde vid rikets universitet, eller också af vederbörande lärare vid något af rikets fullständiga elementarläroverk blifvit i hvarje af dessa ämnen examinerad och dervid befunnits ega för afgang från läroverket "godkända" insigter, men dessa föreskrifter hafva lika litet kunnat göra inträdesexamen till institutet obehöfzig, som det varit möjligt att derifrån afskilja åtskilliga läroämnen, hvilka egentligen tillhöra elementarskolan. Men om, såsom jag förmodar, den förändring härutinnan vidtages, att ingen får inträde vid institutet utan förut aflagd maturitetsexamen till våra universitet, är jag öfvertygad, att hvarje elev redan ifrån början skall ega den matematiska underbyggnad, som erfordras för att kunna tillämpa den undervisning som meddelas af lärarne i de rent forstliga ämnena. Derigenom skulle också, utan ökad kostnad för Statsverket, den öfriga delen af undervisningen bättre kunna tillgodoses.

Jag fäster mig icke så mycket vid den något högre summa som Regeringen anser att skogsinstitutet kommer att kosta, ora det kvarhålls i hufvudstaden och icke förflyttas till Ultuna, som fastmera vid den underhålliga undervisningsplan, som nu blifvit framlagd; och i den förhoppning att en ny sådan plan skall komma till stånd, på samma gång som anslaget ställes af Riksdagen på ordinarie stat, tror jag det är klokast att för denna gång bifalla Stats-Utskottets förslag och således ännu ett år bibehålla anslaget på extra stat. Det är visserligen sauntt att, så länge detta sednare är förhållandet, lärarne icke äro betryggade att fortfarande få innehafva sina befattningar, och att undervisningen i någon mån deraf kan komma att lida, men denna förlust synes mig dock långt mindre, än det skulle vara att till en oviss framtid undanskjuta frågans ändamålsenliga lösning genom att godkänna en undervisningsplan, som så ringa tillfredsställer berättigade fordringar.

Hvad beträffar Herr Finansministerns anmärkning, att i utlandet på de ställen, der skogs- och landtbruksundervisningen varit förenade vid ett

läroverk, den ena eller andra af dessa undervisningsgrenar tagit en viss preponderans, vill jag icke förneka att detta eger sin riktighet i afseende å de tyska läroverken, men jag har icke hört att något sådant inträffat i Danmark, der undervisningen i skogs- och landthushållning meddelas vid samma läroverk, den så kallade Landtbohögskolan på Seeland.

Jag är också förvissad att, om man ställde så till att be båda instituten finge intaga en själfständig plats bredvid hvarandra med en ej alltför nära förening och så att ej lärarne vid det ena blefve beroende af lärarne vid det andra, skogsinstitutet skulle kunna förläggas till Ultuna, utan att man behöfde befara, att genom en sådan förening skulle framkallas det trassel och de olägenheter som nu förespeglats.

Derjemte vill jag erinna, att tvänne kronoskogar finnas i Ultunas närhet, hvadan de kunna anses vara ganska fördelaktigt belägna för den forstliga undervisningen, under det att deremot Djurgården här vid Stockholm, genom de höga pris alla skogens alster på stället betinga, kan skötas efter helt andra grunder än de, hvilka vid skogshushållning i allmänhet måst iakttagas, hvarföre den ej heller kan vara till någon egentlig nytta för undervisningen vid institutet. Då man slutligen anmärkt, att man från Stockholm på endast några få timmar kan komma till i närheten varande allmännings-skogar så är dock detta icke detsamma som att hafva skogen så i grannskapet af läroanstalten belägen att man genom några minuters promenad dit kan förflytta sig. Dessa hafva varit de skäl, som för mig synas tala för skogsinstitutets förflyttande till Ultuna, i den händelse Riksdagen funne lämpligt att förlägga detsamma till någon annan plats än Stockholm.

Jag vill dock icke motsätta mig, att skogsinstitutet fortfarande bibehålles här i hafvudstaden, under förutsättning likväl att undervisningen vid detsamma i främsta rummet ordnas på ett sådant sätt, att detta läroverks egentliga uppgift icke förbises.

Det är under förhoppning att denna min önskan måtte blifva uppfylld som jag under närvarande förhållanden måste tillstyrka bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Jöns Pehrsson: Det vore mer än önskvärdt, om den nyss af Herr Finansministern uttalade förhoppningen kunde realiseras, att hädanefter en högre grad af sparsamhet i denna gren af förvaltningen skulle komma att göra sig gällande, ty, som det nu är stäldt, är det ganska betänkligt.

Vi se nemligen, att utgifterna för denna förvaltning årligen uppgå till 351,678 R:dr, under det att deremot inkomsterna icke belöpa sig till 236,300 R:dr, hvadan alltså Statens årliga förlust å dess skogar uppgår till öfver 100,000 R:dr. För min del har jag någon liten kännedom om förhållandena i min hemort i afseende å denna fråga. Man skulle knappast kunna tänka sig den stora okunnighet, som bland skogstjenstemännen derstädes förefinnes, beträffande deras åligganden att hafva hand om skogarnes vård och rätta skötsel. Om vid de nyinrättade skolorna undervisningen i detta hänseende bedrifves mera ändamålsenligt har jag mig icke bekant, men deremot tror jag, att icke gerna någon enskild man kan vara så opraktisk som Statens jägmästare uti min hemort; ty det

är verkligen med sanna förhållandet öfverensstämmande, att de mjsshushålla med Statens skogar på ett sätt, som är riktigt ömkansvärdt. Jag har nemligen iakttagit, att dessa jägmästare vid de trakthuggningar, som af dem verkställas, icke i ringaste mån besvära sig med att taga hänsyn till det väderstreck, hvarifrån vinden starkast blåser, hvarigenom äfven ganska ofta inträffat, att skogen borthuggits just å de ställen, som varit mest utsatta för stormarnes menliga inverkan. Ett annat missförhållande är att, sedan utsyning skett och Konungens Befallningshafvande föranstaltat om skogens försäljande, sjelfva skogen varit värd så litet, att försäljningssumman blifvit så liten, att det vid många tillfällen knappast räckt till att dermed bestrida omkostnaderna för utsyningen och försäljningen, enär både jägmästare och länsman hafva kost och reseersättning efter reglemente. För tillfället torde dock intet annat vara att göra än lemna sitt bifall till Utskottets förslag, och detta så mycket heldre, som vi under dessa dagar ständigt fått höra hur omöjligt det är att kunna genomdrifva någon nedsättning i de ordinarie tjenstemännens löner. Jag vill derföre, i likhet med den föregående talaren, som i detta ämne eger större theoretisk kunskap än jag, ansluta mig till hans mening och bifalla punkten under förväntan, att undervisningen vid skogsinstitutet framdeles måtte blifva på ett mera ändamålsenligt sätt ordnad, och att Staten på denna institution icke endast måtte komma att lida förluster. För öfrigt må jag endast i förbigående nämna, att jag icke närmare känner till, huru förhållandena kunna vara med de norrländska skogarne, hvad som derstädes förorsakat skogarnes ruinerande.

Herr Hedengren: Jag vill icke ingå i något svaromål angående flera föregående talares åsichter om detta läroverk. Jag ber endast få afgifva den förklaring, att orsaken hvarför Utskottet föreslagit att detta anslag måtte uppföras på extra och icke på ordinarie stat icke ligger uti något ogillande å Utskottets sida af den af Kongl. Maj:t föreslagna nedsättningen i anslaget till skogtinet, utan deruti, att Utskottet ansett försigtigheten bjuda att bibehålla detta anslag på extra stat och icke uppföra det på ordinarie, då man haft tillfälle att erfara under dessa dagar, huru svårt det är att rubba ett ordinarie anslag, hvilket då alltid plägar framkalla tillvitelser om anfall på Kongl. Maj:ts prerogativ och hotelser om ministerkriser. Dessutom blefve äfven genom en sådan åtgärd tjenstemännens löner vid detta institut fasta, hvarigenom de på samma gång blefve berättigade till pensionering, hvilken man numera synes helt och hållet vilja komma ifrån. Det är i betraktande af dessa olägenheter, som Utskottet ansett sig böra göra denna sin hemställan, till hvilken jag för min del yrkar bifall.

Herr Hörnfeldt: Då jag begärde ordet var det hufvudsakligen med anledning af Herr Finansministerns uttryckta önskan att detta anslag måtte å ordinarie stat uppföras. Jag är redan af Herr Hedengren förekommen och vill endast tillägga ett ytterligare skäl för Utskottets gjorda hemställan. Som vi alla veta, är redan en komité tillsatt för ordnandet af skogsväsendet och det är icke omöjligt att dess utlåtande i större eller mindre mån kommer att inverka på hela skogsinstitutets om-

organisation, hvarföre jag ock anser, att det förevarande anslaget fortfarande bör på extra stat uppföras. Jag yrkar följaktligen bifall till Utskottets förslag.

Herr Almqvist: Med anledning af den siste talarens yttrande, att han ansåg orsaken hvarför Riksdagen nu borde bestämma sig för detta anslags uppförande på extra Stat ligga deruti, att han förmodade att den af Kongl. Maj:t förordnade komité för ordnandet af de norrländska skogsförhållandena äfven skulle komma att afgifva förslag, som kunde hafva inflytande på skogsundervisningens ordnande. så anser jag mig böra meddela, att det uppdrag, som Kongl. Maj:t lemnat denna komité, icke är af den omfattning att det kan komma att beröra skogsundervisningen, ty denna måste naturligtvis ordnas med fästadt afseende på hela skogshushållningen i landet. Om sålunda den nu tillsatta komitéen för ordnande af de norrländska skogsförhållandena uti sitt blifvande Utlåtande äfven skulle komma att yttra sig angående det sätt, hvarpå undervisningen för skogstjenstemännen lämpligast bör kunna meddelas, beträffande de norrländska förhållandena, så har detta sin orsak uti det särskilda sätt, hvarpå skogsindustrien i denna del af landet bedrifves. Deremot tror jag för ingen del, att denna komités utlåtande kommer att ega något inflytande på ordnandet af undervisningen vid skogsinstitutet härstädes, eller på denna inrättnings ifrågasatta omorganisation, hvarföre ock de skäl, som af den föregående talaren blifvit anförda för atstyrkande af bifall till Kongl. Maj:ts Proposition om detta anslags uppförande på ordinarie stat här icke kunna ega tillämpning.

Herr Kallstenius: På samma gång jag ber att få tillkännagifva, att jag delar de åsichter Herr Åstrand uttalat i denna fråga, vill jag äfven tillägga några ytterligare skäl till dem, som redan af ett par af Utskottets ledamöter blifvit angifna för Utskottets hemställan, att för närvarande anvisa detta anslag på extra stat. Jag har nemligen den uppfattning af frågan, att hela skogsinstitutets verksamhet skulle, utan ringaste skada, för ej så få års tid kunna indragas, enär redan ett så stort antal derifrån utexaminerade elever sakna anställning, att, om än alla platser, som Staten för sådana tjenstemän har att anvisa, skulle med ens blifva lediga, dessa icke blott skulle räcka till att fylla dessa tjenstebefattningar, utan att ändock det skulle uppstå ett öfverskott af sådana elever, som fortfarande komme att blifva utan anställning. Vid sådant förhållande anser jag det vore temligen oförsigtigt att uppföra detta anslag på ordinarie stat, i hvilket fall det ju blefve svårt att framdeles kunna indraga eller förminska detsamma. Med anledning af herr Finansministerns yttrande, att sjelfva klämman uti Utlåtandet stode i strid med Utskottets motivering, ber jag få upplysa, att detta tillkommit genom ett förbiseende vid justeringen inom Utskottet; den afdelning inom Utskottet, som först behandlat ärendet, hade af rent förbiseende kommit att uppföra anslaget på ordinarie stat. Med den hastighet, hvarmed så väl afdelningarne som Utskottet måste handlägga sina ärenden, må ett sådant förbiseende väl kunna vara ursäktligt, då, som i Kongl. Maj:ts Proposition synes, detta anslag blifvit så oskyldigt inkiladt på en enda rad bland de

andra ordinarie anslagen. Så snart derföre Utskottet blifvit uppmärksamadt på, att detta anslag nu liksom hittills icke borde uppföras på ordinarie stat, så höjdes icke ens någon röst för afdelningens förslag, utan ansågs det enhälligt, att anslaget fortfarande borde å extra stat bibehållas. Vid justeringen af detta Utskottets beslut blef emellertid den långt förut uppsatta motiveringen icke tillräckligt uppmärksamrad, utan kom att kvarstå med denna anstrykning af motsats till sjelfva beslutet. Det är visserligen ett fel af Utskottet, att vid justeringen icke passa på och se till, att motivering och beslut öfverensstämma med hvarandra, men, såsom redan är sagdt, låter sig detta icke alltid göra vid en skyndsam behandling af ärendena. Jag tillstyrker emellertid bifall till Utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6--10.

Biföllos.

Punkten 11.

Herr Östman: Då jag städe varit af den åsigt, att det är Representationens pligt att, så mycket möjligt är, söka underlätta de skattdragandes tunga bördor och att, medelst afskappning å eller fullständigt borttagande af mindre allmännyttiga statsanslag, söka åstadkomma jemnigt emellan Statens utgifter och inkomster, samt då jag å budgeten näpeiligen funnit något så onyttigt anslag uppfördt, som det till den Kongl. theatern, så har allt detta gifvit mig anledning att väcka den nu föreliggande motionen. Genom den minskning uti theateranslaget, som för ett par år sedan, till följd af Riksdagens beslut, kommit till stånd och hvilken, såsom jag tror, verkat välgörande på theaterens ekonomiska förvaltning, har jag nemligen funnit det vara skäl för Representationen att fortgå på den redan beträdda banan och småningom ytterligare nedsätta detta anslag, så att vi slutligen komme derhän, att detsamma helt och hållet kunde från budgeten utstrykas. Oaktadt nu Utskottet lemnat min motion utan allt afseende, har jag dock ej velat låta densamma aldeles oanmärkt passera Kammaren, utan hoppas jag att nu, likasom under de tvånnue sistförflutna åren, flera af Kammarens ledamöter skola dela mina åsikter i denna fråga, hvarföre jag ock yrkar afslag på Utskottets hemställan samt bifall till mitt i motionen uttryckta förslag, att anslaget till Kongl. theatern måtte från dess nuvarande belopp, 60,000 R:dr, nedsättas till 45,000 R:dr.

Herr Liss Olof Larsson: Mina åsikter i förevarande fråga äro redan förut så tillräckligt kända, att jag knappast ytterligare behöfde upptaga Kammarens tid med att ånyo framlägga dem; men på det att ingen må tro, att jag numera i denna sak anser mig vara öfverbevisad och att jag således funnit att jag förut haft orätt, ber jag dock få säga några

några ord. Jag tror, att näppeligen några nya skäl kunna fogas till dem som redan förut i detta ämne blifvit uttalade. Jag kan dock ej underlåta, att uttrycka min förundran deröfver, att Stats-Utskottet, hvars hela sträfvan denna riksdag tyckes gå ut på att söka undvika all högre beskattning, dock ej gjort många allvarsamma försök till indragning af ordinarie anslag, utan endast varit betänkt på att genom tillgång till besparingar och fonder för tillfället betäcka statsbristen, utan att besinna att en sådan äfven under de följande åren måste komma att förefinnas. Jag tror derföre, att det varit önskligt, om Utskottet mera hade sett till, om det ej varit möjligt att äfven å de ordinarie anslagen göra någon nedprutning. Jag förbiser härvid icke de svårigheter, som komma att möta, när man vill söka att nedsätta ett anslag, som en gång blifvit på ordinarie stat uppfördt, men jag kan dock ej frångå den åsigt, att det nu förevarande anslaget är det som i främsta rummet bör nedsättas eller helt och hållet indragas. Utskottet har stödt sitt afslag till motionärens förslag derpå, att en komité vore tillsatt för detta ärendes utredande, och att Utskottet ansett sig icke böra gå denna komités arbeten i förväg. Jag skulle dock för min del tro, att det vore högst önskvärdt, om Andra Kammaren dessförinnan ville uttala den bestämda åsigt, att något anslag för theatern hädanefter icke borde beviljas, ty eljest fruktar jag, att Regeringen fortfarande skall komma att förutsätta, att Riksdagen allt framgent skall vara sinnad att understödja denna anstalt. Jag kan derföre lika litet nu som förut finna skäl att bevilja ens det ringaste anslag för denna inrättning, ty detta vore ju att på samma gång erkänna den principen, att theatern verkligen är en nationalanstalt, hvilket jag för min del icke kan medgifva. Som jag dock anser, att man, för att vinna något, icke på en gång bör begära för mycket, inskränker jag mig för närvarande till att yrka bifall till motionärens förslag.

Herr Hjelm: I början af detta sammanträde behandlades här i Kammaren den trettonde punkten å Sjette Hufvudtiteln, hvaruti en motionär hade anhållit om låneunderstöd af Staten uti en för jordbruket vigtig sak. Denna motion hade Utskottet afstyrkt, ehuru Utskottet hade erkänt vigten och nödvändigheten af det med detsamma afsedda ändamålet, skiftesfördelningens fortgående, hvilket dock är det aldram verksammaste medel för befrämjande af odlingen, åtminstone i öfra Norrland. Deremot har Utskottet i denna punkt nästan utan all motivering, på åtminstone icke för mig talande skäl, ansett sig böra afstyrka bifall till den föreliggande motionen angående nedsättning af 15,000 R:dr i anslaget till de Kongl. theatrarna. För min del beklagar jag verkligen, att befolkningen i vårt vidsträckta land, hvilken för närvarande tryckes af stora skatter och bekymmer, fortfarande skall lemna skattebidrag till denna inrättning, och detta desto mer som jag är öfvertygad att densamma, om den öfverlemnades till enskild person, skulle, utan alla bidrag å statsverkets sida, ganska väl bära sig, ja, lemna öfverskott. Jag förmodar likväl, att det för närvarande torde vara omöjligt att helt och hållet borttaga detta anslag, såsom medförande en störande rubbning i närvarande ekonomi, men hoppas tillika, att följande Riksdagar skola anse sig nöd-

sakade vidtaga en sådan åtgärd genom minskning vid hvarje statsreglering; och vill jag derföre nu, med afslag å Utskottets Betänkande, yrka bifall till Herr Östmans motion, emedan jag för min del tror, att man på sådan väg småningom kan frigöra Staten från en utgift, hvartill alla få bidra, äfven de i landet aflägsnast boende, men hvarutaf endast ett fåtal kunna hafva någon hugnad.

Herr Gunnar Eriksson: Bland alla de anslag som Riksdagen beviljar kan väl näppeligen något anslås för ett så för landet gagnlöst ändamål som det, hvilket är beviljadt till Kongl. theatern. Eller hvartill gagnar egentligen de föreställningar, som gifvas å theatern? Jag kan icke inse att de medföra nytta för någon annan än en skara aktörer och aktрисer, samt att denna anstalt är egnad att roa en publik, som är begifven på nöjen och fåfängliga tidsfördrif. Men aldraminst torde sådana ändamål böra understödjas af allmänna medel. Må den som vill och anser sig hafva råd och lägenhet att bekosta sig nöjen och tidsfördrif, sjelf underkasta sig de uppoffringar, som dertill kunna vara erforderliga, men icke taga ett af skatter nedtryckt folks bidrag i anspråk.

Jag yrkar afslag å Utskottets Utlåtande i denna punkt, samt att hela anslaget till Kongl. theatern måtte indragas.

Herr Hedengren: Jag har begärt ordet endast för att hemställa, huruvida det icke kunde vara skäl att helt och hållet borttaga allt anslag till de Kongl. theatrarne, hvilka jag åtminstone för min del icke anser vara verkliga bildningsanstalter, enär deras prestationer ofta äro af ganska tvetydig art och beskaffenhet. Men då måhända mängden uti dessa inrättningar tycker sig finna bildande och lämpliga förlustelseanstalter, vill jag inskränka mitt yrkande till att instämma uti det förslag, som uti Herr Östmans motion finnes uttryckt.

Herr Medin: Under de många riksdagar jag bevistat har vanligen denna fråga varit föremål för Representationens uppmärksamhet. Man må icke förundra sig öfver, att en representant från en landsort, som hårdt tryckes af nöd och fattigdom, icke skall vilja lemna sin röst för att understödja en anstalt, hvaraf landet i det stora hela icke har någon synnerlig nytta. När man ser exempel på, huru svårt det är att få Stats-Utskottets förord för anslag till många andra, vida viktigare ändamål än detta, så förundrar det mig verkligen, att Utskottet icke velat gå in på den förminskning i Statens utgifter, som här af motionären begäres, och hvilken jag för min del anser vara både billig och rättvis samt af högsta behof påkallad. Jag vill dock för närvarande ej sträcka mina pretentioner så långt som den värde representanten från Jemtland, hvilken yrkade hela anslaget indragning, utan åtnöjer jag mig med att biträda det förslag, som motionären i ämnet afgifvit.

Herr Jonas Jonasson: Det finnes i sanning icke något enda anslag under alla nio hufvudtitlarna, hvilket hos befolkningen i landet väckt så stor ovilja som just detta anslag till Kongl. theatern.

För min del anser jag, att lämpligast vore att theatern, som ju i det hela icke är något annat än en industrianstalt, upplätes på arrende till den mestbjudande, i hvilket fall jag är öfvertygad, att den icke blott skulle gifva ett ganska stort arrende utan äfven underhålla sig sjelf och lemna betydlig förtjenst åt den som åtog sig dess vård och hela ekonomi. Man kan verkligen icke förundra sig öfver, att stort missnöje råder bland folket, som nödgas bidraga till underhållet af denna onyttiga inrättning, på samma gång landet befinner sig i den mest beklagansvärda och tryckande ekonomiska ställning. Vid sådant förhållande kan det icke vara med bilighet och rättvisa öfverensstämmande, att det utarmade och af hårda skatter redan förut betungade folket årligen skall uppoffra stora summor för några enskildes njutningslusta och ändamålslösa intressen. I likhet med motionären yrkar äfven jag, att det förevarande anslaget måtte från 60,000 R:dr nedsättas till 45,000 R:dr.

Herr Kallstenius: Då nu alla talare, som hittills uppträdt, yttrat sig emot Utskottets förslag, så torde väl vara i sin ordning, att någon af Utskottets ledamöter uppträder till försvar för detsamma, helst ingen reservation deremot finnes utlåtandet vidfogad. Jag får då för min del säga, att Utskottet efter mitt förmenande framlagt så talande skäl för sitt förslag, att desamma böra fattas och förstås af hvar och en, som för sådana är emottaglig. Utskottet säger nemligen: att, "enligt hvad Utskottet inhemtat, Kongl. Majt under den 17 sistlidne Maj tillsatt en komité för uppgörande af förslag till ordnande af Kongl. theaterns ekonomiska och finansiella förhållanden, hvilken komité den 21 Januari innevarande år afgifvit underdånigt Betänkande," och "då en reorganisation af Kongl. theaterns förvaltning förestår och nådig framställning i ännu torde till nästa Riksdag vara att förvänta, synes någon förändring med det till denna anstalt nu utgående statsbidrag icke böra vidtagas annat än *i sammanhang med berörda organisationsfråga.*" Att nu ingå i denna frågas djup torde vara mindre lämpligt, då komitéens arbete icke ännu är af ledamöterna inom Kammaren känt. Men nog synes det mig vara temligen hårdhänt att, innan sålunda en fullständigare omorganisation kan ske, förminska detta anslag, som, enligt hvad säkerligen hvarenda en af Kammarens ledamöter nogsamnt känner, redan nu är alldeles otillräckligt. Då Representationen allt ifrån år 1809 vid hvarje riksdag, med undantag af en, ständigt beviljat detta anslag och detta utan något dervid fästadt vilkor, synes det mig olämpligt att nu, det sista året före denna frågas slutliga afgörande, besluta en afknappning af detta anslag, som för närvarande utgår med ett så ringa belopp. Det är mycket lätt att utkasta tankar och förmenanden om, att en opinion skulle finnas till stöd för det eua eller andra förslaget. Så har ock skett i denna motion, som för öfrigt är med temligen lätt hand utkastad; då emellertid dess motivering ej är synnerligt vidlyftig, vågar jag besvara Kammaren att utur densamma uppläsa en del. Den börjar sålunda: "af de många anslag som af statsmedlen utgå finnes väl intet, om hvilket nytt och behöflighet så olika åsigtter existera som om anslaget till Kongl. theatern, och våra riksdagsprotokoll innehålla tydligt vittnesbörd om dessa åsigtter." Nå väl, våra riksdagsprotokoll innehålla Riksdagens beslut och icke endast hvarje

talares olika yttranden, och pluralitetens beslut är äfven Riksdagens beslut, och Riksdagen har hittills ansett det vara behöfligt att bevilja detta anslag och sålunda utgöra icke Riksdagens protokoll något vittnesbörd för den åsigt i denna sak som motionären omfattar. Vidare säger den värde motionären: "dessa må nu vara hvilka som helst, så faller det likväl genast i ögonen, att, om man ser saken från de skattdragandes sida, så är det en utgift för Staten, som icke lemnar alls något nyttigt spår efter sig, utan tyckes vara till mera för att en skara aktörer och aktriser skola blifva underhållna samt en sysslolös publik tillfredsställd än för något annat ändamål." Ja, mine Herrar, det är, som jag sagt, ganska lätt att tillverka en opinion, eller att påstå det en sådan finnes, men det händer också lika, lätt att densamma icke vinner gensvar i det land der den säges finnas. För min del tror jag, att en stor del af det skattdragande folket, eller just massan af folket, som förmodligen här menas, icke ens vet att detta anslag utgår till theatern. Jag har heller icke hört, hvarest denna opinion kan vara till finnandes, åtminstone känner jag icke till, att någon sådan existerar inom den ort jag tillhör. Det kan visserligen sägas, men jag tviflar på att det kan försvaras, att theatern skulle vara till, för sådana ändamål som af Herr Östman blifvit uppgifna. Theatern stiftades af en bland våra snillrikaste konungar, i ändamål att odla allmänhetens smak och konstsinne samt till vittighetens uppmuntran och för att uppodla Svenska språket. Jag hemställer till hvar och en, om icke denna bildningsanstalt på ett berömvärdt sätt sökt att uppfylla detta sitt ändamål, och om denna institution icke i så hög grad som önskligt varit lyckats uti dessa sina sträfvanen, så torde sådant böra tillskrifvas just den omständigheten, att den från Statens sida ej blifvit nog uppmärksammad eller rönt det understöd, utan hvilket den ej kunnat ega nog motståndskraft mot en förderfvad smaks inflytande; att vårt modersmål vid tiden för denna institutions anläggning nästan höll på att i dess ursprungliga renhet, klarhet och skönhet försvinna ur landet, enär uti de bildade kretsarna det Franska språket nästan uteslutande talades är allmänt känt, och det var under sådana förhållanden theaterns stora uppgift att söka bringa Svenska språket till heders igen, och att detta i högst väsendtlig mån äfven lyckats lära väl ingen kunna eller vilja bestrida.

En annan talare har sagt, att det möter ofantliga svårigheter att nedpruta de ordinarie anslagen, och att Stats-Utskottet i allmänhet vid denna riksdag icke visat synnerlig benägenhet att söka åstadkomma besparingar. Jag tror att denna beskyllning mot Utskottet är temligen obefogad, enär detsamma redan visat ganska vackra bemödanden att göra besparingar, der sådana kunna göras, men att indraga eller minska på ett anslag, om hvilket alla redan äro öfvertygade att det, sådant det nu är, är otillräckligt, vore i sanning icke en riktig uppfattning hos Utskottet af sin pligt. För att kunna pruta på ett anslag måste man tillse, om man kan reda sig med ett mindre sådant, i annat fall är det orätt att ifrågasätta sådant.

För att nu emellertid icke blifva allt för vidlyftig i denna fråga, uti hvilken jag ytterligare skulle kunna göra många erinringar, emedan jag är temligen väl försedd med handlingar som beröra ämnet, men hvilka jag anser mig lämpligen böra spara, tills den större frågan, eller sjelfva

reorganisationsförslaget, en gång kommer före, vill jag nu inskränka mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Den siste talaren synes hafva velat bevisa, att det vore Statens skyldighet att underhålla denna inrättning. Jag kan ej finna, att en sådan slutsats är riktig, då den endast stödjer sig på det faktum att Riksdagen ända sedan år 1809 beviljat anslag för denna institution. Det gick nemligen lättare för sig under de gamla ständsriksdagarne att utöfva slöseri med Statens medel, enär de af folket valde riksdagsmännen då icke egde samma inflytande på Riksdagens beslut som nu under det nya statskicket, då man redan visat en gifven tendens att iakttaga större sparsamhet vid anslags beviljande. Det förundrar mig verkligen, att samme talare kunnat påstå, att ingen opinion om detta anslags överflödighet skulle förefinnas i landet. Så är åtminstone förhållandet inom den ort jag tillhör, och särskildt vet jag, att många af de här församlade riksdagsmännen af sina komitenter blifvit lagde på hjerat att motsätta sig detta anslag, såsom varande ett af de mest onödiga på hela budgeten. Som vi veta, var detta anslag i början icke högre än 9,000 R:dr, men så laborerade icke heller theatern vid den tiden med så stora skulder som nu. Det synes verkligen som skulle theaterns skulder hafva ökats i samma proportion som anslaget blifvit förhöjdt, ty vid den tid detta anslag sedermera utgick till ett belopp af 30,000 R:dr, voro på långt när icke skulderna så stora som efter år 1858 då anslaget höjdes till 75,000 R:dr.

Då det således synes vara omöjligt att genom att öka anslagsbeloppet minska skulderna, torde det vara lämpligast att på en motsatt väg söka vinna sitt ändamål, det vill säga, fortgå på den redan beträdda banan att genom förminskning af anslaget söka åstadkomma större besparingar inom denna inrättning och i följd deraf äfven minska skulderna. När härtill kommer, att vi till nästa riksdag torde hafva att emotsc en Kongl. proposition i detta ämne, anser jag det vara önskligt, att vi här uttalade förhoppning om att för framtiden icke vidare något anslag till denna institution borde ifrågasättas. Jag skulle sålunda helst se, att detta anslag redan nu helt och hållet indroges, men då ingen motion i detta syfte vid denna riksdag blifvit väckt, förenar jag mig med dem som yrka bifall till Herr Östmans förslag, att ifrågavarande anslag måtte från 60,000 R:dr nedsättas till 45,000 R:dr.

Herr Östman: Då en föregående talare, som är ledamot af Stats-Utskottet, velat låta påskina, att Representationen städse visat sig benägen att genom rikliga anslags beviljande omhulda denna institution, ber jag med anledning häraf ännu en gång få yttra några ord.

Hvad jag härvid kommer att säga är egentligen icke något nytt, ty Herrarne torde nog samt hafva sig bekant hela denna frågas historik. Vål är det sannt, att allt sedan år 1809 detta anslag till den Kongl. theatern, hvilket ursprungligen var ganska obetydligt, småningom genom Riksdagens välvilja, eller rättare sagdt medgörlighet, vuxit derhän, att det vid 1858 års riksdag kom att uppgå ända till 75,000 R:dr årligen, men härvid är dock att märka, att dessa ständigt fortgående tillökningar i detta anslag

tillkommit under den tid, då Representationen var fördelad på fyra Stånd, af hvilka de tvänne första ej gjorde sig kända för någon synnerlig böjelse att hushålla med Statens medel, hvadan det äfven sällan lyckades för de tvänne folkvalda stånden att vinna framgång för deras bemödanden att söka hejda den enorma tillväxten uti Statens årliga utgifter. Under det nya statsskicket deremot finna vi ju redan, att en reaktion i detta hänseende inträdt, enär man numera redan lyckats på flera håll göra indragningar; och hvad särskildt theateranslaget angår, veta vi, att detta vid 1868 års riksdag nedsattes från 75,000 R:dr till 60,000 R:dr. Vid den riksdagen åtminstone torde den föregående värde talaren medgifva, att Representationens åsigt icke gaf sig uttryck i den riktning, att anslaget fortfarande till samma stora belopp borde utgå. Då slutligen härtill kommer, att denna institution för folket i dess helhet är af ringa eller ingen nytta, samt billigheten torde fordra, att de, som af denna inrättning anse sig beredas uppbyggelse eller nöje, äfven sjelfva dertill böra tillskjuta erforderliga medel, utan att för deras enskilda fördelar ett utarmadt folk med ytterligare skatter skall betungas, så torde allt skäl vara för handen att fortgå på den redan inslagna vägen att, medelst succesiv förminskning af detta anslagsbelopp, slutligen komma derhän att detsamma helt och hållet försvinner. Det är i denna förhoppning jag fortfarande yrkar bifall till mitt förslag.

Friherre Alströmer: Då ännu icke mer än en enda ledamot haft mod att uppträda med yrkande om bifall till Stats-Utskottets Betänkande, får jag förklara, att jag icke skyr att göra det.

Theatern är och förblifver, oaktadt Herr Liss Olof Larsson sådant förnekat, en nationens angelägenhet, en sedlig och intellektuel bildningsanstalt, som icke kan, icke får af nationen öfvergifvas. Hvar och en måste erkänna, att den, rätt värdad, har ett väsendtligt inflytande på folkets sedliga lif, och så länge ännu vitterhet och skön konst hafva något värde i nationens ögon, måste äfven denna anstalt af nationen understödjas. Man invänder, att theatern må försöka att hjälpa sig fram utan statsanslag, men jag ber eder besinna, mine Herrar, att sådant under närvarande förhållanden icke låter sig göra. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Gunnar Eriksson: Som mitt förslag att nu indraga hela ifrågavarande anslag icke vunnit understöd, får jag förklara, att jag återtager mitt yrkande om proposition derå och yrkar anslagens nedsättande till 45,000 R:dr.

Herr Staaff: Jag ber endast att få instämma i hvad Herr Friherre Alströmer yttrat för bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Ehrenborg: Jag har velat med få ord uttala mig i frågan, huruvida understödandet af theatern är Staten och dess ändamål värdigt. Jag kan icke bestämdt påstå att icke äfven denna konst skulle kunna tjena ej blott sedligheten, utan sjelfva sanningen. Men efter all erfarenhet, ej blott i vårt land, utan i alla civiliserade länder, har sådant icke

egt rum; och det ligger ock i arten af denna konst, att den mera än någon annan kan urarta.

En ledamot af Utskottet har uttalat det vanliga, vackra omdömet till försvar för theatern, att den utbildar smaken; och huru har den i så fall gjort det? Jag vågar deremot påstå, att det är smaken, som utbildar theatern, ty det är den förderfvade smaken, som tvingar theatern att, med förbiseende af hvad som skulle vara dess ändamål, blott för sitt ekonomiska bestånd gifva föreställningar, som tillfredsställa nämnda smak. Söker theatern deremot att trotsa den dåliga smaken och ställa sig på sanningens och sedlighetens grund, så bär den sig ej, utan blir derigenom allt mera i behof af understöd från Statens sida.

Hvad folkets mening i denna fråga beträffar, så får jag bekänna, att i den ort, som jag representerar, jag icke hört mer än en röst, och denna är densamma, som af så många här förut blifvit åberopad. Jag bekänner, att jag instämmer i denna röst, hvilket dock i konstens intresse måste ske med saknad, ty jag har icke ansett omöjligt, att denna konst kunde pånyttfödas, men fakta tala deremot. Hvar och en som i yngrefår vistats någon tid i hufvudstaden, särdeles inom den s. k. högre seren, bör icke vara obekant med theaterlivets verkningar. Kulisslivet har varit mångens förderf, och det torde förlåtas mig, om jag här, ej blott såsom representant, utan äfven för egen räkning och särskildt såsom far för många söner, med tanken på hvad de gå till mötes, uttalar den åsigten, att bäst vore, om ingen theater funnes. Väl är det icke alldeles otänkbart, att en annan anda kan göra sig gällande i theaterns prestationer; men då vi hafva att här såsom Svenska folkets representanter votera anslag till en institution af sådan beskaffenhet, som theatern sedan lång tid varit och är, så får jag bekänna, att jag lutar till den meningen, att sådant icke i längden är förenligt med Statens ändamål, och att, om jag än anser det lyckligt att vi, en liten stat, i åtskilliga hänseenden ej gå i spetsen för andra, jag dock icke anser det stridande mot Statens värdighet att vi afhända oss denna institution, äfven med afsaknad af att icke, då främmande hof äro härstädes på besök, kunna såsom nation bjuda dem på en dylik konstnjutning. Jag erkänner dock, att bibehållandet ännu någon tid af något understöd kan i följd af det häfdvunna förhållandet hafva billigheten för sig; och derföre, då nu dessutom saken för närvarande är öfverlemnad till utredning af en komité, så torde anslaget icke böra genast på en gång borttagas. Derföre får jag tillkännagifva, att jag efter moget betänkande kommit till den slutsats, att jag afgifver min röst för det förslag, som afser nedsättande af anslaget till 45,000 R:dr.

Herr Åke Andersson: Då denna fråga var å bane vid förliden riksdag, afgaf jag min röst för nedsättning af anslaget, och då jag fortfarande hyser den grundsats jag då uttalade, har jag endast att tillkännagifva, att jag kommer att äfven nu i konsekvens härmed rösta.

Herr Kallstenius: Herr Ehrenborg lemnade mig en osökt anledning att få till bemötande upptaga ett yttrande af en annan talare, som, då jag förra gången hade ordet, jag glömde att besvara. Han sade sig

vara öfvertygad att, om denna inrättning, Kongl. theatern, lemnades åt enskilde, den då skulle bära sig. Ja, det tror jag ock, att den kan ställas så af enskilde, att den bär sig, men jag fruktar att den icke på samma gång skulle kunna verka för det ändamål, för hvilken den är afsedd och alltigenom af statsmakterna erhållit understöd, och deri ligger just ett af de kraftigaste skälen för detta understöds utgående. En enskild egare skulle, såsom Herr Ehrenborg yttrade, rätta sig efter folkets smak och på denna ockra på det sedligas bekostnad. Af sådan orsak bör den understödjas af Staten, så att den må ega förmåga att leda, i stället för att ledas af den rådande smaken. Förhållandet är äfven, att i alla Europeiska länder, med undantag af England, theatern understödjas af Staten. Nu vet jag ej hvilken erfarenhet I, mine Herrar, hafva af de Engelska theatrarne, men säkert är, att de arbeta i den riktning, som antyddes af Herr Ehrenborg. Jag anser derföre, att då Svenska Staten lemnar ett så ringa bidrag som endast 60,000 R:dr, hvilket långt understiger det som af hvarje annan stat Europa, med undantag af England, lemnas, den ej bör undandraga sig denna ringa uppoffring, just för att derigenom hafva i sin hand möjligheten att beherrska och leda folkets smak i en sedlig och god riktning. Jag yrkar fortfarande bifall Stats-Utskottets förslag.

Herr Hedin: Om en föregående talares yttrande vore berättigadt, att ingen här haft mod att försvara Utskottets förslag, skulle det för mig och många vara förkrossande. För egen del vill jag förklara, att skälet ej är detta, utan att jag hyst den öfvertygelsen — hvilken jag skall behålla, ända till dess jag genom en orimlig votering blir övertygad om att hafva misstagit mig — att det ej vore behöfligt att uppträda till försvar för en sak, som sannerligen ej är ett lumpet Stockholms-intresse utan ett redan länge erkänt Svenskt kulturintresse.

Herr Nordenskiöld: Jag har begärt ordet endast för att förklara, att jag biträder deras åsigt, som yrka bifall till Stats-Utskottets förslag, och att jag högeligen beklagar, att man i representantförsamlingen skall få höra sådana ord, som under diskussionen i dag förekommit, och som vittna om föga intresse för bildning och konst.

Herr Törnfeldt: Herr Talman, mine Herrar! Denna fråga tyckes mig något röra en människolägtets utvecklingsfråga. Den för tanken tillbaka till den tid, då människolägtet stod på den ståndpunkt, att det icke kunde dyrka sänggudinnorna. Hvilket arbete har icke människolägtet haft, för att komma på den point, att det kunde göra det. Så länge ännu ett samhälle dyrkar sänggudinnorna, är det alltjemt i stigande och tvärtom, när ett samhälle icke längre värdar sig om dem, är detta ett osvikligt tecken till att samhället befinner sig på återgående, ty det visar att man vill uteslutande fästa sig vid materiella intressen. Då man nu sträfvar för att på en gång strypa sänggudinnorna, tror jag således att samhället redan är inkommet på en liten afväg, ledande till materialism.

Dessutom är det en känd sak, att å theatern kan lasten värre gisslas och dygden bättre uppmuntras än å predikstolen.

I följd af hvad jag yttrat framgår, att jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Sparre: Endast få ord, mine Herrar; jag önskade, att det icke måtte vara blott Stockholms-representanter, som uppträdde till Kongl. theaterns försvar. Jag kan icke tillbakahålla min mening, att en theater i hufvudstaden bör af Representationen omhuldas. Herr Ehrenborg har så fullkomligt riktigt betecknat orsaken dertill, nemligen på det att den icke må behöfva lägga an på människans lägre njutningsbegär för att kunna existera. Om detta, oaktadt erhållet understöd, icke lyckas, ligger felet i administrationen och bör då denna ändras, men om också detta icke lyckats, utgör det likväl icke något skäl för Representationen att taga bort understödet. Vi hafva hört omtalas behovet af att komma de materiela intressena till hjälp, men jag frågar, om det i en stat, sådan som Sverige, hvilken intager ett vackert rum äfven å kulturhistoriskt område, kan vara lämpligt att just i detta ögonblick, då en förändrad organisation af theatern är i fråga och en för sådant ändamål tillsatt komité redan afgifvit sitt Betänkande, Riksdagen, innan den tagit del af planen för omorganisationen, drager in en del af det anslag, som hittills utgått. Den som känner att anslaget redan är otillräckligt, kan ej vilja en ytterligare indragning deraf, förän han tagit kännedom om, att det efter den föreslagna omorganisationen kan undvaras; för närvarande kan det, enligt min tanke, icke utan olägenhet minskas, hvarföre jag tillstyrker dess oförändrade bibehållande.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: I följd af en temligen allmänt uttalad önskan, äfven inom denna Kammare, tillsatte Kongl. Majt sistlidet är en komité, bestående till en del af Representationens ledamöter för uppgörande af förslag till ordnande af Kongl. theaterns ekonomiska och finansiella förhållanden. Detta förslag har till Regeringen inkommit först efter det Riksdagen sammanträd, och det är anledningen hvarföre någon pröfning af förslaget ännu icke kunnat företagas. Att under sådana förhållanden, innan förslaget hunnit pröfvas, vidtaga en åtgärd, som i väsendtlig mån skulle försvåra en organisation af theaterns förvaltning, synes icke vara billigt eller rätt; och jag kan därför icke annat än förorda Utskottets hemställan.

Herr Liss Olof Larsson: Jag vill blott yttra några få ord. Jag skall icke till besvarande upptaga hvad sänggudinnornas älskare der borta i hörnet anförde, utan blott bemöta ett par anmärkningar af en annan talare. Han har uttalat sin förundran öfver att någon kunnat motsätta sig hvad Utskottet här föreslagit, då Utskottet anfört så goda skäl för sitt åtgörande.

Ja, om man står på samma ståndpunkt som denue talare och anser theatern vara en nationens angelägenhet, så medgifver jag riktigheten af hvad han angående anslaget till theatern yttrat, men jag har förut sagt, att jag anser theatern icke vara en nationens angelägenhet, och då gestal-

tar sig saken helt annorlunda. Samme talare har klandrat motionären, derfore att han som stöd för sitt yrkande åberopat den allmänna meningen, under påstående att riksdagsförhandlingarne skulle visa motsatsen. Såsom svar derpå får jag blott erinra om 1868 års Riksdags beslut i frågan och derjemte åberopa de 107 röster, som vid sista riksdagen afgafvos för nedsättning i theateranslaget.

Samme talare sade vidare, att man icke borde tala om folkets opinion, ty han hade icke hört, att någon sådan finnes i afseende på detta anslag inom hans komitentskap, och att folket der icke visste att det bidrog till detta anslag. Jag frågar då, hvad nytta medför theatern för dem, som bo aflägsse från hufvudstaden, då icke ens de, som bo så nära, som den värde talarens komitenter, veta att de bidraga till anslaget för theatern. Jag tror dock, att folket i den aflägsse belägna ort, jag tillhör, ganska väl vet, att det får med sin skärf bidraga för detta ändamål.

Han talade vidare om det gagn theatern utöfvar. Jag kan icke fatta hvori detta består. Måhända har den ärade talaren såsom komitéledamot, genom den närmare beröring han derigenom haft med theatern, kommit i erfarenhet af detta gagn.

Han sade vidare, att man bör noga se till om theatern kan reda sig, om anslaget nedsattes. Jag anser deremot, att innan man beviljar anslaget, bör man noga göra sig reda för hvad nytta detsamma medför, och den tanken är för mig klar, att det icke är af den nytta för samhället, som talaren låtit påskina.

Af en annan talare är ett påstående framställt, emot hvilket jag ber att få nedlägga min bestämdaste protest; han påstod bestämdt, att theatern vore en nationens angelägenhet — ja! är den det, då lära vi väl ock få bereda oss på att betala den till äfven en half million uppgående skuld, hvarmed theatern laborerar. Jag vill på förhand på det bestämdaste förklara, att jag ej vill vara med derom. På Kammarens bord hvilat, för att snart afgöras, frågan om anslag till uppförandet af en ny och af behovet högt påkallad byggnad för vårt riksbibliothek. Jag vet ej huru den frågan kommer att aflöpa här i denna Kamnare, men jag skulle djupt beklaga, om man skulle lemna anslag till theatern, men af brist på medel nödgas lemna riksbibloteket — det dyrbaraste Staten eger — åt förstörelsen, af brist på utrymme — jag ber er, mine Herrar, att icke här slösa med Statens medel, ty derigenom kan man måhända framtinga ett afslag i nyss antydda hänseende.

Slutligen ber jag att till dem, som förordat anslaget till theatern, få framställa den frågan, om icke någon gång, då de å theatern åsett dessa stora spektakler — dessa lysande tillställningar, den tanken trängt sig på dem, att den fattiga delen af befolkningen, som oaktadt de största ansträngningar och försakelser någon gång saknar bröd för dagen, för att lifnära sig sjelf och de sina, äfven med sin skärf får bidraga till upprätthållande af theatern? en anstalt, som, säge hvad man vill, hufvudsakligen är till för de mera lyckligt lottade samhällsklasserna. Jag fortfar att yrka bifall till motionen.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vågar icke inlåta mig på frågan, om theatern uppfyller sitt ändamål eller icke, likasom jag icke vet om thea-

tern är en nationens angelägenhet eller Konungens; men det vet jag, att då ifrågasatts en utredning af förhållandet och en komité derför varit förordnad, men dess förslag ännu icke hunnit till Riksdagens pröfning framläggas, man svårligen lär kunna, innan man kommit på det klara härmed, inlåta sig på frågan om anslagets nedsättande eller indragning. Derföre anser jag, att man icke bör besluta en nedsättning eller indragning, förr än man fått se förslaget till ordnande af theaters förhållanden. Är theatern en nationens angelägenhet, lärer väl Staten icke vilja afstå från denna institution, och då kanske det äfven blir Statens skyldighet att ikläda sig theaters skulder, på samma gång den tager vård om dess tillgångar och framtida ordnande. Är den åter icke en Statens angelägenhet, får man väl se huru den kommer att ordnas. Under alla förhållanden antager jag, att, om theatern anses för en så vigtig kulturanstalt, som här framhållits, ingen lär vilja låta den förfalla.

Jag vill härmed blott hafva sagt, att under nuvarande omständigheter Utskottet gjort rätt i att hemställa, att den ifrågavarande motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt att jag för närvarande vidhåller den mening, jag uti Utskottet biträdt.

Grefve Posse: Jag är väsendtligen förekommen af den siste talaren. Jag skall icke upprepa de af honom anförda skälen, men ber att till dem få lägga ett nytt. Man har ofta förebrått denna Kammare, fastän hittills orättvist, att den sätter sig emot kulturfrågor. Så vidt jag kan erinra mig, har Kammaren väl en gång nedsatt anslaget till Kongl. theatern, men i öfrigt aldrig förut afslagit något anslag för kulturändamål, och jag hoppas att Kammaren icke heller nu skall göra sig skyldig dertill.

På de skäl, den siste talaren anført, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Kallstenius: Representanten från Dalarne, som nyss hade ordet, frågade, om icke de, som talat för theateranslaget, någon gång, då de besökt theatern, funnit något otrefligt ligga deri, att veta, att det fattiga folket, som kanske saknar bröd för dagen, nödgas bidraga till upp-rätthållandet af theatern och att sålunda bidraga till detta deras nöje. Jag försäkrar honom, att den fattige, som befinner sig i en så beklagansvärd ställning, icke bidrager med ett öre härtill, utan att den obetydliga skatt, som för detta ändamål utgår, utgöres af de mera lyckligt lottade. Om man fördelar detta anslag å hela bevillningen, så kommer den att belöpa sig till ungefär 4 öre på hvarje bevillningsriksdaler, men något af detta belopp utgöres icke af dem, som äro så illa lottade, som den värde representanten förmenat.

Herr Liss Olof Larsson: Jag ber blott att få fråga den sista talaren tillbaka, om icke Småland i fjor fick betala skatter till Staten, och om icke Norrland fick göra detsamma året förut, ehuru en mycket svår hungersnöd der var rådande?

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets förslag, dels afslag derå och bifall till Herr Östmans motion. Propositionen på det förra yrkandet förklarades vara med öfvervägande ja besvarad; men då votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i elfte punkten af dess Utlåtande N:o 27,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att det nu utgående anslaget till Kongl. theatern skall nedsättas till Fyratiofem tusen Riksdaler årligen.

Efter sedlarnes öppnande och hopräkning visade sig, att 95 ledamöter röstat ja mot 73, som röstat nej, i följd hvaraf Kammaren beslutit i öfverensstämmelse med Utskottets hemställan.

Punkten 12.

Bifölls.

Punkten 13.

Herr Jöns Rundbäck: De, som varit närvarande vid föregående riksdagar, hafva ofta hört omtalas de dryga kostnader, Staten för jordebokskontorets arbeten fått vidkännas. Vid sistlidne riksdag bifölls anslag till jordebokskontoret, emedan man hade bestämdt löfte att dess arbeten skulle vara färdiga och avslutade år 1870. Emellertid finner jag nu att, ehuru jordebokskontoret skall upphöra, ett anslag å 15,000 R:dr äskats för granskning af nya jordeböcker. Ehuru jag icke egentligen har något emot detta anslag, finner jag det dock besynnerligt, då Kammarkollegium i dess berättelse år 1866 säger: att tiden, inom hvilken de kontoret åliggande arbeten skulle hinna avslutas icke kunde närmare bestämmas, än att till granskning af de återstående förvandlingsuträkningarne torde åtgå 3 å 4 år, samt att genom denna granskning, hvilken omfattade ej allenast räntor och kronotionde, utan ock egendomarnes belägenhet, natur, namn, nummer och bemmantal, äfven en väsendtlig del af arbetet med sjelfva jordeböckerna blifvit undangjord.

Detta sades år 1866; men 1869 säger Kammarkollegium, att kollegii fullkomliga, af förfutna årets erfarenhet befastade öfvertygelse vore, att hela arbetet med ränteförvandlingsuträkningarne skulle vara fullbordadt inom utgången af år 1870. Detta är ungefär detsamma som kollegium sade 1866. Nu säger Kongl. Maj:t i sin proposition, att jordeböcker för hela riket skulle kunna vara färdiga att vid slutet af 1874 eller sednast år 1875 aflemnas.

Det visar sig således, att detta arbete, som, i följd af Riksdagens skrifvelse, lofvats färdigt 1867 eller 1868, behöfver ännu fyra år för att hinna afslutas. Således erfordras, under förutsättning att arbetet ens då blir färdigt, en ytterligare uppoffring af 60,000 R:dr. Under denna tid komma icke några åtgärder att vidtagas, hvarigenom förvandlingen af räntepersedlar till penningar underlättas. Jag hyser därför betänkligheter att bifalla detta anslag, om icke bättre skäl komma att därför anföras.

Herr Statsrådet Friherre af Ugglas: Jag skulle icke hafva besvärat Kammaren med något yttrande i denna fråga, om icke den siste talaren sagt, att fullbordande af jordebokskontorets arbeten varit från Regeringens sida utlofvadt inom detta års utgång. Så är icke förhållandet. Jordebokskontorets arbeten sönderfalla i två fristående delar. Den ena består i ränteförvandlingsuträkningar. Denna del har Regeringen förklarat skola under detta år afslutas, och så kommer äfven att ske. Den andra delen består i sammanförandet af de nya jordeböckerna, men angående tiden för afslutandet af detta arbete har aldrig något varit af Regeringen lofvadt. Det anslag, som nu är i fråga, är icke afsedt för ränteförvandlingsuträkningarne, utan för sammanförandet af de nya jordeböckerna; ett arbete som kan anses just utgöra slutstenen på det hela. För att likväl kunna med minsta möjliga kostnad åstadkomma detta hafva väsendtliga besparingar vidtagits, i det jordebokskontoret indragits och anslaget nedsatts från 24,700 R:dr till 15,000 R:dr. Kan det nu vara skäl att afbryta ett arbete, på hvilket redan nedlagts så stora kostnader och som först, då det är afslutadt, kommer att medföra det hufvudsakligaste gagnet.

Öfverläggningen var slutad. Punkten bifölls.

Slutligen biföllos *punkterna 14 och 15*, och blefvo de vid Utlåtandet fogade *tabeller* godkända, dessa senare för såvidt de öfverensstämde med Kammarens beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut, som Kammaren under förmiddagens sammanträde fattat.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Åttonde Hufvudtitel.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Punkten 3.

Herr Hedin: Ehuru jag ej vågar framställa något yrkande om afslag å eller modifikation af Utskottets förslag i denna punkt, tror jag dock, att den ej bör under tystnad förbigås. Jag önskade begagna detta tillfälle att till motionären frambära ett uttryck af den tacksamhet, jag tror att hvarje den *fosterländska* bildningens vän är honom skyldig för det intresse, han visat för en stor angelägenhet: det vetenskapliga studiet och bearbetningen af vårt modersmål, som ju är vårt nationela lifs främsta organ samt bästa värn och beskärm. Då jag emellertid hyser starka tvifvelsmål om lämpligheten af hela adjunks-institutionen vid våra universitet, hade jag varit betänkt på ett ändringsförslag, nemligen en anhållan om beviljande af ett stipendiatarfvode. Den nyligen uttalade grundsatsen, att den, som yrkar nya anslag, äfven bör visa hvar medel skola tagas, hade i detta tillfälle varit särdeles lätt att följa: medlen kunde nemligen tagas från det anslag för det Svenska ordboksarbetet, som Svenska akademien väl nu torde få anses hafva visat sig fullkomligt oförmögen att använda till någon, ens den aldra ringaste, nytta. Efter den utgång, frågan fått i Första Kammaren, vill jag emellertid nu blott med tacksamhet påpeka, att Stats-Utskottet erkänt hennes "vigt", samt tillika uttala, att jag deri ser ett förebud om bättre lycka nästa gång.

Herr Leffler: Det kan icke vara min mening att vid detta tillfälle *emot* Stats-Utskottets afstyrkande framställa begäran om anslag till ifrågavarande ändamål, huru viktigt jag än må anse det vara. Stats-Utskottet har icke funnit skäl att fästa afseende vid min motion, på *den* grund, att "utredning" saknades. Jag är likväl fullkomligt öfvertygad, att, om blott Stats-Utskottet velat sjelfva saken, Utskottet i motionen icke skulle hafva saknat tillräcklig ledning för sitt omdöme. Det skulle nemligen hafva funnit, att här icke så mycket är fråga om att af rent vetenskapliga och akademiska skäl inrätta en ny lärareplats, i hvilket fall otvifvelaktigt de akademiska fäderna bort först höras samt der efter en nådig proposition i ämnet afvaktas; utan att det fastmera gäller att befrämja och komplettera en fosterländsk institution, hvilken befinnes vara så styfmoderligt behandlad, att vid universitetet ingen vetenskapsgren är sämre tillgodosedd än just den, hvilken borde ligga oss alla, såsom atkomlingar af dem, hvilka talade det gamla norråna tungomålet, närmast om hjertat. Jag trodde derfore, att ett förslag sådant som detta möjligen skulle kunna tillvinna sig sympatier såväl i Kammaren som i Stats-Utskottet. Då emellertid Utskottet icke i någon mån ansett sig böra förorda min framställning, får jag väl låta mig nöja för närvarande och hoppas på bättre lycka en annan gång.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Herr Ribbing: När jag väckte denna motion, tog jag mig friheten nämna, att jag hoppades och önskade att få inlemna officiella dokumenter till Stats-Utskottet, för att styrka hvad jag i min motion uppgifvit, eller att universitetets kansler sjelf likasom det akademiska konsistoriet af alla behof för uuniversitetet ansett det ifrågavarande vara det aldram viktigaste och mest kännbara, samt derom hos Kongl. Maj:t vid flera riksdagar gjort framställning. Nu säger det högt ärade Stats-Utskottet, att "enligt hvad motionären uppgifvit, *lärer*" universitetets kansler hos Kongl. Maj:t anmäla detta behof. Jag ber blott med afseende derå få nämna, att jag i min hand har handlingar, som bestyrka hvad jag sagt, äfvensom att jag tillika af en Stats-Utskottets tjänsteman på begäran erhållit ett intyg, som utvisar, att dessa handlingar blifvit till Utskottet inlemnade — såsom det här står — den 5 Februari, hvilket likväl är en månad för tidigt och bör vara den 5 Mars 1870. Jag har velat nämna detta för att visa Kammaren, att jag gjort hvad jag lovat. Att Utskottet icke ens tagit någon notis om, *att* handlingarne funnits i Utskottet, utan blott talar om hvad jag "uppgifvit", — är något, som jag naturligtvis icke kan hjälpa.

Dessa handlingar, hvilka för hvar och en som om dem vill taga kännedom äro tillgängliga, ådagalägga, att, sedan universitetet genom dess kansler hos Kongl. Maj:t till 1865—1866 års Riksdag gjort framställning om ifrågavarande anslags behof, har den medicinska fakulteten, det akademiska konsistoriet samt ändtligen kanslern, med ett ord alla tre myndigheterna enstämmigt förklarar, att, ehuru flera behof funnos vid universitetet af lärarekrafter, likväl ifrågavarande adjunktur vid den medicinskemiska institutionen vore af det mest trängande behof påkallad, samt derom gjort förnyade framställningar till Kongl. Maj:t till 1867 års Riksdag, till 1869 års och slutligen till 1870 års eller den nuvarande. Derjemte finnes dessa handlingar bilagd en förteckning af medicine kemie Professoren Almén öfver antalet af de medicine studerande, som begagnat det kemiska laboratoriet under de tio sista åren, och utgör detta antal för alla dessa år tillsammans 520 eller i medeltal 26 hvarje termin.

När nu denne professor icke har någon laborator till sitt biträde, såsom händelsen är med de andra kemie professorerna, så har han i sjelfva verket måst *jemte* professorsgöromålen sjelf tillika tjänstgöra såsom laborator eller sköta en dubbel tjänstgöring, ett åtagande hvilket hittills lyckats honom såsom ännu ung och kraftig samt särdeles hängifven sin vetenskap och oförtruten i undervisningen, men för hvars fortsatta fullgörande med samma framgång allt framgent naturligtvis icke kan finnas någon betryggande garanti.

Det faller mig emellertid icke nu in att begära anslag till denna adjunktur. Jag medgifver, att behof kunna finnas af utgifter, hvilkas fyllande för tillfället äro viktigare, och att för sådana det ifrågavarande måste stå tillbaka och uppskjutas ännu ett år, i betraktande af det brydsamma förhållande i afseende å inkomster och utgifter, hvori Riksdagen sig befinner. Äfven deri ligger en anledning för mig att ej nu begära proposition på bifall till min motion, att jag i allmänhet till fullo erkänner den grundsats, som Utskottet här uttalat i motiveringen, eller att Utskottet, för att

anse sig böra tillstyrka en anslagsbegäran af denna natur, som afser inrättande af nya tjenster, bör hafva att stödja sig vid någon af Kongl. Maj:t, efter föredragning af vederbörande departementschef, till Riksdagen derom gjord framställning.

Men icke desto mindre har jag begärt ordet, för att lemna de upplysningar jag nu haft äran i korthet meddela, derföre att jag ansett mig skyldig att fästa Riksdagens uppmärksamhet på befintligheten af behovet af ifrågavarande adjunktur, hvilket behof, såsom jag hoppas, medelst de af mig åberopade officiela handlingar blifvit vederbörligen styrkt, och derföre att jag verkligen vågar anse såsom möjligt, att de, som hafva att utöfva och ansvara för den akademiska undervisningen, och som deröfver utöfva närmaste kontrollen, verkligen *kunna* vara i stånd att bedöma ett behofs befintlighet i afseende på denna undervisning, till och med om Kongl. Maj:t icke finner skäl att erkänna detsamma.

Efter detta anförande bifölls Utskottets förslag.

Punkterna 5—8.

Biföllos.

Punkten 9.

Herr Kinmanson: Då jag tror, att någon förändring i det förslag Stats-Utskottet här framställt är nödig, vill jag ock för detta ändamål erinra om de särskilda förhållanden, som med hänseende till hufvudstadens elementarläroverk förefinnas. Det tillhör nemligen stadens särskilda församlingar hvar för sig att bygga lärohus och förse rektor med boställsrum. För att kunna med större enhet och på fullt tillfredsställande sätt ordna samtliga läroverken, har staden nu såsom ett *gemensamt* åliggande öfvertagit dessa skyldigheter, jemte det att för hela staden uppgjorts en läroverksplan, åsyftande att erhålla tre femklassiga läroverk samt två på båda bildningslinierna fullständiga, hvardera läroverket förlagdt å bestämd trakt inom staden. Vid detta åtagande var fästadt vilkoret af Kongl. Maj:ts fastställelse af den nämnda planen, hvilken ock, uppå gjord framställning, blifvit af Kongl. Maj:t godkänd. Utaf de tvänne fullständiga läroverken, ämnade att förläggas det ena på Norrmalm, det andra på Södermalm, kan ett upprättas genom förening af nuvarande gymnasium med ett af de lägre elementarläroverken. Med afseende åter å det tilltänkta andra fullständiga läroverket är nu af Kongl. Maj:t till Riksdagen hemställt, att för detsamma måtte få användas de löner, som äro anslagna till åtskilliga lärarebefattningar vid Statens nuvarande läroverk, hvilka befattningar, enligt den gillade planen, borde indragas. Någon ökad kostnad för ändamålet är således icke ifrågasatt. Men Utskottet föreslår att icke på annat vilkor bifalla Kongl. Maj:ts proposition, än att medlen skulle användas till bildande af ett *realläroverk*, från hvilket den klassiska bildningslinien var utesluten.

Härvid vill jag, utan att inlåta mig i striden om de båda liniernas, den klassiska och den reala liniens, åtskiljande eller förening inom ett och

samma

samma läroverk, endast påminna, att tillfället ej är inne för denna frågas lösning. Den innefattar en grundsats, hvilken, sådan den en gång segrande framträder, bör vinna tillämpning på rikets alla elementarläroverk. Men icke bör emellertid någon för stunden fattad åsigt göra sig gällande vid reglering af ett visst, särskildt läroverk, såsom i Utskottets förslag likväl afses, vid hvilket läroverks upprättande dessutom bestämda vilkor för en kommuns bidrag dertill äro fästade.

Det ingår i den fastställda planen, såsom redan blifvit nämnt, att det ena af Stockholms fullständiga läroverk skall få sin plats i stadens norra del och det andra i södra delen. En förändring af ettdera läroverket till blott realläroverk skall ej kunna öfverensstämna med kommunens önskan; ty då de stora afstånden göra det särdeles svårt för föräldrar att sända sina barn till annan skola än den, som är belägen i närheten af deras hem, måste en reglering på oförmälda förändrade sätt blifva ganska oläglig. Den skulle i sjelfva verket rubba hela den uppgjorda planen.

Om än kommunen har sig öppet, enligt vilkoret för sina åtaganden, att låta frågan såsom en stadens gemensamma angelägenhet förfalla, vore dock denna utväg visserligen icke lycklig. Efter allvarliga bemödanden har staden i afseende å sina elementarläroverks ordnande kommit till ett tillfredsställande förslag, i allt noga grundadt på föreskrifterna i gällande läroverksstadga, hvarjemte staden för ändamålet förbundit sig till ganska stora uppoffringar. Ett Riksdagens från de antagna grunderna afvikande beslut, så ovilkorligt, som Utskottet föreslagit det, skulle störa hela det vackra förslaget och vålla en tidsutdrägt, destomera skadlig, som behofvet af utvidgning af hufvudstadens läroverk gifver sig allt mera till känna, i det att redan nu läroverken derstädes icke äro tillräckliga för alla de lärjungar, som söka inträde.

Jag anser derföre, att den ovilkorliga bestämmelsen i Utskottets framställning bör borttagas och att man lämpligast kan åt Kongl. Maj:t öfverlemna det närmare ordnandet af ifrågavarande läroverk. Jag hemställer i följd häraf, att Andra Kammaren måtte i ämnet fatta samma beslut som den Första, eller det att, utan bestämdt yttrande angående samma läroverks beskaffenhet, till svar å Kongl. Maj:ts Proposition endast meddela, att Riksdagen medgifvit, att de af Kongl. Maj:t till indragning föreslagna lönerna för åtskilliga lärareplatser i Stockholm, tillsammans utgörande 26,000 R:dr, må af Kongl. Maj:t till ordnande af undervisningen vid hufvudstadens elementarläroverk användas.

Herr Hedengren: Då denna fråga om ordnandet af Stockholms elementarläroverk förevar i Stats-Utskottet till behandling, uttalades allmänt den mening, att det skulle vara af mycket intresse att få genom ett i stort anställt försök pröfva giltigheten af den mer och mer allmänt utbredda åsigten, som äfven vid innevarande riksdag uttalat sig i en förtjenstfull motion inom Andra Kammaren, hvilken för närvarande är under behandling inom ett af dess tillfälliga Utskott, att nemligen de båda undervisningslinierna i våra elementarläroverk, den s. k. klassiska och reala, helt och hållet borde åtskiljas och inrymmas inom särskilda och af hvaroberoende läroverk.

Tillfälle erbjöd sig nu för anställande af ett dylikt försök i hufvudstaden, om i den uppgjorda planen, som, efter hvad man finner, afser att inrätta tvänne på båda bildningslinierna fullständiga elementarläroverk, en sådan förändring skedde, att dessa läroanstalter skiljdes från hvarandra i så måtto, att på det ena stället upprättades ett fullständigt rent realläroverk och på det andra ett fullständigt klassiskt läroverk. Man var ense derom, att genomförandet af en så beskaffad anordning skulle möta svårigheter i landsorten, och detta inses äfven lätt, om man besinnar, att i händelse t. ex. föräldrar hafva tvänne barn, af hvilka det ena eger mera afgjorda anlag för klassiska studier, men böjelsen och hågen hos det andra vore mera uteslutande riktade åt det praktiska lifvets verksamhet samt det följaktligen blefve nödvändigt att låta dem besöka tvänne olika läroverk, det skulle inträffa att de blefve vidt åtskiljda — kanske ända till 20 å 30 mil — från hvarandra och från hemmet, hvars vårdande och ömma hägn de derigenom undandrogos till men för sig sjelfva samt till bekymmer och kostnad för föräldrarna. Deremot har man föreställt sig, att en reorganisation i sådan syftning skulle med större lätthet och med undvikande af de missförhållanden, jag nu antydt, kunde åstadkommas i Stockholm och att följaktligen det vore en fördel att göra det första försöket der, hvarföre man äfven ansett, att det tillfälle dertill, som nu erbjöde sig, icke borde lemnas obegagnadt. För vinnande af detta i Utskottets tanke vigtiga mål har Utskottet framställt detta förslag om bildandet af ett fullständigt rent realläroverk i hufvudstaden, öfverlemnande för öfrigt åt Kongl. Maj:t att använda de återstående tillgångarne till ordnande af undervisningen vid de öfriga elementarläroverken derstädes.

Sedermera har man förnummit, att äfven i Stockholm förverkligandet af denna plan torde möta hinder, emedan den åsigten skulle vara der rådande, att distanserna emellan Söder- och Norrmalm vore alltför stora, så till vida, att, om reformen verkställdes, på sätt Utskottet tänkt sig den, det skulle blifva svårt för föräldrar, som bodde i den förra stadsdelen, att nödgas sända sina barn den långa vägen till läroverket i den sednare samt tvärtom. Härtill kommer, att, enligt hvad man nu hört uppgifvas, Stockholms stadsfullmäktige icke skulle anse sig bundna af sitt löfte att bereda lokal till ett nytt elementarläroverk, i fall Kongl. Maj:ts Proposition om inrättande af ett å båda linierna fullständigt sådant läroverk icke vinner Riksdagens bifall. För min enskilda del vill jag icke säga något derom, emedan det anförda torde vara en olägenhet, som Stats-Utskottet icke tillräckligt beaktat, och jag skall derföre icke heller motsätta mig en sådan förändring i Stats-Utskottets hemställan, som nu blifvit under öfverläggningen påyrkad och Första Kammaren dessutom redan beslutit. Jag gör det så mycket mindre, som man sagt mig, att den åsigt, som legat till grund för Stats-Utskottets förslag, skulle kunna förverkligas på ett annat sätt.

En person, som är fullt initierad i dessa frågor, har nemligen sagt mig, att, äfven om ifrågavarande tvänne läroverk gjordes fullständiga på båda linierna, det ändock icke skulle vara omöjligt att i hufvudstaden erhålla ett verkligt realläroverk, der inga klassiska språk inginge i undervisningen, utan denna endast afsåge att bibringa en rent real bildning från den lägsta klassen till den högsta. Man har dervid omnämnt, att den

s. k. nya elementarskolan egentligen vore en försöksskola, der olika lärometoder underkastades pröfning, och man har jemväl erinrat derom, att de försök, som sålunda egt rum i nya elementarskolan, ända sedan dess stiftande bidragit dertill, att dess lärometod i ett och annat afseende vunnit tillämpning vid våra vanliga elementarläroverk. Nu vore det måhända icke omöjligt, att ett försök att organisera detta läroverk till ett fullkomligt reallt mönsterläroverk kunde låta sig göra. För detta ändamål skulle några särskilda medel icke erfordras, enär det normala anslaget till nya elementarskolan för närvarande lärere uppgå till 30,800 R:dr, under det att till upprätthållande af detsamma såsom rent *reallt* läroverk icke skulle blifva behöfligt mera än 19,400 R:dr om året, utan skulle åtgärden således i stället tillskynda statsverket en icke ringa besparing.

Då alltså medel finnas för berörda ändamåls vinnande, skulle, i händelse Kongl. Maj:ts pröfvar skäligt att låta verkställa en omorganisation af sistnämnda läroverk i antydd riktning till lösande af ett viktigt pedagogiskt problem, en sådan skrivelse, som nu blifvit föreslagen, måhända kunna dertill bidraga. På det att emellertid, derest Stats-Utskottets här gjorda framställning i hufvudsaken vinner godkännande, skrivelsen något närmare och mera bestämdt må uttrycka så väl Kongl. Maj:ts som Riksdagens åsigt i förevarande fall, kunde några ord tilläggas i slutet. Den underdåniga skrivelsen skulle derigenom komma att lyda sålunda:

Herr Dufva: Instämmande i allt hufvudsakligt i hvad den talare, som först hade ordet under denna öfverläggning, yttrade, har jag önskat tillägga några ord i anledning af Stats-Utskottets förslag och hvad en af Utskottets ledamöter nyss yttrat. Af Stockholms läroverk har icke mer än gymnasium varit för hela staden gemensamt. De öfriga åtta elementarläroverken hafva allesammans varit kyrkskolor, det vill säga tillhört de särskilda territorialförsamlingarne i hufvudstaden, som underhållit hvar sin skola. Att detta icke på längden skulle blifva tillfredsställande är lätt att inse, men för genomförande af en förändring har erfordrats att frågan om läroverkens underhåll skulle blifva en för hela staden gemensam angelägenhet.

Sedan 1865 års Riksdag beviljade anslag till lärare vid ett ytterligare femklassigt läroverk i hufvudstaden, hafva Stockholms kommunala myndigheter tagit denna fråga om hand och genom en komité låtit utarbета förslag, som vunnit godkännande så väl af kommunen, som af Kongl. Maj:ts. Enligt dessa förslag har kommunen förklarat sig vilja såsom en för staden gemensam angelägenhet åtaga sig de särskilda församlingarnes skyldigheter i afseende på läroverken samt derjente förbundet sig dels att anskaffa tomt och uppföra läroverkshus på Norrmalm för ett på båda bildningslinierna fullständigt läroverk, som skulle bildas genom sammanslående af gymnasium och nuvarande Clara skola, dels att likaledes uppföra ett dylikt läroverkshus för enahanda ändamål på Södermalm, åt hvilket läroverks lärare löner nu skulle beredas genom den nu föreslagna indragningen af fyra mindre skolor, dels ock slutligen att på Ladugårdslandet låta uppföra ett läroverkshus för det femklassiga läroverket derstädes, så rymligt, att äfven detta en gång skulle kunna utvidgas till ett

fullständigt elementarläroverk. Dessa åtaganden hafva dock skett med uttryckligt vilkor att ett af läroverken på Norrmalm och det på Södermalm skulle blifva på båda bildningslinierna fullständiga. Skälen för detta vilkor böra lätt kunna inses och vinna erkännande. Det stora antalet lärjungar på nuvarande gymnasium och desses fortfarande tillväxt gör en fördelning af desamma nödvändig och man afser derföre att af de ifrågasatta två fullständiga läroverken förlägga det ena på Norrmalm, det andra på Södermalm. Norrmalm eger för närvarande en befolkning af omkring 80.000 människor och Södermalm jemte den s. k. egentliga Staden mer än 50,000. Tager man derjemte i betraktande vidden af stadens område och de betydliga afstånden inom densamma, lider det väl ej tvifvel att man måste medgifva det båda läroverken äro behöfliga och hvar för sig hafva tillräckligt verksamhetsområde. Nu är emellertid förhållandet, att till det på Norrmalm förlagda finnas lönetillgångar, då desamma, såsom jag nämnt, skulle bildas genom förening af gymnasium och ett af läroverken på norr, nemligen Clara skola. De i Kongl. Maj:ts Proposition omförmälda lönetillgångar behöfvas deremot för läroverket på Södermalm. Detta skulle likväl, enligt Stats-Utskottets förslag, blifva endast realläroverk, och för hela den betydliga del af staden, för hvilken detta läroverk är afsedt, komme i sådant fall tillgången till läroverk för den s. k. latinlinien att i synnerlig mån försvåras. Att en dylik organisation hvarken motsvarar kommunens billiga önsknningar eller i och för sig är välberäknad, derom synes meningarne icke böra vara delade. Kommunen har vid uppgörandet af sitt förslag iakttagit hvad gällande stadsganden föreskrifva om läroverkens organisation. Stats-Utskottet deremot har för detta enstaka fall påyrkat en af lagstiftningen ännu ej godkänd organisation. Jag vill icke inlåta mig på den frågan om denna skulle vara bättre än den nuvarande eller icke; jag hemställer blott om det kan vara ett riktigt och lämpligt sätt att behandla en fråga om reorganisation af läroverket på det sätt, att Stats-Utskottet vid handläggning af frågan om förändrad disposition af lönedel uppställer såsom vilkor för ett enstaka fall realiserandet af ett dylikt organisationsförslag. Om, såsom Utskottet antyder, någon del af Stockholm skall göras till föremål för ett dylikt experiment, tyckes det som man väl borde uppskjuta dermed tills det andra läroverket å Norrmalm, som ingår i kommunens förslag, en gång blir färdigt och behöfver anslag för att fullständigas. Men ännu mer skäl synes det vara att, då ett af Staten upprättadt och underhållet läroverk finnes, nemligen nya elementarskolan, som inrättats just för att inom desamma nya organisationer skola pröfvas innan de vinna allmännare tillämpning, också det af Stats-Utskottet föreslagna experimentet verkställles inom detta läroverk. Då nu icke är fråga om att bevilja några nya medel, utan endast att medgifva, det anslag, som redan utgå för Stockholms läroverk, må få användas för läroverkens ordnande på ett för kommunen fördelaktigare sätt; då kommunen härvid ställt sig till efterrättelse hvad gällande lag angående läroverkens organisation föreskrifver, hvaremot Stats-Utskottets förslag icke genomgått den pröfning, som kan anses betrygga att det innefattar någon förbättring; och då kommunen för genomförande af den i Kongl. Maj:ts Proposition omförmälda plan för läroverkens ordnande åtagit sig ganska betydliga uphoff-

ringar, så hemställer jag att Kammaren måtte godkänna hvad Herr Kinmanson föreslagit och således instämma i det af Första Kammaren fattade beslut.

Herr Leffler: Sedan två af mina medrepresentanter på Stockholmsbänken lemnat en fullständig utredning af den behandling, som frågan om ordnandet af Stockholms elementarläroverk undergått, samt framlagt för Kammaren det af Kongl. Maj:t godkända organisationsförslaget, vill jag härmed icke vidare upptaga Kammarens dyrbara tid. Men då ämnet för mig, såsom styresman för ett af de ifrågavarande läroverken, eger ett speciellt intresse, anhåller jag att få yttra några ord om en sida af saken, hvilken icke blifvit af de föregående talarne berörd. Men dessförinnan ber jag att till Stats-Utskottet få hembära en gärd af tacksamhet derföre att Utskottet haft blicken öppen för den viktiga frågan om de båda bildningsliniernas åtskiljande vid våra elementarläroverk. I denna tacksamhet vet jag, att jag har med mig största delen af landets elementarlärare, hvilka allmänt under tillämpning af nu gällande skolstadga kommit till erfarenhet derom, att bildningsliniernas nära förening inom samma läroverk inverkar menligt och hämmande så väl på den lärda undervisningen som på den reala.

Den plan till organisation af hufvudstadens läroverk, som, af stadsfullmäktige föreslagen, i alla väsentliga delar vann Kongl. Maj:ts bifall, var ursprungligen utarbetad af en komité af fem personer, hvilka, för detta ändamål af stadsfullmäktige utsedde, afgåfvot ett förslag, hvilket nästan utan förändring af komittenterna upptogs såsom deras eget. Ehuru komiterades afgifna betänkande icke åtföljdes af någon reservation, voro dock meningarne inom komitéen väsentligen olika, och beslutet fattades der med tre röster emot två. Majoritetens åsigt har redan för Kammararen blifvit framlagd, minoritetens var, att Stockholms elementarläroverk borde så ordnas, att, med åtskiljande af de begge bildningslinierna, trene fullständiga läroverk inrättades, af hvilka två skulle vara afsedda för den lärda eller latinlinien, och ett för reallinien. Denna indelning har ock sin naturliga grund deruti, att af den studerande ungdomen vid hufvudstadens elementarläroverk två tredjedelar tillhöra den förra och en tredjedel den sednare af dessa båda bildningslinier. I afseende på dessa läroverks läge ansåg ofvannämnda minoritet, att det ena latinläroverket borde vara beläget på Norrmalm, det andra på Södermalm, men realläroverket i den egentliga staden inom broarne. Kommunen skulle enligt detta förslag liksom efter stadsfullmäktiges plan få bygga tvänne nya skolhus, nemligen åt de båda latinskolorna, men dessa skolhus, såsom hvarterdera inrymande endast *en* bildningslinie, kunde tilltagas i betydligt mindre skala och blefve derigenom ej så dyrbara som de, hvilka nu äro tillämnade. För realläroverket tänkte man sig, att det nuvarande gymnasiehuset skulle kunna apteras. Denna lokal är visserligen icke sådan, som man numera vant sig att för landets elementarläroverk fordra, men man måste finna sig vid att i detta afseende uppoffra några anspråk, då man i stället vunne den fördel, att ett läroverk, som vore det enda af sitt slag inom hufvudstaden, finge ett så centralt läge, att derigenom bereddtes en måttligt lång skolväg äfven åt den ungdom, som har sin bostad långt bort på

de särskilda malmarne. Det bör icke förvåna någon, om det fagnar mig, som sjelf hörde till minoriteten inom komitéen, att den åsigt, som af mig der med ifver förfäktades, nu funnit ett uttryck i Stats-Utskottets Betänkande; dock kan jag icke förena mig med det beslut, hvartill Utskottet kommit, nemligen att i hufvudstaden inrätta endast *ett* fullständigt läroverk på hvardera bildningslinien, ty genom antagande deraf skulle stora svårigheter uppstå för den ungdom, som bor i den ena stadsdelen, att besöka det läroverk, som vore beläget i en vidt äflägsen annan stadsdel. Under sådana förhållanden anser jag det lämpligare och bättre att, såsom Första Kammaren gjort, helt och hållet åt Kongl. Maj:t öfverlemla ordnandet af hufvudstadens elementarläroverk.

Om det ligger någon sanning i den åsigten, att åtgärder böra vidtagas för åtskiljande af de båda bildningslinierna, så kan ingen plats vara lämpligare för begynnande af verkställigheten än Stockholm, der i alla händelser ett flertal af elementarläroverk måste finnas. Hvad kostnaderna för inrättande af trenne läroverk i stället för två vidkommer, så kan jag visa en kalkyl, som gifver vid handen att nu påräknade tillgångar räcka till för trenne mindre läroverk lika väl som för tvenne större, hvilket också är helt naturligt, då det i förra fallet blir blott *en* reallinie att underhålla, men i det sednare två, d. v. s. en vid hvardera af de tillämnade på båda linierna fullständiga läroverken.

En ledamot af Stats-Utskottet, som nyss haft ordet, påyrkade att nya elementarskolan borde förvandlas till ett uteslutande realläroverk. Jag måste för min del motsätta mig denna åsigt; ty först och främst är denna skola, såsom ett helt och hållet af Staten bekostadt läroverk, och såsom en profskola, der nya undervisningsmetoder undersökas, af helt annan natur och beskaffenhet än de öfriga elementarläroverken, och vidare är sjelfva skolhuset så inrättadt, med afseende på den alldeles egna metod, som i den skolan följes, att samma skolhus omöjigen kan för ett vanligt elementarläroverk anordnas. De gamla läroverkens behöfva nemligen för sina slutna klasser ett större antal rum, uppgående vanligen vid ett fullständigt läroverk till omkring 20, då deremot nya elementarskolan för 200 lärjungar har blott en stor sal jemte några få mindre förhörssrum. Sistnämnda skola bör af nu angifna skäl enligt min förmening icke tagas med i beräkningen vid ordnandet af hufvudstadens elementarläroverk.

Såsom en följd af hvad jag nu yttrat, får jag således yrka, att Andra Kammaren måtte instämma i Första Kammarens beslut, hvilket af den talare, som först hade ordet, redan blifvit hos Herr Talmannen till proposition framställt.

Herr Statsrådet Carlson: Från äldre tider har den offentliga undervisningen i Stockholm varit på det sätt ordnad, att, jemte ett antal lägre skolor förlagde uti de särskilda delarne af staden, fanns ett enda högre läroverk, gymnasium, i medelpunkten af staden och afsedt att utgöra en samlingsplats för dem, som redan vunnit tillräcklig underbyggnad i de lägre läroverken. Detta sålunda organiserade undervisningssystem kan icke längre bibehållas, ty antalet af lärjungar har så tillväxt att det sönderspränger de gamla formerna. Derföre har det nu blifvit nödvändigt att tillse det flera högre läroverk härstädes må finnas, vid

hvilka en fullständig skolundervisning kan meddelas. Dessutom har erfarenheten visat, att den splittring i undervisningen, som uppkommit derigenom att de lägre och högre klasserna icke befunnits inom samma läroverk, varit ofördelaktig, då derigenom den inflytelse omöjliggöres, som lektorerna kunna och böra utöfva på undervisningen i de lägre klasserna. I Stockholm har alltså hittills elementarläroverkens organisation varit afvikande från det sätt hvarpå dessa skolor i allmänhet varit ordnade å andra orter. För afhjelpande af de nämnda olägenheterna har frågan under någon tid bearbetats så väl i hufvudstadens undervisningsdirektion som hos stadsfullmäktige. Att uppgiften kan lösas på mer än ett sätt framgår af de arbeten, som föregingo, innan stadsfullmäktige antogo den plan till organisation af hufvudstadens elementarläroverk, som nu föreligger. Denna plan går ut på att två på båda bildningslinierna fullständiga elementarläroverk skulle upprättas; ett på stadens norra malm och ett på den södra. Kongl. Maj:ts Proposition är ock, med hufvudsakligt fästadt afseende på stadsfullmäktiges åtagande att anskaffa behöriga och lämpliga byggnader, affåten.

Under öfverläggningen om detta ärende har emellertid Stats-Utskottet ansett sig böra hylla en åsigt, som på sednare tiden med allt större styrka gjort sig gällande, den nemligen, att det vore med läroverkens sanna fördel förenligt att skilja de båda bildningslinierna från hvarandra. Men denna tanke har funnit ett uttryck, som till sina följder kan blifva menligt för staden, då Utskottet, så vidt man kan fatta, afsett inrättandet af ett fullständigt läroverk på norr och ett fullständigt realläroverk på söder. Nu är det visserligen obestridligt, att verkställigheten af en sådan tanke, nemligen upprättandet af ett fullständigt realläroverk härstädes, skulle medföra en ganska stor fördel för realbildningen, som då skulle kunna framträda i sin fulla kraft, vinna en stark utveckling. Under den nu rådande sammanblandningen af båda linierna inom ett och samma läroverk är ingendera linien fullt fri, den ene måste af den andre hämmas på mera än ett sätt. Den reala bildningen, som omfattar ej blott allmän elementarbildning, utan hufvudsakligen den som kan tillgodogöras i industriens tjänst, skulle, om den kunde obehindradt utvecklas, snart mäktigt bidraga att höja industrien, som i våra dagar näres af vetenskapen, och den skulle derigenom inverka ej blott på hufvudstaden utan på hela landet. Öfvertygelsen i detta afseende är ganska allmän bland lärarne och deras öfvertygelse måste man taga i noggrannt betraktande, ty utan den inverkar ej ens den förträffligaste skollag på det sätt den är afsedd att verka.

Det är nu fråga om, huruvida man kan bereda rum för en dylik utveckling af det reala läroverket, utan att träda alltför nära de intressen, som finnas inom den kommun, som den föreslagna läroverksorganisationen i främsta rummet galler, och det synes mig tänkbart att i detta fall kunna förena dessa båda intressen. Man skulle t. ex. kunna tänka sig en sådan organisation, att, jemte två femklassiga skolor på norr och en på söder, inrättades ett läroverk på norrmalm med underklasser för båda linierna och ett dylikt läroverk på söder, samt ett fullständigt läroverk i den egentliga staden. Till en sådan organisation eller någon annan i liknande syfte vore en möjlighet beredd, om man för beslutet valde en något

mildare form, än den Stats-Utskottet begagnat. Här hafva tvenne meningar i denna riktning sökt göra sig gällande; den ena att denna Kamraren skulle, i likhet med Första Kammaren, besluta, att, utan bestämdt yttrande angående läroverkens beskaffenhet, till svar å Kongl. Maj:ts Proposition endast meddela, att Riksdagen medgifvit att de af Kongl. Maj:t till indragning föreslagna lönerna för åtskilliga lärareplatser i Stockholm må af Kongl. Maj:t till ordnande af undervisningen vid hufvudstadens elementarläroverk användas; den andra meningen innefattas i förslaget att så väl Kongl. Maj:ts Proposition som Utskottets hemställan skulle vid beslutet afses. Jag ser för min del ingen stor skilnad emellan dessa olika förslag, likasom ej heller mellan dem och Kongl. Maj:ts Proposition, utan blott att det sednare förslaget något mera bestämdt uttalar Stats-Utskottets syfte. Vare sig den ena eller andra formen väljes, hoppas jag ett gagneligt resultat af hvad som blifvit föreslaget.

Herr Hedin: Så mycket mindre vill jag underkänna syftet af Stats-Utskottets förslag, som jag hoppas på en vacker framtid i vårt land, för den reala elementarbildningen eller, såsom jag hellre skulle vilja kalla den, för en humanistisk bildning på real grund, vid sidan af den klassiska eller rättare, den humanistiska bildning som hvilat på klassisk grund. Men för att befrämja realbildningen och ådagalägga dess jemngodhet med den klassiska, genom upprättande af fullständiga realläroverk, måste man ock se till att dessa läroverk erhålla en frekvens af lärjungar, som verkligen begagna undervisningen äfven genom de högre klasserna. Detta beror åter af den *kompetens*, med hänsyn till akademiska grader och embetsexamina, som beviljas realisterna. Så länge denna kompetens är bunden vid klassiska studier, tjenar det till ingenting att söka framtvinga en utveckling af realstudierna, för hvilken väsendtliga vilkor saknas. Under sådana förhållanden skulle Utskottets förslag, om det antoges, blifva ganska menligt för hufvudstaden, utan att för öfrigt medföra något gagn, hvarför jag måste förorda bifall till den redan yrkade förändringen af Utskottets Utlatande i denna punkt.

Herr Abraham Rundbäck: Denna fråga förefaller mig mycket enkel, i fall man anser densamma endast röra Stockholms stad, och jag tror då, att många skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition; men af vida större vikt och betydelse blir denna fråga, om man ser densamma från högre synpunkt och tänker på bildningsliniernas skiljande från hvarandra. Såsom bekant är, har jag väckt ett förslag i denna syftning, och jag har för min åsigt fått ett godt stöd uti Stats-Utskottets nu afgifna hemställan, äfvensom uti det yttrande, som här blifvit af en erfaren skolman på Stockholmsbanken afgifvit. Jag delar fullkomligt hans åsigt att fördelaktigast vore, om det nya elementarläroverket blefve blott på en linie fullständigt. Det erbjuder sig nu ett godt tillfälle att få ett sådant på reallinien fullständigt läroverk här i hufvudstaden inrättadt, under det att af gymnasium jemte något lägre elementarläroverk kunde bildas ett på den lärda linien fullständigt läroverk.

Vi hafva nu inom vårt land 31 högre elementarläroverk, deraf 29 äro fullständiga på båda bildningslinierna, och 2, nemligen i Westervik och

Luleå endast å reallinien. Det befinnes vid närmare granskning och vid jemförelse af lärjungarnes antal med befintliga lärarekrafter vid de reala läroverken, att ett öfverflöd af lärarekrafter finnas, hvarigenom dessa läroverk blifva allt för kostsamma. Derfor anser jag att det endast borde finnas några få fullständiga realgymnasier på särskilda ställen inom landet, dit de lärjungar, som företrädesvis vilja begagna dessa läroverk, hade att begifva sig. Om man hade fem fullständiga realläroverk inom riket, tror jag, att detta antal skulle fullt fylla behovet af en dylik undervisning. Såsom jag nyss nämnde, hafva vi redan 2 sådana fullständiga skolor, den ena i Norrland och den andra å rikets östra kust, och om nu ytterligare ett sådant läroverk inrättades i Stockholm, samt tvänne dylika förlades till vestra och södra orterna af riket, så borde behovet af dylika undervisningsanstalter anses vara fullständigt tillgodosedt. Tager man saken på detta sätt, så finner jag det vara önskligt, om Stats-Utskottets förslag bifölles, möjligen med någon större frihet lemnad åt Kongl. Maj:t att efter omständigheterna förfoga, helst man kan hysa den förhoppning, att döds-kampen för det gamla systemet om bildningsliniernas förening inom samma läroverk snart skall börja, — och då jag nyss hade nöjet höra en erfaren Stockholmsrepresentant påstå, att äfven inom hufvudstaden meningarne väga mot hvarandra angående de båda systemens företräde, så hysar jag icke någon tvekan att lemna min röst till bifall för Stats-Utskottets hemställan. Skulle ock så inträffa, att en förändrad organisation af elementarläroverken i nu af mig antydt syfte icke skulle så snart komma till stånd, så är genom antagande af Stats-Utskottets förslag alltid den utväg öppen, att framdeles utvidga det blifvande läroverket med en ny bildningslinie. På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag förklara det jag instämmer i det förslag Stats-Utskottet i denna punkt afgifvit.

Herr Rundgren: Enligt mitt förmenande har näst föregående talare åt den nu fördragna frågan gifvit en långt vidsträcktare omfattning än den bör ega, då den blott angår ordnandet af Stockholms stads elementarläroverk. Kammaren har tillsatt ett Tillfälligt Utskott, som har att behandla en af samma talare väckt motion om en reorganisation af hela vårt undervisningsväsende, och synes det derföre icke nu vara skäl, att uti den nu pågående diskussionen inblanda den saken. För min del finner jag det af Första Kammaren i denna fråga vidtagna beslutet vara det bästa, då denna Kammare beslutat medgifva hvad Kongl. Maj:t begärt, nemligen rättighet att använda de till indragning föreslagna lönerna för åtskilliga lärareplatser i Stockholm, tillsammans utgörande 26,000 R:dr, men för öfrigt öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t, att för ordnandet af undervisningen vidtaga erforderliga åtgärder. Genom att helt enkelt, utan inblandning af resonementer om skolorganisationen i allmänhet, instämma i detta beslut, undviker Kammaren, att gå den sannolikt ganska utförliga och vidlyftiga diskussionen i förväg, som nog lärer här utspinna sig, när det Tillfälliga Utskottet kommer fram med sitt Utlåtande. På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra instämmer jag med dem som förordadt bifall till Första Kammarens beslut i ämnet.

Herr Key: En ärad representant på Stockholmsbanken anförde nyss såsom orsak till det ringa antalet lärjungar i de högre realklasserna att en aflagd maturitetsexamen på denna linie icke meddelar några medborgerliga rättigheter, så länge latinet ingår i alla våra civila embetsexamina. Jag instämmer fullkomligt med honom att detta är den närmaste och speciella orsaken till det omnämnda förhållandet, men det finnes äfven en annan mera allmän, nemligen den gamla fördomen att ingen bildning gifves utom den klassiska. Detta påminner mig om en anekdot. En af kulturifranne i det gamla Borgare-ståndet brukade, såsom en "bildningens målsman", ofta begagna uttrycket: "lektuel bildning" och svarade helt naivt, då han en gång tillfrågades hvad han egentligen menade härmed: "kors det är ju alldeles tydligt, lektuel bildning det är en sådan som man läser sig till, och intellektuel bildning det är en sådan som man icke läser sig till". Mången tänker i våra dagar, klassisk bildning den måste man lära sig, realistisk bildning kommer af sig sjelf; och på detta sätt inträffar, att mången klassiskt kunnig icke är intelligent, under det att mången intelligent person saknar bildning.

Realläroverken behöfva realitet; det är på tid att de icke längre styfmoderligt behandlas och att de komma till heders äfven de. Det var derföre med stor tillfredsställelse jag hörde Herr Ecklesiastik-ministern vid början af debatten yttra såsom sin åsigt, att, så länge de båda undervisningslinierna äro sammanbundna, vore det omöjligt äfven med bästa vilja att icke de båda linierna skola hämmande inverka på hvarandra, samt att framgången af den reala undervisningen beror på öfvertygelsens kraft hos läraren om det lefvande intryck den reala bildningen skall utöfva på det industriella och praktiska lifvet.

Nu vore det verkligen möjligt att få ett fullständigt realläroverk här i Stockholm, om de tvänne af Kongl. Maj:ts begärda göras blott på latinlinien fullständiga och ett tredje göres realt. Men säger man: det är icke sagdt att stadsfullmäktige gå in på att bygga under dessa vilkor. Jag kan icke tro detta. Ehuru en sanning är att Stockholm, i jemförelse med provinsstäder med endast 10,000 ja 5,000 inneånare, är bra tarfligt utrustadt med skollokaler, och att de nuvarande, såsom Clara och gymnasium, hvarken äro några mönster för det öfriga Sverige eller någonting att visa den resande främlingen, så tyckes vår hufvudstad nu vilja gripa sig an på fullt allvar. Värre är derför med kostnaden för undervisningen — men hvarföre icke taga och använda nya elementarskolan? Denna kostar, såsom här är uppgifvet af en föregående talare, omkring 30,000 R:dr årligen och ett fullständigt realläroverk kan ej öfverstiga 20,000 R:dr. Der vore således till och med en besparing att göra.

Nu uppstår en annan fråga: kan man härtill använda nya elementarskolan? § 1 i Kongl. Maj:ts stadga för denna skola den 14 Augusti 1856 lyder: "Nya elementarskolan i Stockholm är ett af Statens fullständiga elementarläroverk, hvilket med dessas gemensamma bestämmelse har det särskilda ändamål att vara en ständig i hufvudstaden förlagd *profskola*, hvarest förbättringar i lärosättet må kunna med afseende på elementarundervisningens fortgående utveckling försökas.

Finnes det för närvarande något viktigare pedagogiskt problem olöst än frågan om giltigheten och beskaffenheten af en rent real-modern ele-

mentarbildning? Då nu alltsedan nya elementarskolans uppkomst för 40 år sedan blott ett och samma prof blifvit der anställt, och resultaten af detta längesedan äro kända och tillgodogjorda — vore det ej på tid att erinra sig denna skolas upphof och ändamål, ombilda den till en fullständig realskola och vid sidan af de tvänne fullständiga klassiska läroverken sålunda skänka Stockholm äfven ett reall prof- och mönsterläroverk?

Åsigten om behofvet af ett dylikt har gjort sig gällande i Utskottets förslag; men då jag tror att en reform i den af mig nu antydda riktningen icke kan vinnas på det sätt Utskottet föreslagit och då jag deremot finner Första Kammarens i ämnet fattade beslut bereda Utskottets åsichter ett större utrymme med afseende å den förestående skolorganisationen, så får jag, för min del, yrka bifall till Första Kammarens beslut.

Herr Leffler: Då den siste talaren slutade med att yrka bifall till det af Första Kammaren fattade beslut, så har jag icke mycket att vidare tillägga. Efter jag fått ordet, vill jag emellertid fästa uppmärksamheten derpå, att, såsom det uppgifvits, nya elementarskolan ingalunda upphört att vara en profskola, ty den är allt fortfarande en sådan, och detta ej blott i afseende på den reala utan äfven på latinlinien.

Blefve nu denna skola ett uteslutande realläroverk skulle den i alla afseenden frångå sin ursprungliga bestämmelse att vara en profskola, hvilket jag för min del icke kan anse önskvärdt. Jag fortsätter derföre mitt yrkande, att Kammaren helt enkelt, utan att särskildt nämna hvarken nya elementarskolan eller något annat läroverk, ville instämma i det af Första Kammaren med afseende på denna punkt fattade beslut.

Öfverläggningen var slutad. Herrar Hedengren och Abraham Rundbäck återtogo deras särskilda yrkande, hvarefter endast kvarstod det af Herr Kinmanson först framställda, af flera ledamöter understödda förslag i öfverensstämmelse med hvilket förslag Kammaren för sin del nu beslöt: "att Riksdagen skulle till svar å Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning i underdånighet meddela, att Riksdagen funnit godt medgifva, att de af Kongl. Maj:t till indragning föreslagna lönerna för åtskilliga lärareplatser i Stockholm, tillsammans utgörande 26,000 R:dr, må af Kongl. Maj:t till ordnande af undervisningen vid hufvudstadens elementarläroverk användas."

Punkten 10.

Herr Granlund: Herr Talman! mine Herrar! Såsom representant för det samhälle, om hvars skola nu är fråga, måste jag bekänna att det är mer än sorgligt att den motion i detta ämne jag tagit mig friheten väcka blifvit så i ena som andra hänseenden af Stats-Utskottet afstyrkt. Jag hemställer huruvida det kan vara konsekvent att från en stad borttaga en skola, hufvudsakligen derföre att denna lilla stad haft den olyckan att till lärare i sin skola förut ega en alldeles olämplig person, samt huruvida icke konsekvensen snarare fordrar att, sedan denne olämplige lärare

blifvit afsatt, och en annan tillträdt lärarebefattningen, hvilken lyckats att åt skolan förvärfa det förtroende att den för närvarande besökes af 23 lärjungar, anslaget för denna läroanstalt bör förhöjas i stället att indragas. Den nu ifrågavarande lilla staden ligger desslikes i en bördig och tät befolkad ort och då hvarje stad inom vårt land eger ett af Staten bekostadt läroverk, bör icke heller denna sakna ett sådant. Då jag emellertid ser att det är en omöjlighet att få någon framgång åt min motion om ett tvåklassigt läroverk, så vill jag inskränka mitt yrkande till sista punkten i min motion, att staden åtminstone måtte få behålla de 975 R:dr, som för närvarande äro anslagne till lön åt den nuvarande läraren.

Man har vid ett föregående tillfälle här sagt, att man icke bör tala till känslan, då man yttrar sig i statsregeringsfrågor; jag vill nu icke bedöma, huruvida ett sådant påstående kan vara berättigadt, men jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle vädja till edra känslor, mine Herrar, till förmån för alla dessa barn, som skola komma att sakna undervisning om Riksdagen afslår den af mig nu gjorda framställningen och till förmån för alla dessa föräldrar, hvilka icke hafva råd att skicka sina barn till skolorna i nästgränsande städer, som Utskottet anvisat. Man säger visserligen, att dessa städer äro så närbelägna, att ingen svårighet bör förekomma, att skicka barnen denna korta väg, men det är icke väglängden, som här är hufvudsaken, utan svårigheten att från föräldrars ömma omvårdnad skilja dessa barn i den ålder då de bäst behöfva sina föräldrars handledning från det alltid kära och dyrbara hemmet, hvartill kommer de förökade kostnader, som det medförer, att på annan ort uppehålla sina barn, hvilket ock gör, att många mindre bemedlade föräldrar nödgas med smärta afstå från denna undervisning för sina barn, som mången gång lägger grunden för deras framtida väl.

Detta gäller så väl för Skenninge, som omkringliggande ort — kan det vara rättvisa uti ett sådant beslut.

Då jag icke kan föreställa mig, att Kammaren kan visa sig obenägen en så billig begäran, får jag, med återtagande af min motion i första punkten, anhålla, det Riksdagen måtte medgifva, att de hittills för aflönande af en skollärare i Skenninge årligen utgående 975 R:dr måtte för samma ändamål få fortfarande användas, och får jag på det varmaste anhålla om Kammarens medverkan för uppnående af ifrågavarande ändamål.

Herr Leffler: För min del tycker jag att den föregående talaren anført så bevekande skäl för bibehållande af det för närvarande till skolan i Skenninge från Staten utgående anslag, att jag gerna dertill vill säga ja. Det kan väl icke vara skäl att indraga ett läroverk derföre, att en dålig lärare förstört detsamma, och derifrån utdrifvit nästan alla lärjungar. Rättvist var det, att den oduglige läraren afsattes, men i hög grad orätt anser jag det vara, om staden skulle lida för hans skull, och ganska hårdt vore det ock, om skolan skulle nödgas nu afsluta den verksamhet, som, enligt hvad upplyst blifvit, ånyo på ett synnerligen tillfredsställande sätt är börjad. Då det derjemte måste vara af intresse, icke mindre för den lilla staden, än för deromkring närmast varande landsbygd, att den uppväxande ungdomen, utan att aflägnas från hem-

met kan erhålla en något högre undervisning, än den folkskolan förmår meddela, så vill jag för min del instämma uti den siste talarens nu gjorda framställning.

Herr Per Nilsson i Espö: Om man här vill yttra sig med än mera värma och känsla för bibehållande af det nu till Skenninge skola utgående statsanslaget, än till och med den förste talaren här använde, så är dock allt sådant, på mig åtminstone, förspild möda, och jag måste, allt sådant oaktadt, bifalla Utskottets förslag. Denna skola har nemligen varit föreslagen till indragning ända sedan år 1822, således nära 50 år, och den har icke repat sig synnerligen sedan den tiden, och under en period varit, kan man säga, fullkomligen utdöd.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Granlund: Af den siste ärade talaren har blifvit påstådt att indragning af läroverket i Skenninge varit ifrågasatt ända sedan år 1822. Huru härmed sig rätteligen förhåller från denna tidpunkt, det känner jag visserligen icke, men huru olika äro icke åsigtorna uti undervisningsfrågor i vår tid än de voro då. Jag är alldeles öfvertygad derom, att den ifver och det intresse Staten och alla samhällen nu ådagalägga, för att bereda den uppväxande ungdomen bildning och kunskaper, är långt öfverlägsen en förgången tids, och det visar sig äfven alldeles otvetydigt i nu förevarande fall, då denna skola för några få år sedan hade, snart sagdt, ingen lärjunge, men för närvarande räknar det icke obetydliga antal jag nyss omförmälde. Ännu en gång vågar jag anhålla, att det lilla samhället icke måtte beröfvas det till skolan nu utgående anslaget, hvilket icke skulle vara denna Kammare värdigt, då så många andra frikostiga anslag i olika riktningar blifvit beviljade.

Friherre Koskull: Ehuru det icke finnes särdeles stor utsigt, att åt Skenninge stads läroverk få bibehålla det dit anslagna beloppet för en lärares aflönande, så kan jag ej ändock undgå att instämma med representanten för nämnda stad, Herr Granlund, uti hans framställda begäran om anslagets fortfarande utgående för samma ändamål. Han har sagt sig vilja förorda detta med känslans argumenter och jag anhåller, att äfven med förståndets få komma honom till hjälp. Det har blifvit uppgifvet att skolan för närvarande räknar 23 lärjungar, hvilket icke är så litet, då andra af Staten understödda läroverk icke räkna mer än omkring en tredjedel af detta antal. Således finner man att detta anslag, ifall det framdeles får användas för samma ändamål, alldeles icke är förspildt. Detta läroverk har visserligen en tid varit i misskredit, det är sannt, och detta inträffade då skolan icke räknade mer än en lärjunge till följd af en sämre lärare, men förhållandet är nu omvänt, och därför anser jag för min del det ej vara rätt att tvinga dessa 23 barn, hvilkas föräldrar till större delen befinna sig i fattiga och torftiga omständigheter, att promenera till Linköping eller Wadstena, för att kunna komma i åtnjutande af någon undervisning.

På denna grund förenar jag mig i den gjorda anhållan, att det nu utgående anslaget måtte fortfarande få till samma ändamål disponeras.

Herr Rundgren: Den, som varit i tillfälle att följa med våra läroverks- och undervisningsfrågor ända från år 1858, erinrar sig säkerligen, att Skenninge skola allt ifrån denna tid varit föremål för en uppmärksamhet, som icke varit särdeles fördelaktig. Det har nemligen inträffat under denna tid, att skolan i offentliga officiella uppgifter figurerat med endast en lärjunge, och detta har ingalunda kunnat tala till dess fördel. Men det är att märka, att detta förhållande endast och allenast varit beroende på beskaffenheten hos den ende lärare, som var vid denna skola anställd, och man kan således sanningsenligt säga, att allt det dunkel, som hvilat öfver denna läroanstalt, kommit ifrån läraren. Min öfvertygelse är, att ifall denna icke innehåft just denna plats, så hade icke någon skrifvelse om skolans indragning kommit att utaf Rikets Ständer affåtas. Efter många och långa processer har emellertid denna lärare nu blifvit afsatt, befattningen upprätthålles genom en vikarierande lärare, och läroverket besökes af minst 20 lärjungar. Då således ett ganska lifligt intresse för skolan visat sig vara rådande i denna landsort, torde man icke böra fästa alltför mycket afseende vid den af mig nyss omfördälda skrifvelsen af Rikets Ständer, emedan den egentligen framkallades, kan man säga, af nödvändigheten, att få bort den dåvarande helt och hållet oduglige läraren. Jag understödjer därför motionären, då han nu afstått från sin första begäran om anslagets förhöjande och begränsat sin framställning derhän, att endast det hittills utgående anslagsbeloppet skulle fortfarande för ändamålet beviljas.

Herr Gustafson: Herr Granlund har sett denna fråga från känslans synpunkt; Herr Friherre Koskull har tagit henne i skärskådande från förståndets och båda hafva kommit till samma resultat. Jag instämmer och med dem begge, och anser deras skäl vara fullt tillfredsställande. Stats-Utskottet säger i sitt Utlåtande, att åsigten om skolans indragning äfven gjort sig gällande vid 1862—1863 årens riksdag, då väckt motion om skolans utvidgning af Rikets Ständer lemnades utan afseende. För min del kan jag icke inse den omständigheten utgöra något giltigt skäl att indraga en skola, att densamma ansetts icke böra utvidgas. Detta är en åtminstone för mig helt och hållet obegriplig slutledning, ty då Riksdagen beslutar att lemna en motion om utvidgning af ett läroverk utan afseende, kan detta svar endast röra den ifrågasatta utvidgningen, men omöjligen gälla såsom skäl för hela skolans indragning. Jag får därför föreslå, att, med afslag å Utskottets hemställan, Kammaren behagade för sin del besluta, att fortfarande till Kongl. Maj:ts disposition ställa det hittills utgående anslaget af 975 R:dr R:mt till uppehållande af ifrågavarande läroanstalt.

Grefve Posse: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid med denna fråga, men jag vill endast fästa uppmärksamheten derå, att denna stad är numera den enda i Sverige, der det finnes ett enklassigt läroverk, och att Representationen förklarar att alla dylika läroinrättningar böra indragas. Staden har endast omkring 1,500 innevånare och är således icke folkrikare än ganska många socknar och kommuner på landet, hvilka sjelfva måste underhålla sina skolor. På sådana grunder ser jag icke skäl

förefinnas, som kunna förmå mig att frångå Stats-Utskottets hemställan, hvadan jag ock yrkar att densamma måtte af Kammaren godkännas.

Herr Hierta: Jag vill icke bestrida att Herr Granlund från känslans synpunkt betraktadt har ganska rätt då han påstår att ingen stad bör finnas, som icke eger sitt särskilda läroverk, men om andra förhållanden äfven tagas i betraktande så torde värdet af detta påstående i väsendtlig mån förminsкас. Det är upplyst att i Skenninge finnes en folkskola, som anses tillräcklig att meddela undervisning åt barn inom en kommun, som icke är folkrikare än de flesta kommuner å landet. Om man läser det korta stycke på pag. 8 i Utlåtandet, hvaruti Utskottet framlagt skälen för sin hemställan uti ifrågavarande ämne, så tror jag att man deruti skall finna allt hvad som kan behöfva sägas rörande denna sak. Jag har anhållit om ordet egentligen för att framhålla min öfvertygelse att då Rikets Ständer många gånger uttalat den åsigt att ifrågavarande skola borde indragas, så har detta skett icke endast för att få en oduglig lärare aflägsnad, utan Rikets Ständer hafva ganska säkert derigenom äfven velat uttala den opinion, som på sednare tider allt mer och mer gjort sig gällande derom att enklässiga elementarläroverk icke äro lämpliga utan böra så fort ske kan indragas. Då det nu ifrågavarande läroverket är det enda i sitt slag inom riket, yrkar jag äfven på denna grund bifall till Stats-Utskottets förslag uti förevarande punkt.

Herr Forsbeck: Det är icke utan att det ligger en stor betydelse i det gamla ordspråket: "andra tider, andra åsigter." Fordom behöfde man icke förgäfvos klappa på hjälpsamhetens port, då man vädjade till Representationen om anslag till höjande af folkundervisningen och upplysningen, men nu synes förhållandet vara helt annorlunda. Det nu ifrågavarande samhället är visserligen ringa och obetydligt samt kan snarare betraktas såsom en jordbrukande kommun än en som lever af stadsmannanäringar, men det har så länge haft anslag till en lägre elementarskola att detta ej bör utan stor orättvisa kunna indragas. Det är visserligen sannt att detta stackars samhälle haft den stora olyckan att under 15 å 20 års tid få dragas med en snart sagdt vanvettig skollärare, hvarigenom samhället oskyldigtvis ådragit sig en uppmärksamhet, som det icke förtjenat, men som samhället nu blifvit qvitt denne så olämplige skolman och skollärarybefattningen är skött på ett sätt som i allt befunnits tillfredsställande, har ock förhållandet med skolan blifvit helt annorlunda, så att man gerna bör unna staden det lilla anslag, som från Statens sida ingått i och för lärarens aflönande. Man talar om att så få lärjungar besökte detta läroverk, att detsamma redan 1822 varit föreslaget till indragning; men jag tillåter mig erinra, att vid denna tid funnos i Linköpings läroverk 200 lärjungar, då deremot derstädes nu för tiden undervisas 500, samt att vid samma tid läroverket i Skenninge egde 8 å 10 lärjungar, då det deremot nu räknar 23. Med anledning af hvad jag nu haft äran anföra ber jag Herrarne, som alltid visat sig vara upplysningens och undervisningens vänner och befordrare, att icke va knussa på några hundra Riksdaler, och anhåller förty att Herr Granlunds sednaste framställning måtte af Herr Talmannen göras till föremål för proposition samt af Kammaren godkännas.

Herr Uhr: Jag är af alldeles motsatt tanke mot den sista ärade talaren, ty då nu staden lyckats blifva af med en dålig skollärare, så tycker jag att Staten bör skynda sig att blifva qvitt en dålig skola; och af denna anledning yrkar jag bifall till Stats-Utskottets hemställan uti förevarande punkt.

Herr Hedin: Jag märker, att Östergötlands intressen här stå på spel, eftersom så starka stridskrafter rycka i elden. Likväl måste jag, trots ett par föregående talares bevecklige framställningar till förmån för den berömda skolan i Skenninge, yrka bifall till Utskottets förslag. Jag gör det såsom nihilist i afseende på småläroverks-eländet i allmänhet; såsom nihilist särskildt beträffande de läroverk, hvilka prunka med elementarläroverks namn och anspråk, medan de i sjelfva verket fungera såsom folkskolor, ofta såsom *dåliga* folkskolor; slutligen såsom nihilist i all synnerhet i fråga om de skolor, der lärjungarne — enligt Herr Rundgrens uttryck om de smalspåriga jernvägare — äro "osynliga". Det är nog starkt begärdt, att hela landet skall skatta till dessa så kallade elementarläroverk, dit ett fåtal föräldrar sända sina barn — för att mottaga folkskolebildning — emedan de hålla sig för goda att skicka dem tillsammans med mängden i folkskolan. Så länge Staten fortfar på detta sätt, skall den motverka folkskolans lyftning och förbättring i alla de städer, der elementarläroverk af nu ifrågavarande slag upprätthållas. Mätte därför Kammararen genom bifall till Utskottets förslag uppmuntra Kongl. Majt att fortgå på den väg, der nu det första lilla steget tagits.

Herr Granlund: Jag vill endast yttra ett par ord med anledning deraf, att tvänne föregående talare såsom skäl för Skenninge läroverks indragning anfört att det är enklassigt. Detta är visserligen sannt, men icke bör samhället blifva lidande på att dess skola kallas för enklassig, ty namnet gör väl icke något till saken. I flera städer finnas pedagogier, som blifvit utvidgade på Statens bekostnad, och jag känner flera pedagogier med 20 à 30 lärjungar, som kosta Staten 3,000 R:dr årligen. Om Skenninge läroverk också icke kallas för pedagogi, eller haft oturen att från början icke blifva så benämndt — sker dock undervisningen derstädes icke i en utan i tvänne klasser, och skolan uppfyller numera sitt ändamål till samhällets belåtenhet tills dess ett mera utvidgadt läroverk möjligen i en framtid kan beredas.

Under nu slutad öfverläggning hade yrkats såväl bifall till Utskottets hemställan, som jemväl afslag derå i förening med antagande af Herr Granlunds förslag. Sedan propositioner afgifvits på dessa olika meningar och ja förklarats vara öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan, begärdes votering, som anställdes enligt följande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i tionde punkten af dess Utlåtande N:o 28,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner

Vinner nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemställan, beslutit, att den i stat anslagna lönen för läraren vid den enklassiga skolan i Skenninge, 975 R:dr, skall fortfarande utgå.

Omröstningen utföll med 109 ja mot 47 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 11.

Herr Abraham Rundbäck: Under en tid af femton år eller åtminstone från 1856—1858 årens riksdag har det varit sed att bevilja hvad som helst till elementarläroverken, och man har med ett visst slöseri utan beräkning förlagt högre elementarläroverk, än här och än der i landet.

Det synes mig, att en reaktion härutinnan på sednare tider inträdt, och det skulle därför så mycket mera förundra mig, om denna Riksdag, som synes vilja utmärka sig för stor sparsambhet med Statens medel, beviljade anslag för utvecklande af ett på reallinien fullständigt läroverk till fullständigt på båda linierna. Vid en punkt på Sjette Hufvudtiteln har Stats-Utskottet förklarar sig icke kunna tillstyrka begärdt anslag till en teknisk skola i Sundsvall, på den grund att frågan icke förut varit föremål för Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, men nu finner sig Stats-Utskottet, utan att Kongl. Maj:t derom framlagt Proposition, oförhindradt att tillstyrka enskilde motionärers framställningar om anslag till elementarläroverket i Luleå. Ända till slutet af 1850-talet fanns i Hernösands stift blott ett fullständigt läroverk; nu finnas tre, nemligen i Hernösand, Östersund och Umeå och derjemte det på reallinien fullständiga i Luleå. I Norrland finnes, fastän tillhörande erkestiftet, äfven Hudiksvalls numera på båda linierna fullständiga läroverk, och Norrland har således fyra på båda linierna fullständiga läroverk och ett på reallinien fullständigt. Att nu utvidga Luleå läroverk jemväl till fullständigt på begge linierna, synes mig vara ett slöseri, som jag icke kan gilla. Af de tabeller angående lärjungarnes antal vid våra elementarläroverk för år 1869, som jag här har till hands, finner man, att vid läroverken i Hernösand, Östersund, Umeå och Hudiksvall antalet lärjungar på gymnasialafdelningen uppgått tillsammans till 181, således i medeltal 45 på hvar läroverk. Hela antalet lärjungar vid Hernösands, Östersunds och Umeå läroverk på båda linierna har uppgått tillsammans till 589, under det Örebro läroverk ensamt har haft 569, således endast 20 mindre än vid tre läroverk tillsammans! Är under sådana förhållanden skäl att inrätta ett nytt fullständigt läroverk i Norrland?

Jag har vid denna riksdag framlagt en motion, i syfte att båda bildningslinierna i elementarläroverkets högre afdelning måtte belt och hållet åtskiljas och förläggas till olika läroverk, och jag kan därför icke gilla ett förslag, som går i motsatt syfte, och hvars tillämpning i vidsträcktare mån skulle hindra möjligheten att göra besparingar på hundratusentals Riksdaler.

Det är visst sannt, att afstånden emellan läroverken i Norrland äro stora, men vi måste komma ihåg, att, då Hernösands läroverk var det

enda fullständiga i stiftet, måste alla ynglingar, som ville fullborda sin elementarbildning, begifva sig dit, och då nu ytterligare tre fullständiga läroverk blifvit inrättade i provinsen, synes det mig, att man redan gjort tillräckligt för att afhjelpa olägenheterna i ifrågavarande hänseendet. Ser jag vidare på tabellen, finner jag att på gymnasialafdelningen i Luleå finnas endast tre realister och på latinlinien i närmaste klass under denna sex lärjungar. För dessas undervisning skulle nu inrättas *ett* nytt lektorat eller rättare *två*, emedan Norrbottens landsting åtagit sig att till och med år 1874 bestrida aflöningen åt en lektor.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Stats-Utskottets förslag icke måtte vinna Kammarens bifall.

Herr Ljungman: Till större delen förekommen af en föregående talare, vill jag endast framlägga några små statistiska uppgifter. Näst Strengnäs läroverk är Luleå det dyraste i landet, emedan, då vid denna skola äro anställda 10 lärare med en lön af 15,900 R:dr, hvilken summa kan anses vara ett minimum, enär Luleå läroverk är nytt, så att inga personliga lönetillägg ännu kommit der anställda lärare till del, och endast 74 lärjungar åtnjuta undervisning, hvar lärjunge således kostar Staten för närvarande 215 R:dr och kommer att blifva dyrare med hvarje år, allt efter som lärarnes löner stiga. Att anställa ytterligare två lärare skulle således vara en ökad misshushållning. Om också läroverket blir fullständigt på begge linierna, kan man icke hoppas någon särdeles stor tillökning i lärjungeantalet, emedan alla Norrlands skolor äro glest befolkade. Blir den ifrågasatta omorganisationen en gång genomdrifven, hoppas jag att 10 lärare kunna medhinna att undervisa 74 lärjungar.

Jag yrkar afslag å Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Witt: Jag kan icke dölja den tanke, jag hyser inom mig, att ett läroverk med 70 lärjungar och 9 lärare skulle kunna, under förutsättning att lärarne äro skickliga, åstadkomma det resultat, som man väntar af ett fullständigt läroverk, såvida större frihet lemnades åt läroverket att ordna sig efter för handen varande förhållanden. Den frihet, som fordom i detta hänseende ege rum, och genom hvars begagnande till och med treklassiga läroverk dimitterade sina lärjungar till universitetet, är genom nu gällande skolstadga beklagligtvis upphäfd, och det vore tilläfventyrs icke välbetänkt att yrka en sådan förman för ett enstaka läroverk.

Jag har haft en lefvande och bedräfflig erfarenhet af de svåra förhållanden, med hvilka de endast på reallinien fullständiga läroverken hafva att bekämpa. Jag har såsom inspector scholæ haft tillsyn öfver Helsingborgs elementarläroverk, hvilket under första tiden var fullständigt endast på reala linien, och jag behjertade så mycket mer de svårigheter, mot hvilka lärjungarne hade att strida, som jag var fader till tvänne ynglingar, hvilka begagnade undervisningen inom läroverket. Lärarne ansträggde alla sina krafter att utöfver sin skyldighet meddela undervisning på den klassiska linien; men då läroverket icke hade rätt att dimittera sina lärjungar till akademien, måste ett stort antal af dessa lemna fädernestaden och begifva sig till andra läroverk för att inhemta det fullständiga måttet

af elementarbildning. Kunde detta förhållande således medföra stora olägenheter i Helsingborg, som dock är nära beläget städer, hvilka ega fullständigt läroverk, så måste svårigheten naturligtvis kännas ännu större i Luleå, hvarifrån afståndet till närmaste högre elementarläroverk är tretio mil. Man får taga i betraktande icke blott den stora kostnad, som föräldrar få underkasta sig, för att på en främmande ort bereda sina söner tillfälle att inhemta fullständig elementarbildning, utan äfven den olägenhet, som ligger deruti, att de i följd af det stora afståndet icke kunna egna ynglingarne den föräldravård, desse vid så tidiga år väl behöfva. Ett märkligt förhållande är, att den ena kommunen efter den andra, som haft endast på reallinien fullständigt läroverk, förklarar sig dermed obelåten och sträfvat efter att få sitt läroverk fullständigt äfven på den klassiska linien. Man har såsom anledning härtill ofta framhållit föräldrars önskan att se sina söner komma i tillfälle att vinna fortkomst på embetsmannabanan. Jag anser väl detta såsom *en* orsak, men icke såsom den enda; ty oaktadt den strid, som pågått och ännu pågår om den klassiska bildningens värde, så torde dock de flesta föräldrar, som intressera sig för sina barns framtid, vara öfvertygade om, att en gedigen och sjelfständig bildning endast står att vinna på klassisk grund. Jag tror, att i denna öfvertygelse ligger en icke ringa orsak till sträfandet att få läroverken fullständiga äfven på den klassiska linien. Jag tror också, att kommunerna icke skulle tveka, om man förelade dem valet emellan ett blott på den reala eller blott på den klassiska linien fullständigt läroverk. Det är märkvärdigt, att när i Stockholm, hvarest finnes på begge linierna fullständigt elementarläroverk, och tillfälle således icke saknas för ynglingar att der få klassisk elementarbildning, fråga väckes om inrättande af ett blott på reallinien fullständigt läroverk, sträfvar samhället deremot af alla krafter. Jag tror för min del att på botnen af denna sträfvan ligger öfvertygelsen om den klassiska bildningens nytta och nödvändighet, och jag har hört många äldre man med vetenskapligt sträfvande hjertligt beklaga, att han icke i sin ungdom fått inhemta klassisk bildning.

Man har såsom ett skäl mot det ifrågakämda anslaget beviljande anført, att den utvidgning af läroverket, som derigenom skulle vinnas, möjligen kunde lägga hinder i vägen för en ifrågasatt omorganisation af elementarläroverken. Jag får bekänna, att jag fullkomligt delar de åsikter, som af lärare här blifvit uttalade, att den klassiska och den reala linien böra skiljas, men huru detta bör ske, derom hoppas jag framdeles komma i tillfälle att närmare yttra mig. Jag tror emellertid, att ett bifall till Utskottets förevarande hemställan icke kan lägga hinder i vägen för omorganisationen, emedan Utskottet för beviljandet af anslaget fäst det vilkor, att de lärare, som för ifrågavarande utvidgningen kunde tillsättas, skulle underkastas skyldighet att, i händelse af förändrad reglering för Luleå läroverk, vid annan skola tjenstgöra.

För min del instämmer jag i Utskottets hemställan, hvilken redan vunnit Första Kammarens bifall.

Herr Almquist: Den förste värde talaren förklarade, att han vore förvånad öfver Utskottets tillstyrkande i denna punkt, och såsom det

tycktes mig, uppgaf han såsom skäl för denna sin förvåning dels det stora antal fullständiga läroverk, som vi i allmänhet hafva i vårt land, och dels den omständigheten, att i Norrland på kort tid inrättats fullständiga läroverk icke blott i Hernösand, Östersund, Umeå och Hudiksvall, utan på reala linien äfven i Luleå. Äfvenså åberopade han, att vid detta sistnämnda läroverk lärjungarnes antal visat sig underlägset i förhållande till lärjungeantalet vid öfriga läroverk. Jag vågar dock till besvarande upptaga deesa anmärkningar och anser dem ingalunda vara tillräckligt talande skäl mot bifall till Utskottets hemställan.

Att i de Norrländska länen antalet lärjungar vid de särskilda läroverken skall vara inskränkta än vid läroverken i de öfriga länen, är tenligen naturligt, då befolkningen i de förra är mindre, och skolynglingarnes antal icke gerna kan stå i ett motsatt förhållande till befolkningens utan måste följa detta i en viss proportion. Jag tror för öfrigt, att när man bestämmer, hvar läroverk skola inrättas, man icke så mycket bör fästa sig vid lärjungarnes antal, som icke mera dervid att man för befolkningen öppnar tillfälle att bereda sina söner en fullständig undervisning, och jag anser derföre lärjungarnes antal icke vara någon mätare på läroverkens behöflighet eller icke behöflighet. Hvad särskildt det ifrågavarande läroverket beträffar, så ber jag att få fästa den förste talarens uppmärksamhet på *länets* omfång och läge. Norrbottens län innefattar nemligen ett så stort område, att det utgör en fjerdedel af hela vårt land. Till följd häraf är det gifvet, att distanserna ifrån detta län till läroverk på andra håll skola vara ofantligt långa och resorna högst dyrbara, hvilket ofta nog utgör hinder för föräldrar att skicka sina söner till andra långt bort belägna läroverk.

Jag tror derföre, att då man bestämde, att ett elementarläroverk skulle inrättas i Luleå, det hade varit skäl att göra det fullständigt på båda linierna på en gång. Men då så icke skett, synes det mig uppenbart, att när länets befolkning så öppet ådagalagt sin önskan, att läroverket måtte blifva fullständigt äfven på den klassiska linien, man kan vänta, att Representationen deråt skall egna en billig uppmärksamhet. Det är att märka, att då vid detta läroverk undervisning på latin-linien meddelas i fem klasser, men hvad som på denna linie vidare fordras till maturitets-examen måste inhemtas vid andra läroverk, så blir det ibland en till största delen fattig befolkning synnerligen svårt för föräldrar med flera barn att hålla *en* son i skolan i hemorten, så länge han kan begagna undervisningen der, och på samma gång med ökad kostnad skicka en annan son, som redan fått all den undervisning han kan erhålla vid läroverket i hemorten, till ett annat läroverk, och sålunda nödgas skilja sina söner samt hålla den ene vid ett, den andre vid ett annat läroverk. Jag tror, att det förhållande, som här blifvit påpekadt, att nemligen lärjungeantalet vid läroverket i Luleå alltid varit ringa och på sednare tiden äfven nedgått, härörer just derifrån, att befolkningen funnit det för dyrt att hålla sina söner i denna skola, då, om de ville fortsätta sina studier på den klassiska linien, de måste framdeles öfvergå till ett annat läroverk.

Förutom detta finnas äfven flera andra talande skäl för utvidgning af läroverket i Luleå. Motionären har omnämnt länets innevänares olika

nationaliteter. I synnerhet har han fäst uppmärksamheten på, att den Finska befolkningen utgör en fjerdedel af länets hela folkmängd. Vid sista Riksdagen väcktes uppmärksamheten på de olägenheter, som blefvo en följd deraf, att embets- och tjänstemännen, såväl de ecklesiastika som de civila och militära, saknade insigter i Finska språket. Efter uppmärksammande af detta förhållande aflät Riksdagen en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, om icke vid befordringar till vissa embeten och tjänster inom Norrbottens län företräde borde gifvas åt sådane sökande, hvilka egde insigt i Finska och Lappska språken. Erfarenheten har dock visat, att det varit allt svårare och svårare att få embets- och tjänstemän som varit hemmastadde i dessa språk. Männe icke denna svårighet skulle minska, om det för ynglingar af nyssnämnda nationaliteter bereddtes tillfälle att inom provinsen inhemta den fullständiga skolundervisning, som erfordras för inträde vid universitetet, för att dessa ynglingar, efter att hafva vid universitetet genomgått stadgade prof för inträde på embetsmannabanan, sedermera kunde söka befordran i hemorten? Jag tror, att det skulle väsendtligt bidraga att öka tillgången på erforderliga embetsmän, om fullständig skolundervisning kunde meddelas ynglingar af de nämnda nationaliteterna i deras hemort, och jag anser för den skull detta vara ett för frågan särdeles talande skäl.

Att ortens befolkning uppfattat vigten af denna sak kan skönjas af de stora uppoffringar Luleå stad och hela länet underkastat sig för att få läroverket utbildadt till fullständigt. Staden Luleå har med endast ett helt ringa bidrag från stiftets byggnadskassa bekostat en ganska dyrbar läroverksbyggnad, och landstinget förband sig förlidet år att aflöna en lektor under fem år, derest Staten vill aflöna den andra lektorn, som erfordras, för att läroverket skall blifva fullständigt. Detta synes mig vara uppoffringar som äro värda någon uppmärksamhet.

Jag tror dock, att det väsendtligaste och mest talande skälet i frågan är detta läns aflägsenhet och i många afseenden vanlottade belägenhet, som gör det för dess befolkning svårt att i industrielt hänseende täfla med andra, lyckligare lottade orters innevånare och att i kultur gå fram i jernbredd med dessa. De kunna icke få den upplysning och bekantskap med andra orters förhållanden, som stå de provinser till buds, hvilka ligga närmare landets centralpunkt. Jag tror därför, att man bör för detta län göra allt hvad man kan till befordrande af dess innevånares andliga och materiela utveckling.

På dessa skäl vågar jag yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Ahlgren: Då den näst föregående talaren så fullständigt utvecklade de skäl, som tala för detta anslag, så torde vi andra, som äfven ämna förorda anslaget, kunna fatta oss helt kort. Instämmande med bemälda talare ber jag endast att få erinra, att Norrbottens län, som är det inom riket till omfattningen största, är det enda län, der det icke finnes ett fullständigt läroverk.

Den ärade representanten från Helsingborg har redan papekat, huru väl de Norrländska länen äro i behof af fullständiga läroverk i hvarje län till följd af de långa afstånden derstädes och saknaden af goda kommunikationer. Enligt fullt tillförlitliga uppgifter skall under 30 år hafva

inträffat, att endast fem ynglingar af allmogesklassen inom ifrågavarande län kunnat fortsätta sina studier så långt, att de aflagt fullständig studentexamen, hvilket förhållande, efter mitt omdöme, troligen föranledts deraf, att föräldrarna icke kunnat skicka sina söner till de aflägsne liggande undervisningsverken i de söderut belägna länen.

Den föregående talaren fästade uppmärksamheten på en omständighet, som jag ber att få ytterligare betona, nemligen den stora Finska befolkningen i länet och dess behof att få tjänstemän, som kunna på Finska språket kommunicera sig med densamma. Nu måste, om jag icke blifvit oriktigt underrättad, en del tjänster ofta nog ganska länge stå vakanta i brist på lämplige sökande, emedan tjänstemän från andra orter endast undantagsvis söka anställning inom Norrbottens län.

En talare från Kronobergs län erinrade derom, att Riksdagen vägrat anslag till en teknisk skola i Sundsvall, samt att enahanda skäl talade för afslag på nu föredragna punkt, hvilket dock ej är med verkliga förhållandet enligt. Jag hade, i egenskap af motionär om Sundsvalls tekniska skola, kanske bort hålla ett lämpligt liktal öfver min motion, men då jag icke kunde förneka, att Stats-Utskottets skäl för dess afstyrkande voro giltiga, så afstod jag derifrån; men icke kunde jag då ana att, på sätt nu skett, en annan talare i stället en passant skulle derom gå i författning. Stats-Utskottet har nemligen i fråga om den tekniska skolan såsom skäl för afslag åberopat, att de af mig påpekade förhållandena icke lemna tillräcklig ledning för afgörandet, huruvida staden Sundsvall *företredesvis* må vara i behof af en undervisningsanstalt i den af mig angifna riktning, samt att frågor af denna beskaffenhet i allmänhet icke böra göras till föremål för Riksdagens bedömande, innan de varit underkastade vederbörande myndigheters granskning och Kongl. Maj:ts nädiga pröfning. Men dessa skäl kunna icke gälla i afseende på utvidgning af elementarläroverket i Umeå, enär visadt är, att detta läroverk finnes vara i behof af förstärkning på lärare. Ehuru denna Riksdag visat stor benägenhet för sparsamhet, tror jag dock, att då vi nu hunnit till Åttonde Hufvudtiteln och gjort så stora besparingar på Fjerde och Femte Hufvudtitlarna, Riksdagen har råd att bevilja det obetydliga anslag, om hvilket nu är fråga, hvarför jag för min del ock yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gumælius: I en tid, då allt mer och mer gör sig gällande den åsigt, att man icke bör än vidare på Statens bekostnad utvidga alla dessa elementarläroverk, som redan nu lemna början till embetsmannabildning åt ett större antal lärjungar, än som sedermera kunna på embetsmannabanan påräkna inkomster, föreställer jag mig, att man noga bör betänka sig, innan man beviljar ytterligare anslag till lektorslöner. Det fordras de mest talande skäl, för att i sådant afseende motivera ett undantag. Och dessa skäl torde knappast kunna vara af mer än två slag, nemligen antingen att behofvet af ett läroverks utvidgning gjort sig kännbart genom ett stort tillopp af lärjungar, eller ock att orten, länet eller kommunen åtagit sig så betydliga uppförfningar derför, att dessa äro värda en ytterligare uppförfning jemväl från Statens sida.

Hvad det förra af dessa skäl beträffar, har af Herrar Rundbäck och Ljungman redan lemnats en så fullständig utredning om lärjungarnes ringa

antal vid detta läroverk, att det icke borde kunna ifrågasättas, att Staten skall underkasta sig betydliga uppoffringar för att skaffa dessa 4 eller rättare 6 lärjungar, hvilka nu bilda femte klassens latinafdelning, tillfälle att i Luleå fortsätta sina studier jemväl i latin, utan att behöfva för de klassiska språkens studerande anlita enskild hanledning.

I afseende åter på den uppoffring som Norrbottens landsting förklarar sig villigt att åtaga sig, så medgifver jag visserligen, att den icke i och för sig är obetydlig. Jag finner i Stats-Utskottets Betänkande, att landstinget förbundit sig att nödfallsvis för en tid af högst fem år bekosta afföningen till en lektor. För de få latinläsande lärjungar skulle således Staten vidkännas en ökad kostnad af i början visserligen endast 2,000 Riksdaler om året, men efter de fem åren två lektorslöner, dämera förhöjda till tillsammans 5,000 Riksdaler årligen, efter ytterligare fem år 6,000 Riksdaler om året o. s. v.

Härtill kommer, att i klämman, besynnerligt nog, står: "med vilkor att landstinget, enligt sitt åtagande," från och med nästa års början "bekostar afföning åt en lektor till och med år 1874," — således från och med år 1871 till och med 1874. För min del kan jag icke få det till mera än fyra år, som detta bidrag af 2,000 Riksdaler från landstinget sålunda skulle tagas i anspråk. Men äfven om bidraget skulle erläggas under ytterligare ett år, anser jag i allt fall detta icke vara en tillräcklig uppoffring. Det minsta man kunde fordra, vore väl, att landstinget åtoge sig att under lika lång tid, som Staten bekostar ytterligare en lektorslön, vidkännas kostnaden för den andre lektorn.

Jag yrkar således afslag.

Herr Hedengren: Jag kan icke neka till, att det förefallit mig högst besynnerligt att ifrån den siste värde talaren från Örebro få höra ett så ifrigt motstånd emot beviljande af detta lilla anslag, helst Örebro erhållit jemförelsevis ofantligt stora anslag till sina läroverk, icke blott till ett elementarläroverk utan äfven till en teknisk skola. Här äro dock förhållandena särdeles ömmande. Jag skulle visserligen icke vilja öka anslaget till våra elementarläroverk i allmänhet, hvilket jag anser tillräckligt stort, men här äro förhållandena, såsom nämndt är, så ömmande, att jag för min del anser mig böra påyrka bifall till Stats-Utskottets förslag. Detta förslag om utvidgning af läroverket i Luleå har både inom afdelningen och i Utskottets plenum vunnit bifall; och skälen dertill hafva varit de, som vi här hört anföras. Nu har man såsom skäl mot beviljandet af ifrågavarande anslag anført, att lärjungarnes antal är litet i detta läroverk, hvarföre kostnaden för hvarje lärjunge uppgår till ett högt belopp, då man tager i betraktande beloppet af lärarnes löner. Det är klart, att lärjungarnes antal skall vara ringa, då i en ort, der industrien är så litet utvecklad, få kunna finna någon uträkning vid att hålla sina söner till undervisning på reallinien, som hufvudsakligen är afsedd för det praktiska, industriela lifvet. Vid sådant förhållande kan undervisningen icke annat än blifva dyr.

Enligt katalogen för höstterminen 1869 voro af de 74 lärjungarne vid läroverket endast 4 på reallinien, och de öfriga 70 tillhörde den klas-

siska linien. Vårterminen år 1869 funnos deremot på reallinien 8 lärjungar. Lärjungarnes antal på denna linie synes sålunda oupphörligt hafva aftagit; och skulle det länge fortgå på samma sätt, kunde man slutligen komma derhän, att det icke blefve någon lärjunge kvar på realinien. Då skulle naturligtvis kostnaden för hvarje lärjunges undervisning blifva ändå drygare.

Förutom Norrbottens län hafva nu alla län i vårt land åtminstone ett fullständigt läroverk, och några hafva till och med två dylika. Då vill man säga nej till en så billig fordran som den ifrågavarande, helst sedan Luleå stad bekostat en läroverksbyggnad för 40,000 R:dr och nu endast påkallar lön för den ena af de erforderliga tvänne nya lektorerna, enär landstinget förbundit sig att under vissa år bekosta aflöningen åt den andra. Ett stort antal småskolor har äfven på sednare tiden bekostats af landstinget i detta län, hvilket jemväl visar, att der finnes ett lefvande intresse för undervisningens befrämjande. Och det oaktadt, samt fastän, såsom vi hört, afståndet är 30 mil till närmaste stad med fullständigt läroverk, vill man neka detta auslag. Norrbottens län upptager dock en fjerdedel, af hela landets areal och dess befolkning är större än befolkningen i två andra län. Man må söka att omhulda de reala läroverken så mycket man vill, så äro dock anslagen till dem bortkastade penningar, så länge folket icke vill begagna sig utaf sådana läroverk. Nu fordras blott det lilla tillskottet af 2,000 R:dr, för att få ett på båda linierna fullständigt läroverk, hvilket befolkningen begär.

Man ser här i Stockholm, huru svårt det är att skilja de båda undervisningslinierna. Denna idé är i theorien onekligen rätt vacker och har slagit an på mig ganska mycket, men om den icke kan utföras i praktiken, så torde det icke vara skäl att alltför mycket yrka derpå och aldrig minst att söka tillämpa denna princip i en så aflägsen ort, när man icke ännu lyckats genomföra den i sjelfva hufvudstaden.

Förhållandet med nationaliteterna, hvarom man här ordat, utgör äfven ett talande skäl. Då den Finska befolkningen utgör en fjerdedel af länets innebyggare, och då för närvarande få af presterne, domarne och öfrige embetsmän derstädes kunna språket utan måste meddela sig med folket genom tolkar, så torde det icke vara mera än billigt att ställa så till, att äfven denna del af befolkningen kan sända sina söner till ett läroverk, der de kunna få den bildning, som erfordras, för att de, efter fortsatta studier vid universitetet, kunna återvända och blifva embetsmän i sin hemort, hvars språk de från barndomen lärt sig.

För min del tycker jag sålunda, att saken är så klar, att jag icke kan fatta, huru man kan vilja motsätta sig den. Jag påyrkar derföre bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Staaff: Ej heller jag kan fatta det motstånd Stats-Utskottets hemställan nu rönt, och jag skulle hafva särdeles svårt att begripa den förste talarens obenägenhet för det ifrågavarande anslaget, om jag icke trodde att till grund derföre låge en fruktan att bifall kunde lägga hinder i vägen för genomförande af den plan till omorganisation af elementarläroverken, till hvars förespråkare han gjort sig och för hvilken han

kommer att strida. Jag tror dock han kan vara lugn, ty detta lilla anslag kan icke hindra omorganisationens genomförande, derest den finnes i öfrigt lämplig. Men äfven vid denna omorganisation torde man dock få lof att fästa afseende vid särskilda omständigheter i olika delar af landet och, hvad särskildt Norrland beträffar, taga i betraktande de stora afstånden och de usla kommunikationerna derstädes. Men härom vill jag icke nu tala, utan jag vill blott fästa Herrarnes uppmärksamhet på den vana man har att i frågor, som röra Norrländska förhållanden, jemföra hela Norrland med något annat län i riket, hvilket i anseende till Norrlands storlek torde vara mindre riktigt, helst Norrland består af 5 särskilda län. Snarare bör man då jemföra Norrland med hela Göta eller hela Svea rike. Om vi betrakta afstånden emellan de Norrländska städerna — emellan Umeå och Luleå är 30 mil — så tror jag att vi få en liten vacker tafla på långa afstånd. I denna fråga bör man fästa afseende på detta förhållande och icke jemföra Norrland med andra provinser med bättre kommunikationsmedel, och der afstånden emellan städerna äro obetydliga.

Man har såsom ett skäl mot ifrågavarande anslaget anfört det ringa lärjungeantalet vid Luleå läroverk, men jag är öfvertygad, att om läroverket varit fullständigt, hade antalet varit vida större.

På grund häraf yrkas bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Abraham Rundbäck: Den siste talaren har trott anledningen till mitt uppträdande i denna fråga vara den, att mitt förslag att skilja reallinien vid de högre läroverken från den klassiska skulle på något sätt förhindras genom antagande af ifrågavarande förslag, som afser att göra både Luleå och Westerviks elementarläroverk fullständiga på begge linierna. Detta är också mycket riktigt förhållandet, ty enligt min åsigt blir det nödvändigt att förvandla några af de läroverk, som redan äro på båda linierna fullständiga, till fullständiga blott på en linie, och då är det helt naturligt, att jag icke gerna kan vara med om att tillskapa flera läroverk af det förra slaget.

Samme talare fästade uppmärksamheten på, att man icke får jemföra förhållandena i Norrland med dem i öfriga delar af Sverige, men jag får erinra om att, då för några dagar sedan i denna församling fråga förevar om att utsträcka skyldigheten för församlingarne att bekosta folkskolelärare, der sådana funnos af behovet påkallade, det var just Norrländingarne som ifrigast satte sig emot detta förslag. Då hette det, att folkskolelärarnes antal redan var tillräckligt stort; nu när det gäller att på *Statens* bekostnad erhålla lärare vid elementarläroverken, säger man att lärarnes antal är otillräckligt. Då visades, att socknar i Norrland finnas, som äro 8 gånger större än Blekinge län och ändock blott hafva en folkskolelärare för flera hundra barns undervisning, nu är frågan om 74 lärjungar med 10 lärare. Det var ett fel af en föregående Riksdag att utvidga detta läroverk till fullständigt på reallinien, ty nu har detsamma trenne lektorer för trenne lärjungar, och då jag antager lönen för hvarje lektor till öfver hufvud taget 3,000 R:dr, så kostar hvarje lärjunge Staten 3,000 R:dr. Om man nu skulle tillsätta ytterligare två lektorer, så

skulle, efter hvad jag ser i läroverkskatalogen, förhållandet till ett annat år komma att gestalta sig så, att det blefve fem lektorer för nio lärjungars undervisning, och jag frågar om det kan ligga någon klok hushållning i sådant.

Det skäl man här anført för Stats-Utskottets förslag, att det talas flera olika tungomål deruppe i Norrland, väger icke mycket, ty icke afhjelpes det missförhållande, som här vid lag kan uppstå, derigenom att läroverket utvidgas på den klassiska linien, ty på denna läser man grekiska och latin, men icke de språk, som talas i de Lappska och Finska delarne af Norrland. Icke heller kan jag dela den förundran, som uttrycktes af en ledamot i Stats-Utskottet, deröfver att representanten från Örebro satt sig emot detta obetydliga anslag, då ju, enligt den värde ledamotens förmenande, Örebro elementarläroverk redan vore så gynnadt med lärarekrafter. Jag får nemligen fästa uppmärksamheten på, att Örebro läroverk har nästan lika stort antal lärjungar, som alla läroverken inom Hernösands stift tillsammans, och under det att det förra kostar Staten omkring 55,000 R:dr om året, uppgår kostnaden för de sednare till 123,000 R:dr.

Jag vill icke uppehålla Kammarern vidare i denna sak utan yrkar afslag på Stats-Utskottets hemställan.

Herr Per Nilsson i Espö: Oaktadt den siste talarens skarpa anmärkningar mot detta förslag har jag icke kunnat ändra den öfvertygelse, som jag erhöll under diskussionen inom Stats-Utskottet, när denna fråga der behandlades. Man får väl ändå göra någon skilnad emellan denna nordligaste del af Sverige och öfrige delar af riket, der det icke är så svårt att skicka ynglingarne i skola från det ena stället till det andra. Man skall besinna, att vissa lärjungar hafva icke mindre än 30 mil till närmaste läroverk, och icke ens Luleå ligger så vid yttersta gränsen af Sverige, att icke många erhålla rätt lång väg dit. Tager man derjemte i betraktande att der uppe finnas trenne nationer, nemligen Finnar, Lappar och Svenskar, så skall man lätteligen finna, huru svårt det är för desse orter att få tjänstemän och religionslärare, som kunna taga sig fram bland innevärnarne, om de icke äro födde inom orten och uppfostrade i de särskilda nationaliteternas språk, så att de, en gång blifne tjänstemän, kunna meddela sig med sin omgifning. Jag kan således för min del icke annat än yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Ehrenborg: Redan då vi för en stund sedan uppehölo oss en timmes tid i staden Skenninge, upprann hos mig en tanke, som jag länge närt, nemligen huruvida det sätt, hvarpå denna lagstiftning nu utöfvas, är riktigt, och jag tvekar icke att under påräknande af den liberalitet i afseende på ämnenas begränsning under diskussionen, hvilken utmärker den nya Representationen, tillåta mig nu uttala hvad jag då tänkte.

Jag har länge för mig sjelf uppställt det spörsmål: är det verkligen gagnande, att Representationen bestämmer alla dessa specialiteter i afseende å läroverken? Jag läste för en tid sedan tvänne tidningsartiklar härom, i hvilka det sades, att hvad som gör våra läroverk den största

skadan, är att så många blanda sig i denna angelägenhet utan att förstå den. Jag erkänner, att denna förebräelse drabbar mig själf såsom icke förståsigpåare, men jag fruktar, att den tillika drabbar större delen af Representationen. Vi hafva oss alla bekant, huru man bestämdigt är från år lappat på våra läroverksstadgar och än utfärdat, än upphäft och förändrat en mängd bestämmelser, såsom om den ena eller andra eller båda bildningslinierna böra finnas der eller der, om och i hvad mån det ena eller andra af de gamla språken skall vara obligatoriskt eller icke, hvilket språk som först skall inträda vid undervisningen o. s. v., med ett ord, läroverken hafva varit utsatta för ständiga experiment och icke kunnat undgå att deraf taga betydlig skada. Jag tror, att här framför allt behöfves en enhet som går igenom detaljerna, ett bestämdt system, en sammanhängande plan, och jag kan icke annat än beklaga, att det beslut, som var nära att fattas förliden riksdag om tillsättande utaf en komité för behandling af läroverksfrågan i hela dess omfattning af högskola, lärdomsskola och folkskola, icke gick i fullbordan. Högst önskligt vore om i detta hänseende Representationens åtgöranden kunde inskränka sig till sjelfva anslagsfrågorna, ty de flesta representanter äro så okunniga i detta ämne, att det är nästan värre att votera här än i frågor som röra sjöförsvaret. Om Representationen för sig endast bibehölle afgörandet af anslagsfrågorna, så kunde den saklöst öfverlemna åt Regeringen bestämmandet af öfriga omständigheter, t. ex. om den klassiska och den reala linien, hvarest den ena eller andra bör finnas, omfattningen utaf det ena eller andra läroverket m. m., ty Regeringen ensam skulle vara i stånd att med tillbörlig enhet och sammanhang ordna våra läroverk på ett sätt, som tillgodosäge ej mindre orternas billiga anspråk än hvad näringarne och embetsmannaväsendet vid hvarje tid behöfva. *Men* — lärarne måste vara uppförde på normalstat, och läroverken böra ej få plockas sönder genom någon anslagsvägran. Denna svårighet har mången gång bragt mig till starka funderingar, huruvida det icke för bibehållande af läroverkens sjelfständighet och sunda utveckling kunde vara riktigt att med en måttlig afgift belasta alla lärjungar, med undantag af dem som dels äro bevisligen medellösa och dels i de lägsta klasserna vitsordade att ega framstående gåfvor. Detta vore ock efter mitt förmenande det kraftigaste medlet till genomförande af en embetsmannaindragning, såsom afseende att förebygga ett allt för stort tillöpp af aspiranter till tjänstemannabanan och att förekomma det andliga proletariaet. Nu hoppas jag, att den utaf representanten från Vexjö vid denna riksdag i ämnet väckta motion skall kunna gifva anledning till ett beslut, som för frågan framåt. Emellertid tyckes man redan hafva kommit så långt, att man börjar erkänna nyttan utaf att den klassiska och reala linien äro från hvarandra fullkomligt åtskiljda och till särskilda läroverk förlagda. Vid sådant förhållande må jag tillstå, att det erfordras säregna skäl för att, när ett läroverk är fullständigt på den ena linien, förvandla det till fullständigt äfven på den andra. Men hvad Luleå angår, så har jag, efter noggrannt genomläsande af motiverna till denna punkt, och den motion, som dertill gifvit anledning, icke kunnat förstå annat, än att här egde rum ett särdeles talande undantagsförhållande, och vi få icke hänga så fast vid en uppgjord teori, att vi förglömma den satsen: "ingen regel utan undantag". Detta undan-

tagsförhållande, detta trängande nödfall innefattas icke så mycket uti hvad som blifvit framhållet om det stora afståndet från lärjungarnes hemvist till läroverken, som fastmera uti det som å Betänkandets nionde sida finnes sagdt om de särskilda nationaliteterna och behovet för dessa vidsträckta orter att få sina söner uppannade till att i Statens eller kyrkans tjänst kunna beklåda platser i sin fosterbygd, hvars språk och egendomliga förhållanden främlingar icke förstå.

Med fasthållande af de båda undervisningsliniernas skiljande såsom mål och regel anser jag, såsom sagdt, här vara för handen ett undantagsförhållande, hvilket måste beaktas, och det synes mig förefinnas en väsendtlig skilnad emellan förslaget i denna och i nästa punkt. Här är det dessa nationalitetsförhållanden som tala; de finnas icke i den sednare punkten, och kommer jag således att i afseende å den rösta för afslag, under det jag nu anhåller om bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan.

Herr Åstrand: Herr Talman, mine Herrar! På samma gång jag förklarar, att jag i allmänhet anser, att Staten har gjort mycket och måhända mer än nog för elementarundervisningen i de mellersta och södra delarne af riket, kan jag icke undertrycka den tanken, att i afseende å de Norrländska orterna den i detta fall gjort allt för litet. Hvad nu föreliggande fråga beträffar, synes det mig hufvudsakligen vara tvänne skäl, som tala för bifall till Stats-Utskottets förslag och som äfven blifvit af föregående talare framhållna, nemligen i första rummet de olika nationaliteterna och i det andra de ofantliga afstånden till det inom detta så vidsträckta område enda fullständiga läroverk, nemligen det i Umeå. Jag tror icke, att vi skulle fullt tillgodose billighetens och rättvisans fordringar, om vi ville neka det anslag en motionär i denna Kammare begärt, för att få ett fullständigt läroverk i Luleå, ty vi kunna icke i denna fråga taga hänsyn till de förhållanden, som förefinnas i de trakter, der de flesta af oss åtminstone äro bosatta, ty dessa äro ofantligt vidt skiljda från de Norrländska förhållandena. Med all aktning således för de värde representanter från Kronobergs och Bohus län samt staden Örebro, som uppträdt emot motionärens framställning, hemställer jag likväl till dem, om icke de skulle vara de förste att väcka en sådan motion som den ifrågavarande, om icke i de orter, hvilka af dem representeras, de i detta hänseende hade det bättre stäldt, än att nödgas, för att påträffa ett på klassiska linien fullständigt läroverk, sända sina söner så långt som t. ex. ifrån Wexjö och Göteborgstrakten till Falun samt från Örebro till Östersund. Det närmast Norrbotten belägna fullständiga högre elementarläroverk är nu det i Umeå och det är redan af Stats-Utskottet uppgifvet, att afståndet derifrån och till t. ex. Haparanda utgör 45 mil. Men, mine Herrar, Norrbotten slutar icke vid Haparanda, och det kan således finnas långt norr om denna stad kunskapssökande ynglingar, och dessa skulle således kunna hafva icke mindre än 60 till 70 mil från sina hem till närmaste fullständiga läroverk. Jag vill tro, att den ofantliga kostnad, som derigenom förorsakas de föräldrar, som vilja bibringa sina barn fullständig undervisning för studentexamens afläggande på klassiska linien, i sin mån ej ringa dertill bidrager, att så få ynglingar från dessa aflägsna bygder lemnas tillfälle till afslutande af en sådan studiekurs, hvarigenom

de kunna berättigas till inträde på tjänstemannabanan. Att dessutom bildningen i dessa orter häraf kommer att betydligt lida, ligger i öppen dag.

Derjemte är det icke nog betonadt, att man i denna fråga nödvändigt bör taga hänsyn till de Finska och Lappska nationaliteter, som finnas inom Norrbotten. Man säger visserligen, att våra elementarläroverk lemna allt för stort utrymme för dem, som trängas derinom för att komma fram på tjänstemannabanan: men detta skäl är icke alls tillämpligt här, emedan med förevarande förslag afses att åt dessa orter förskaffa tjänstemän, som äro uppfödda uti och mäktiga det språk, som talas inom det blifvande tjänstgöringsdistriktet, och derigenom fullt kompetenta att fullgöra sina tjänsteåligganden.

Då härtill kommer, att landstinget med sina små tillgångar gått Representationen så mycket till mötes, att det velat bekosta för en tid af fem år aflöning till en lektor, mot det att Staten aflönar den andra, och då man vet, att Luleå stad, under förhoppning om läroverkets utvidgning, icke skytt de dryga kostnader, som med uppförande af ett nytt rymligt läroverkshus varit förenade, så synes det icke vara för mycket, att Riksdagen bifaller en så billig begäran som den nu ifrågavarande. — Jag håller Stats-Utskottet räkning för, att det så välvilligt gått motionären till mötes, och i den förhoppning att Kammaren nu skall göra på samma sätt, yrkar jag bifall till Stats-Utskottets förslag

Herr Östman: Under en följd af år har man sökt utvidga läroverken inom Norrland och allt mera tillgodose Norrländingarnes behof af undervisningsanstalter för den högre bildningen. Ett län som i detta afseende ännu är ganska illa lottadt är dock Norrbottens. Det läroverk som finnes i Luleå är endast på reallinien fullständigt, och någon annan vare sig på real- eller latinlinien fullständig skola finnes icke i hela länet. Till Umeå, der ett högre elementarläroverk är förlagdt, är många mils afstånd. Behovet af en fullständig högre elementarskola för innevävarne i länet kan således icke förnekas. Norrbottens läns landsting har ock gifvit ett uttryck af detta behof och sin beredvillighet att, i hvad på det ankommer, söka undanröjda detsamma, då det förbundet sig att under fem års tid bekosta aflöning å en ny lektor vid läroverket. Större uppoffringar än denna har landstinget ej haft tillgångar till att göra, och hvad Luleå stad beträffar, så har den redan genom att för dryg kostnad bygga ett nytt läroverkshus underkastat sig ganska betydliga utgifter, hvaraf fördelen dock lika mycket tillfaller den öfriga delen af länet som staden sjelf. Härtill kommer att innevävarne i länet äro af ganska blandad nationalitet, Finnar, Lappar och Svenskar. Finnarne och Lapparne utgöra icke mindre än tjugufem procent af befolkningen. Presterskapet och lärarne i länets folkskolor måste således till en stor del vara mäktiga att tala både Finska och Lappska, och önskligt vore äfven, att såväl militära som civila tjänstemän voro mäktiga det språk, som talas af befolkningen inom tjänstgöringsdistriktet. Finnes inom länet ett fullständigt elementarläroverk, så vore föräldrar, som tillhörde dessa nationaliteter, i tillfälle att förskaffa sina söner den elementarbildning, som fordrades för att vinna inträde i Statens och kyrkans tjänst. Det bidrag, som nu begäres

af Staten, är ej heller en så stor uppoffring, att det bör kunna anses som något hinder för bifall till det förslag, motionärerne framställt.

På de skäl jag nu anfört yrkar jag vördsamt bifall till Utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Herr Nils Larson: Herr Talman! Jag vill endast säga några få ord med anledning af en missuppfattning, som den ärade representanten från Wexiö gjorde sig skyldig till. Ett bland de viktigaste skälen, hvilka Stats-Utskottet anfört för bifall till sin hemställan, är det säregna förhållande, som eger rum inom Norrbottens län, att der finnes icke mindre än tre olika nationaliteter, och Utskottet har därför ansett att det vore af stor vikt att det högre läroverk som finnes i länet, vore fullständigt icke endast på reala linien, utan äfven på den klassiska. Den ärade representanten anmärkte mot detta motiv, att det ej kunde utgöra något skäl för den klassiska liniens fullständigande, emedan han tog för gifvet, att på denna linie icke skulle komma att läsas Finska och Lappska. Det är alldeles gifvet, att så icke skulle komma att ske; men jag tager också för gifvet, att det är af vikt för allmogens i orten ungdom, som förstår Finska och Lappska språken, att få tillfälle att njuta undervisning i moderna och klassiska språk, för att derigenom kunna taga embetsexamina och blifva anställda i Statens tjänst i den ort, der de äro uppfödda. För att draga full nytta af denna undervisning behöfva de icke hafva läst Finska och Lappska vid läroverket. De kunna dock ytterligare förkofra sig i dessa språk, under det att de idkade sina studier vid skolan. Så förhåller det sig med den saken, och jag har endast velet fästa den ärade representantens uppmärksamhet derpå. Medan jag har ordet, vill jag påminna om hvad som redan utaf flere talare blifvit sagdt, att det från Luleå till Umeå, i hvilken stad ett på båda linierna fullständigt läroverk finnes, är icke mindre än trettio mil.

Jag slutar med att yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Grefve Sparre: Det är en ganska farlig sak, då Representationen företager sig att på detta sätt dela ut gracer åt den ena eller andra kommunen. Det är svårt att i detta afseende iakttaga rättvisa, svårt för Representationen att bedöma alla förhållanden som tala för det ena eller det andra. Sådana frågor böra således gå igenom Regeringen. Jag har varit med på de tider, då sådana gracer utdelades, då man utan ledning af Regeringens propositioner utkastade fullständiga läroverk på klassiska linien till höger och venster; verkningarne deraf hafva börjat visa sig. Jag är sjelf inspektör vid ett större läroverk, och jag har icke kunnat undgå att bemärka den alltför stora frikostighet, hvarmed Staten lemnat en sådan här gratisundervisning. Det händer mängen gång, att föräldrar, för att lättast blifva af med barnen, insätta dem i skolan, utan afseende derpå att deras anlag icke äro egnade för den lärda banan. Det finnes, såsom en talare redan anmärkt, icke någonting farligare för samhället än att vänja från arbete människor, som af naturen äro dertill bestämda, och att vänja dem vid de anspråk som den lärda bildningen gifver, då det icke finnes tillräckligt många utvägar för dem alla att på detta sätt kunna taga sig fram. Vi framkalla derigenom en mängd personer med stora

anspråk, men utan tillräcklig förmåga att sjelfva kunna göra dessa anspråk berättigade, uppfylla villkoren för dem. Jag tror således, att man i allmänhet med varsamhet bör gå till väga i denna sak. Må ingen misskänna mig till den grad, att han tror det jag skulle vilja i den aflägsnaste mån tala emot den sak, som en nation bör skatta högst af alla, bildningen! Men å andra sidan må man icke locka de krafter, som der-till sakna förmåga eller anlag, att kasta sig in på en bana, för hvilken de ej ega kallelse och der redan förut för många finnas! Ty det är af stor vikt, att det icke saknas personer som sysselsätta sig med det materiella arbetet, och jag vill icke öfverlasta den del af nationen, som skall lefva på sina händers arbete med att underhålla flera arbetare på det andliga onrådet, än som behövas för att hålla den andliga kulturen vid makt och föra densamma framåt. Vi må således taga oss till vara för att ånyo beträda den redan öfvergifna metoden att på förslag af enskilde motionärer tillskapa klassiska läroverk, utkastade till höger och venster. Vid 1867 års riksdag väcktes motioner om inrättande af läroverk i icke mindre än tretton särskilda städer. De afslogos. Samma princip har allt sedan dess blifvit följd, den nemligen att endast de orter böra kunna göra anspråk på nya skolor, som kunnat visa sådana skäl för sin an-hållan, att Regeringen på grund deraf funnit sig föranlåten att hos Riksdagen föreslå inrättandet af sådana. Framställningar derom böra utgå från Regeringen. Jag är sjelf denna riksdag anmodad utaf den ena af de kommuner jag representerar att väcka en motion i samma syftning som den, hvarom nu är fråga. Jag har icke gjort det, derföre att jag anser alla dylika förslag böra gå den enda rätta vägen, genom myndig-heterna, och derföre att jag befarar att ett dylikt exempel kan i en kommande tid förläda representanter från alla möjliga landsändar att söka förskaffa sina respektive kommuner dylika gracer på Statens bokostnad.

En representant har sagt, att vi gjort litet för läroverken i Norrland. Ett sådant påstående är mer än besynnerligt. I Hudiksvall, Umeå och Östersund finnas inom några få år bildade läroverk, fullständiga både på den reala och klassiska linien, och i Luleå ett, som är fullständigt på reallinien. Kan man väl begära mera? Jag tycker sannerligen, att man i detta afseende gått så långt som möjligt. I Luleå läroverk finnas för närvarande 74 lärjungar och 10 lärare. Det är icke nog dermed, man begär ytterligare två, således 12 lärare. Öfver hufvud taget hafva dessa lärare 2,000 R:dr hvardera. Hvarje lärjunge kostar således Staten 324 R:dr. Då är det i sanning mycket bättre, att Staten för lärjungarne af den Finska nationaliteten — det är ju hufvudsakligen för deras skull som skolan skulle fullständigas — underlättar resan till Umeå, ty. mine Her-rar, skillnaden emellan att lefva i Luleå och i Umeå kan för dem vara ganska ringa, då deras föräldrar i allmänhet bo så långt från Luleå, att de ej kunna bidra till deras underhåll in natura, och det kan derföre med undantag för de få hvilkas föräldrar bo i Luleå, en stad med endast 1,800 innevånare, vara likgiltigt i vilkendera staden de få undervisning. Detta vore vida bättre än att för några få lärjungars skull tillsätta två nya lärare med 2,000 R:drs lön hvardera, för att inom några år öka dessa 2,000 R:dr till 2,500 R:dr.

Man har sagt, att landstinget i Norrbotten beviljat anslag till aflöning af en ny lektor. Ja, landstinget har gjort den, men blott för fyra år, och sedan måste Staten naturligtvis åtaga sig att aflöna äfven honom.

Jag missunnar icke Luleå det fullständiga läroverk på reallinien som det har; men jag önskar, att de lärjungar, som vilja egna sig åt embetsmannabanan — och det är här egentligen blott fråga om dessa — heldre må besöka läroverket i Umeå, och får Staten lemna understöd åt dem för att komma dit, så blir dock detta mycket mindre kostsamt, än att inrätta nya lärareplatser i Luleå. Vi hafva nyss afslagit en motion om anslag till en lärare i Skenninge. Den summa som då begärdes var icke stor; men nu vill man gifva mycket mera åt Luleå. För 74 lärjungar kunde man dock tycka, att 10 lärare vore nog.

En omorganisation af våra läroverk är otvifvelaktigt förestående. Tanken på de begge liniernas sammansläende har allt mer och mer vunnit terräng. Är det, under afvaktan på att detta skall ske, som man bör tillsätta allt flera och flera nya lärare? Vi hafva icke råd dertill.

Jag vågar på dessa skäl instämna med dem, som afstyrkt Utskottets förslag.

Herr Ribbing: Det förundrar mig något, att de talare, som här yttrat sig emot Utskottets förslag att anslå medel till en lektorsbefattning i Luleå, dervid ansett sig såsom motiver kunna använda samma skäl, som skulle ega giltighet, om frågan vore att i allmänhet, eller ock för det sydliga och mellersta Sverige, afgöra om lämpligheten att inrätta eller fullständiga ett elementarläroverk, men att desse talare icke fästat afseende vid de särskilda lokala och nationela omständigheter, som i Norrland ega rum och der utan allt tvifvel påkalla åtgärder, som, jemförda med hvad annars må anses lämpligt, måste betraktas såsom undantagsåtgärder. Likväl har Utskottet fullständigt och riktigt påpekat nyssnämnda särskilda omständigheter. Jag erkänner till fullo riktigheten af de skäl, som mot nya läroverk eller tillökning af befintliga blifvit anförda, för så vidt vi nu talade om den följande punkten i Utskottets Betänkande eller om läroverket i Westervik. Men jag kan icke finna, att de ega någon tillämpning på det föreslagna läroverket i Luleå, hvarom nu är fråga, ty jag anser det otvifvelaktigt, att Norrland genom sitt nordliga läge, sina distanser, sin brist på kommunikationer och sina innevänares nationalitet, hvilka till en del tala ett annat språk än vi, fordrar ovilkorligen undantagsförhållanden, och jag anser derföre, att de talare, som ur rent allmän synpunkt yttrat sig mot anslaget till Luleå, innan deras yrkande må anses ega någon giltighet, hafva att bevisa, att de af dem anförda skäl mot anslagets beviljande verkligen på Norrland och de Norrländska förhållandena egt användning. De skäl, som mot anslaget blifvit anförda, äro egentligen blott tre. Det har blifvit anmärkt, att det skulle vara för mycket begärdt, att Staten skulle för ett antal af blott 70 lärjungar bekosta aflöning åt tvänne nya lärare, och att på detta sätt hvar och en af de få lärjungarne blefve allt för dyr. Härvid är att märka, att det väl är sannt, att man i Luleå hoppas, att om fem år Staten skall bekosta äfven den *andre* läraren, men att derom nu icke framställning är gjord, alltså

ej heller att afgöra, utan att nu frågan endast är derom, huruvida Staten skall aflöna *en* af de nya lektorerna. För öfrigt, och hvad kostnaden angår, får man väl ej mäta värdet eller afgöra nödvändigheten af ett läroverk, såsom t. ex. af en fabrik, efter antalet af fabriker som kunna presteras och det pris hvartill hvartdera kan lemnas. Utan läroverkets egentliga ändamål är spridande och bibehållande af bildning, *derefter* måste dess värde och nödvändighet i hvarje fall afgöras, således ock detta fall derefter, om bildningen i dessa nordligaste trakter af Sverige der fordrar den föreslagna utvidgningen, lärjungarne må blifva per styck mer eller mindre dyra. Vidare har man då sagt: "Vi hafva redan för många läroverk i Sverige." Jag svarar: Vi hafva det uti en del af Sverige, men i den delen af landet, der Luleå ligger, der hafva vi för få. Och jag vill bevisa detta med Utskottets egna argumenter. På öfver 30 mils afstånd från Luleå finnes icke något latinläroverk — ty det som finnes i den närmast belägna staden Piteå är ofullständigt — och från Harparanda är till närmaste latinska fullständiga läroverk, det i Umeå, öfver 40 mil. Men ett sådant afstånd är verkligen för stort, der behöfves verkligen ett nytt latinläroverk; man tänke sig en stad i någon annan del af landet, som hade en skola, fullständig endast på reallinien och der det vore 30 mil till närmaste fullständiga högre läroverk, skulle man då icke säga att det vore oerhördt! Här åter säger man att det är alldeles lagom. Man har för det tredje sagt, att det redan finnes för många ämnen till embetsmän och att man genom de många läroverken narrar in på embetsmannabanan ynglingar, som för studier ej hafva fallenhet. Jag svarar derpå: att i de mest nordliga trakterna af landet, om hvilka här är fråga, man har för få embetsmän, ty det är styrkt vid föregående riksdag att der icke finnes tillräckligt antal sådane tjänstemän som kunna tala både finska och lappska i de trakter der befolkningen endast förstår dessa språk, d. v. s. det finnes icke tillräckligt antal embetsmän som i dessa trakter kunna nöjaktigt utöfva sitt embete. Herr Greffe Sparres yttrande, att man genom beviljande af anslaget skulle locka folk in på tjänstemannabanan, der det redan finnes allt för många, har alltså här ingen tillämpning. Här är icke fråga om att locka någon till ett yrke der han ej behöfs, utan om att lemna den som känner sig dertill hägad tillfälle att i sin hemort, hvars språk han förstår, blifva Statens tjänsteman, då behof af lämpliga sådana der förefinnes. En annan talare har dervid anmärkt, att lärjungarne dock icke i skolan få lära sig finska och lappska. Derpå har Herr Nils Larsson mycket riktigt svarat, att här är icke fråga om något sådant, utan här gäller det endast att få sådana personer bildade till Statens tjänst, hvilka tillika kunna finska och lappska. I detta hänseende må man nemligen ej glömma, att, enligt nu gällande lag, godkända insigter i latin fordras såsom vilkor för att blifva prest, jurist och läkare, och att det just är dessa embetsmän, som behöfva kunna omedelbart kommunicera sig med innevärnarne, d. v. s. behöfva i Norrbotten att kunna finska och lappska, men att på sådana der finnes brist, enligt hvad med anledning af en motion sistlidne riksdag upplystes. Herr greffe Sparre har talat om att, med beviljande af anslag till skolor, utdela gracer. Här är icke fråga om att göra något sådant, utan att se till att den

nordligaste delen af Sverige icke saknar tillfälle att få de tjenstemän den behöfver, och hvilka den icke nu kan erhålla. Att Finnarne och Lapparne äro få i jemförelse med den svenska befolkningen, är sannt, men icke följer det härutaf, att vi skola lemna dem utan det nödvändigaste vilkoret, för att kunna få bildning, religiös undervisning, lagskipning och sjukvård af personer, som förstås af och sjelfva förstå dem.

Jag för min del yrkar bifall till denna punkt utaf Stats-Utskottets förslag lika bestämdt som jag kommer att rösta för afslag å den följande.

Friherre Alströmer: Jag ömmar högeligen för Norrland och dess behof af utveckling och förkofran, såväl i allmänhet som särskildt, då fråga är om den andliga utvecklingen. Men jag hyser den åsigten, att en organisationsfråga, sådan som denna, icke bör afgöras på grund af enskilda motionärens framställningar, utan först pröfvas af Regeringen, och denna tanke har jag äfven många gånger förut uttalat. Under sådant förhållande och då saken icke är så trängande, att ett uppskof icke kan ega rum, anhåller jag om afslag å Utskottets hemställan. Norrbotens landsting kan då vända sig till Kongl. Maj:t, som nog, om han pröfvar tillräckliga skäl finnas för läroverkets utvidgning, derom kommer att till en blifvande riksdag aflåta nådig Proposition.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner afgäfvos först på bifall till Utskottets hemställan, och sedan på afslag derå. Den förra af dessa propositioner ansåg Herr Talmannen besvarad med öfvervägande ja. Då emellertid omröstning begärdes, blef följande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i elfte punkten af dess Utlåtande N:o 28,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Vid röstsedlarnes sammanräkning funnos 58 ja mot 97 nej. Kammaren hade alltså afslagit Utskottets hemställan.

Punkten 12.

Herr Jöns Rundbäck: Herr Talman! mine herrar! Samma skäl som talat för afslag å anslaget till Luleå elementarläroverk tala i ännu högre grad för afslag å denna punkt, och anhåller jag derföre, att Herr Talmannen behagade till Kammaren framställa proposition om afslag å densamma.

Herr Tenger: Efter den utgång frågan om anslaget till utvidgning af elementarläroverket i Luleå inom Kammaren fick, kan det icke vara

skäl att nu framlägga de fakta som kunna anföras för bifall till Utskottets förslag i denna punkt, utan inskränker jag mig till att endast anhänga om bifall till detsamma.

Öfverläggningen var slutad. Propositionen på bifall till Utskottets hemställan besvarades med nej, hvarefter afgafs proposition på afslag å samma hemställan, och då härtill svarades ja, hade alltså äfven i denna punkt Utskottets förslag blifvit af Kammaren afslaget.

Punkten 13.

Herr Lyttkens: Ehuru jag anser den sak, hvarom här är fråga, ganska nyttig och önskvärd, kan jag dock icke annat än yrka afslag å punkten. Kongl. Maj:t har nemligen, enligt beväringlagen, rättighet att ur beväringsskatten taga de medel, som kunna erfordras för befrämjande af ungdomens i elementarläroverken gymnastik och vapenöfningar. Jag föreslår derfore, att Kammaren ville, med afslag å Utskottets hemställan, besluta, att Riksdagen må uti underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, om han så finner nödigt, för ifrågavarande ändamål anvisa behöfliga medel ur den allmänna beväringsskatten.

Herr Witt: Då jag vet att denna punkt blifvit i Första Kammaren återremiterad, så skulle jag vilja föreslå att denna Kammare måtte förena sig i samma beslut, på det att Stats-Utskottet måtte komma i tillfälle att taga i öfvervägande de skäl, som för återremissen blifvit i Första Kammaren anförda.

Sedan, med anledning af Herr Witts anförande, Herr Talmannen uppläst, att Första Kammaren icke återförvisat utan bifallit ifrågavarande punkt, afstod Herr Witt från sitt yrkande på återförvisning.

Vidare anfördes ej. Punkten bifölls.

Punkten 14.

Bifölls.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande de under nästföregående § omförmälda beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem.
H. Husberg.